

Klaipėdos krašto atvadavimo sukakčiai paminėti

Sukilėliai Klaipėdos gatvėse

Politikos apžvalga

Vėl karas tarp Japonijos ir Kinijos.

Ginčas tarp japonų ir kiniečių jau tęsiasi porą metų. Per tą laiką buvo ir keletas kruvinių susirėmimų. Tačiau greit po to japonai, sudarę „nepriklausomą“ Mandžūriją, aprimo ir buvo manoma, kad Tolimieji Rytai nurimo. Tiesa, japonai iš karto su Tautų Sąjungos pasiūlymais nesutiko ir jie pareiškė norį palaikyti ramumą Tolimuose Rytuose. Dabar pasirodė, kad buvo tik klaida. Šiomis dienomis japonai staiga pradėjo akciją prieš Kiniją. Japonijos kariuomenė išbrovė į Kinijos kraštą ir užpuolė Kinijos miestą Shanhaikvaną. Japonai žiauriai visą miestą sunaikino ir po jų pasitraukimo liko tik griuvėsiai. Per šią žiaurą kovą žuvo apie 500 kiniečių kareivių ir daug civilių. Kinija yra bejėgė atsispirti prieš gerai organizuotą japonų kariuomenę ir ji kreipėsi į Tautų Sąjungą. Tačiau ir ši kol kas gali tikrai raportus priimti, bet faktiškai niekuo negali padėti, nes japonai šiuo reikalu Tautų Sąjungos neklauso. Iš kitos pusės Kinijos vyriausybė įsako karo vadovybei priešintis kiekvienam japonų tolimiesniam žygiui. Tuo būdu yra rimtas pavojus, kad gali kilti Tolimuose Rytuose karas, kuris žada būti žiaurus ir pragaištingas Europos ir Amerikos politiniuose sluoksniuose šis japonų žygis sukėlė didelį pasipiktinimą. Čia buvo paliestas Tautų Sąjungos autoritetas ir politiniuose sluoksniuose vyrauja nuomonė, kad Tautų Sąjunga neturi šiuo atveju nusileisti ir jai verčiau netekti Japonijos, kaip po Tautų Sąjungos nario, negu praeiti tylomis pro šį įvykį. Spaudos nuomone, kitos valstybės turi įsikišti ir stengtis sugrąžinti taiką Tolimuose Rytuose. Kol kas, matyti, japonai nemano nurimti, nes jie yra savo gyventojų pertekliaus spiriami veržtis į svetimus kraštus.

Lenkai labai susirūpinę dėl vokiečių ginklavimosi lygybės.

Dėl vokiečiams prapažintos lygybės ginklavimosi srityje yra labai susirūpinę lenkai ir šiuo reikalu atliko tam tikrų žygių Paryžiuje. Lenkai nurodo, kad šis reikalas neturėjo būti svarstomas be jų, nes jie labiausiai juo užinteresuoti. Mat, dėl Dancigo ir Silezijos lenkai seka vokiečių karo jėgas. Todėl lenkai reikalavo ir Prancūzijos nedalyvauti penkių didžiųjų valstybių konferencijoje, kur buvo Vokietijai ta lygybė pirmą kartą pripažinta.

Airija nori visiškai atsiskirti nuo Airijos.

Jau ilgą laiką airiai kovoja už savarankiškumą ir atsiskyrimą nuo anglų, tačiau mūsų dienomis, matyti, jau prasideda šios politinės kovos išvakarės. Airijoje prasidėjo rinkimų į parlamentą agitacija ir iš daugumos partijų šūkių lengva patirti, kad jos mano vesti savarankiškumo politiką ir stengtis visomis jėgomis atsiskirti nuo Anglijos. Airių tautos vadas De Valera pareiškė, kad jis ketina iš rinkėjų per balsavimą už jo partiją gauti mandatą visiškai atsiskirti Airiją nuo Anglijos.

Netrukus bus pasirašyta Lietuvos—Turkijos prekybos sutartis.

Netrukus bus pasirašyta prekybos sutartis tarp Lietuvos ir Turkijos. Šią sutartį su Turkija pasirašys Lietuvos vyriausybės vardu atstovas Maskvoj Baltrušaitis. Šiuo reikalu, pasak kai kurių laikraščių, jis neseniai būdamas Kaune tarėsi užsienių reikalų ministerijoje. Lietuva gali į Turkiją išvežti celuliozą, odas ir m. ško medžiagą. Iš Turkijos mes galime į Lietuvą įvežti šilko pramonės žaliavą ir tabaką.

Greit bus svarstomi Tautų Sąjungoj svarbūs politikos reikalai.

Netrukus prasideda Tautų Sąjungos Tarybos sesijos. Per jas bus svarstomi itin svarbūs reikalai, kaip antai, anglų persų konfliktas dėl žibalo sričių ir Dancigo tautnių mažumų reikalas. Čia yra rimti reikalai, ypač Dancigo, nes vokiečiai vis nenori išžadėti savo teisių į šį miestą ir jie užstos už Dancige gyvenančius vokiečius, tuo tarpu, kai lenkai, be abejo, gins savo tautiečių, gyvenančių Dancige, teises.

Svarbi Latvijos ir Estijos ekonominė sutartis.

Šiomis dienomis buvo paskelbta nauja latvių-estu ekonominė sutartis. Pagal šią sutartį Latvija galės įvežti į Estiją be maito 1.000 tonų cukraus, cikorijos ir kt. pan. prekių. Be to, latviai dar galės įvežti į Estiją cemento ir kitos statybos medžiagos tam tikrą kiekį. Tai yra latviams labai svarbu.

GRĮŽO VYRIAUSIOJO ŠTABO VIRŠININKAS.

Šeštadienį vakariniu traukiniu grįžo iš užsienių kelionės vyriausiojo štabo viršininkas generolas leit. Kubiliūnas.

Geležinkelio stoty generolą sutiko jo artimiausieji valdiniai.

ATŠAUKTAS

PANCŪZŲ JŪRŲ KARO ATSTOVAS.

Prancūzų jūrų karo atstovo Lietuvai, Pabaltijo valstybėms ir Skandinavijai vieta panaikinta.

Jūrų karo atstovas capitaine de frégate Lahalle gruodžio 29 d. atvyko į Kauną atsisveikinti su mūsų karo vadovybe.

J. E. Respublikos Prezidentas apdovanojo capitaine de frégat Lahalle D. L. K. Gedimino ordinu III laipsnio.

Ordiną įteikė p. krašto apsaugos ministeris pulk. Giedraitis per atsisveikinimo vizitą.

L. e. vyriausiojo štabo v-ko pareigas generolas leit. Gerulaitis išvykstantį karo atstovą pagerbti pakvietė pusryčių.

Gruodžio 30 d. capitaine de frégate Lahalle, užsienių reikalų ir krašto apsaugos ministerijų atstovų palydėtas, išvyko.

nes jie tu savo gaminių patys nesuvartoja ir neturi kur jų parduoti. Už tai estai galės įvežti į Latviją savo prekių bei dirbinių, k. a.: kuro medžiagos, benzino, radiatorių ir kt. Tuo būdu kiekviena tų valstybių galės atsipalaiduoti savo nereikalingų gaminių ir išgyti reikalingų. Be to, šis glaudus ekonominis bendradarbiavimas ruošia dirvą Pabaltijo valstybių ekonominei sąjungai, apie ką jau seniai kalbama Pabaltijo valstybių politiniuose bei ekonominiuose sluoksniuose.

Vokiečiai pradeda kovą dėl Dancigo koridoriaus panaikinimo.

Nuo pat Dancigo koridoriaus įkūrimo vokiečiai tuo baisiai nepatenkinti ir vis laukia progos koridoriui panaikinti. Ligi šiol vokiečiai negalėjo apie tai galvoti, nes jie buvo prislėgti karo skolomis ir ginklavimosi suvaržymais. Tačiau dabar, kai mckėti nebetenka ir jiems jau pripažinta ginklavimosi lygybė, jie vėl pradeda domėtis Dancigo reikalais. Pirmiausia jie varo propagandą, ypač per radio, dėl Dancigo atvadavimo iš Lenkijos. Dėl to ir lenkai protestuoja. Dėl rytų sienų peržiūrėjimo (kuris liečia ir Dancigą) pats ministeris pirmininkas Schleicheris žada pradėti akciją.

Sudegė prancūzų milžiniškas laivas.

Šiomis dienomis sudegė milžiniškas prancūzų laivas „Atlantica“. Įvykis, rodos, kasdieninis, bet šiuo atveju dalykas kiek painesnis. Mat, jau trečią kartą tokie gaisrai atsitinka prancūzų laivyne. Neseniai taip pat sudegė milžiniškas laivas „Georg Pilipar“ ir žuvo apie 200 žmonių. Šį kartą žuvo tikrai apie 18 žmonių, nes kitus išgelbėjo praplaukiantieji anglų ir vokiečių laivai. Dar nuostabiau, kad visi trys sudegusieji laivai yra pagaminti tame pačiame fabrike. Spaudoje įtariama, ar tik čia nėra kokia nors klaida, o ne paprastas nelaimingas įvykis. Šis įvykis tiriamas.

Karaliaus Ringapato pasižadėjimas.

Laimingai valdas Naujosiose Hebridų salose Nimbasių tautelę karalius Ringapatas atsiuntė anglų karaliui toki pasižadėjimą:

„Tautų Nimbasių karalius Ringapatas praneša karaliui Jurgiui V-jam, kad niekuomet daugiau nebevalgys žmogienos, o taip pat baltųjų žmonių ir juodųjų berniukų ir mielai sutiks visus baltuosius, jei jie nedarys nieko blogo jo tautai“.

Laidžia Vyr. Štabo Sp. ir Švt. Skyrius.

Redaktorius mjr. Balčiūnas.

SKELBIMŲ KAINA pagal susitarimą. Adresas: Kaunas, Nepriklausomybės aikštė, „Karys“. Telef.: per Vyr. Štabą 56 nr
KAINA: visiems metams 8 lt., 6 mėn. 4 lt., 3 mėn. 2 lt., 1 mėn. 1 lt. Užsieny, be Vokietijos, Latvijos ir Estijos, dvigubai

„Spindulio“ B-vės spaustuvė Kaune.

KARYS

LIETUVOS KARIUOMENĖS SAVAITINIS LAIKRAŠTIS

XV metai

Kaunas, 1933 m. sausio 12 d.

Nr. 2 (719)

Klaipėdos atvadavimo 10 metų sukaktuvių proga

„Ir mes, kol esame lietuviai,
To krašto nenustosim,
Ir mūsų karžygių kapus
Apginsim ir saugosim“.

Martynas Jankus.

Iš mūsų atminimo dar neišdilo didysis karas ir sunkieji okupacijos laikai, kada daugelis mūsų tėvų ir vyresniųjų brolių buvo atsidūrę anoj pusėj fronto, verčiami tarnauti ir lieti savo kraują už buvusių mūsų prispaudėjų visai svetimus siekimus, o kiti lietuviai, likę karo siaubo paliestoje Tėvynėje, vilko sunkų okupacijos jungą, drebėdami dėl savo laisvės, kentėdami nuo įvairių ligų ir epidemijų ir sunkiai kovodami dėl trupinio duonos savo išalkusiems vaikams ir nusilpusiems ligoniams. Tais sunkiaisiais laikais, kada lietuvis turėdavo žemai lenktis ir drebėti prieš kiekvieną okupacinės valdžios atstovą, kada mes nedrįsime net akių aukščiau pakelti, tada pasitaikydavo valandė-

lių, kada mūsų akys linksmiau nušvisdavo, širdis stipriau ir maloniau suplakdavo, o mūsų ausys gaudyte gaudydavo malonius mūsų sielai gražius lietuvių žodžius, atsitiktinai išgirdus pilkamilinių okupantų jūroje. Tokie momentai būdavo tada, kada vienas kitas iš vokiečių kareivių kreipdavosi į mus, kaip į savuosius, kalbėdamas gražiai lietuviškai. Gal ne vienam iš mūsų kildavo tada klausimas, koku būdu tikras lietuvis galėjo patekti į okupantų kariuomenę. Bet pakalbėję ilgiau, išklausę „vokiečio“ pasakojimų ir išgirdę jo minkštinamą garsą „I“ net ten, kur mes jį kietai tariame, suprasdavome, kad tai yra mūsų tikras brolis — lietuvis, kilęs iš Mažosios Lietuvos, iš Klaipėdos krašto. Apie tai sužinoję, mes giliai, giliai susimąstydavome...

Laikas bėgo. Karas baigėsi. Okupacija išnyko. Mūsų tėvynė liko laisva ir nepriklausoma. Ir štai š. m. sausio mėn. 15 d. sukanka jau dešimtis metų, kada ir

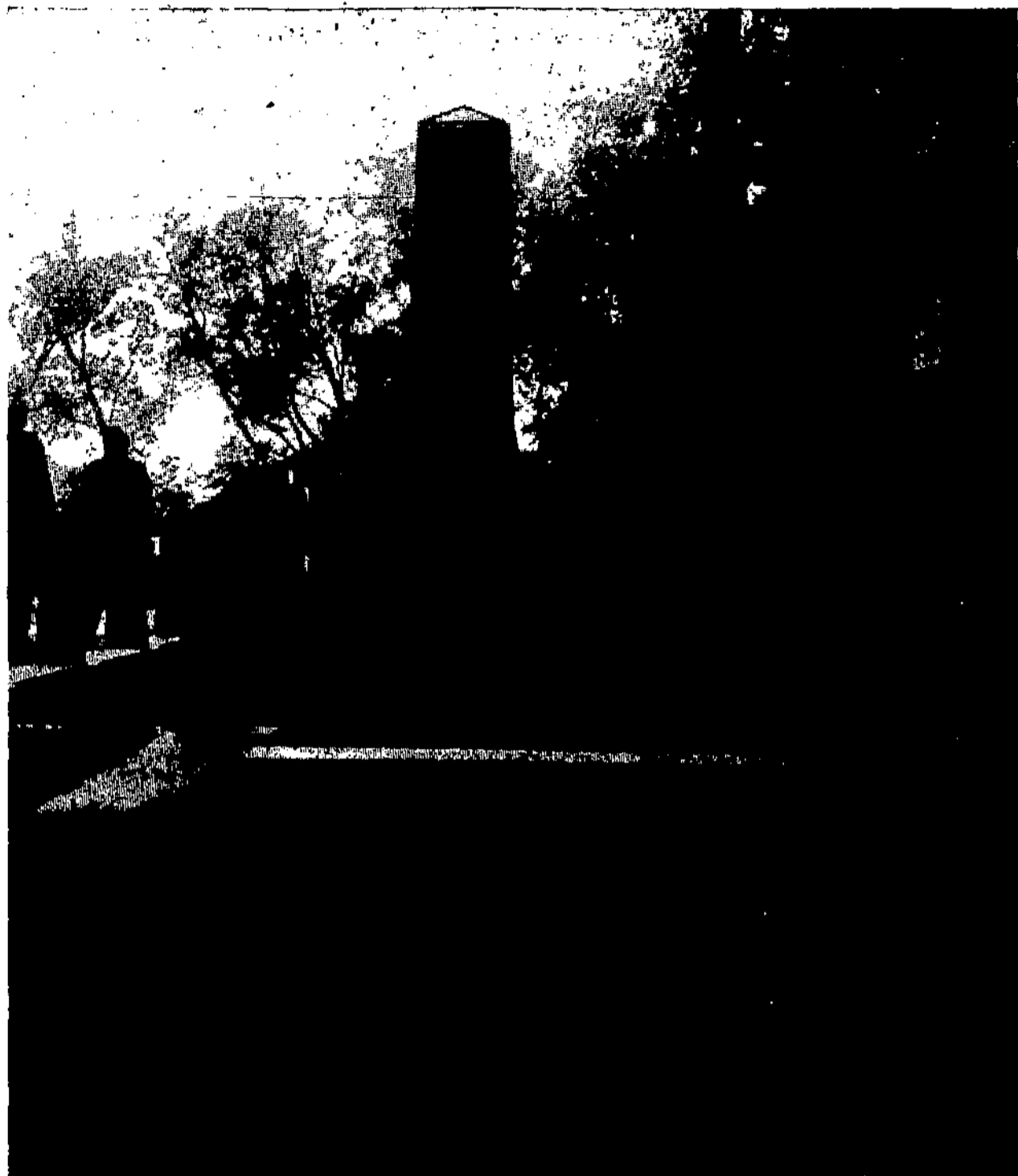

I-mo savanorių pulko paradas Klaipėdoj.

anie mūsų broliai, gyveną anoj pusėj buvusios sienos, Klaipėdos krašte, liko, kaip ir mes, laisvi ir nepriklausomi.

Kaip tai įvyko, kas pasirūpino įteikti jiems laisvės žibintą, kas juos sujungė su mumis į vieną didelę šeimyną, Lietuvos valstybę?

Niekas kitas, kaip tik jie patys. Ilgus šimtmečius jie kovojo už savo laisvę, ta kova buvo sunki ir nevisada sėkminga. Didžiajam karui pasibaigus ir atsi-

Klaipėdos sukilėlių kapai.

radus naujam obalsiui, kad pavergtos tautos turi teisę ir gali likti laisvos ir nepriklausomos, kartu su kitomis pavergtomis tautomis iš didžiojo karo griuvėsių atsikėlė ilgų metų nelaisvės supančiota Lietuva. Ji numetė sutriuškintus vergovės pančius ir liko laisva. Klaipėdos krašto lietuviai pavydėjo mums, nes jiems laisvė nusišypsojo tik po kelerių metų. Per tą laiką jie galvojo, dirbo; ieškojo įvairių taikių būdų savo laisvei atgauti. Bet viskas ėjo niekais. Klaipėdos kraštas buvo valdomas prancūzų, kuriems nelabai rūpėjo šio krašto gyventojų lietuvių teisės ir reikalai. Žymiausiu tokios politikos reškęju buvo prancūzų paskirtas Klaipėdos prefektas Petisnė. Pradėjo kelti savo galvas ir pirmesni Klaipėdos valdytojai vokiečiai, norėdami paskelbti Klaipėdos kraštą „freištatu“, o paskiau prijungti jį vėl prie Vokietijos.

Tokiam rimtam momentui esant, sujudo, subruzdavo klaipėdiečiai lietuviai ir pasiryžo savo jėgomis, bet griežtesnėmis priemonėmis ginti savo laisvę, prieš kurią buvo pradėję kėsintis juodojo ir baltojo arų šalininkai. Ir šis nenugalimas lietuvių pasiryžimas, apšlakstytas žuvusių už Klaipėdos laisvę sukilėlių krauju, pagaliau išsiliejo į 1923 m. sausio mėn. 15 die-

nos įvyki, kada laisvi Klaipėdos krašto lietuviai susijungė su savo laisvais broliais Didžiojoje Lietuvoje.

Nuo tos garbingos dienos praėjo jau dešimtis metų. Per tą laiką buvo daug mėginimų kėsintis prieš Klaipėdos lietuvių laisvę. Nepriklausomos Lietuvos valdžios atstovams ne vieną kartą teko sėkmingai ginti Klaipėdos reikalus ne tik atskiruose politikos centruose, bet ir pasaulinio teismo arenoje, nes pasikėsintojai vis dar negalėjo visai nurimti. Šiandien, Klaipėdos atvadavimo 10 metų sukaktuvių proga, visiems tiems ponams reikalinga būtų priminti Klaipėdos krašto šaulių vėliavoje išrašytus žodžius:

„Laisvę pažinę — jungo nevilksime!“

Prieš dešimtį metų garbingai žuvę už Klaipėdos krašto laisvę lietuviai savo mirtimi yra davę visiems mums gražiausį pavyzdį, kaip mums yra brangi kiekviena mūsų Tėvynės žemės pėda, ir kaip mes turime kiekvieną savo krašto pėdą ginti. Prieš žuvusius didvyrius sukilėlius mes šiandien su pagarba lenkiame savo galvas ir jiems sakome:

„Jūsų kapai yra mums neišsemiamos energijos ir pasiryžimo šaltinis.“

Jūsų pavyzdį sekdami, mes, dar stipriau suspaudę ginklus, stovime viso savo krašto, mūsų žemės, mūsų jūros sargyboje.

Ilsėkitės ramybėje, nes jūsų, karžygiai, kapus mes sugebėsime išsaugoti ir apginti“.

Plk. ltn. St. Raštikis.

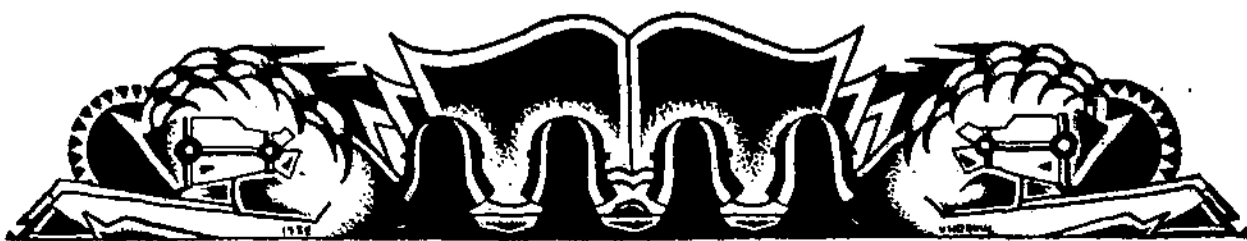
Dėl liter. tūrinio „Kario“ konkurso

Konkurso komisija iš pulk. ltn. Laurinaičio, pulk. ltn. Raštikio ir mjr. Balčiūno pradėjo dirbti praeitų metų gruodžio 23 d. Buvo gauta konkurso tikslams 18 rankraščių.

Galutinai komisija savo darbo dar nebaigė, todėl apie premijuotus veikalus pranešime vėliau. Tačiau ligi šiol jau visiškai paaikškėjo, kad konkurso tikslams netinka šie dalykai:

1. Auksinis laikrodys, A. B.;
2. Protėvių kraujas, Tautietis;
3. Dabartinis Lietuvos kareivis, Antanas Banga;
4. Puolimas naktį, M. Frankas;
5. Zubka kareivis, K. Jurgysa;
6. Dviem šūviais, 666;
7. Tai buvo nesenai, A. B. Stanley;
8. Tu didvyrių žemė, Vincas Knyga;
9. Nemuno vingiai kareivio gyvenime, Tam;
10. Sapnas, Invalidas;
11. Keršto alkis, Šventaragio Krivis;
12. Tėvynės sargyboj, Gediminas;
13. Laimės versmė, Krivių Krivaitis;
14. Jaunesnysis Remeikos sūnus, Šėlmis;
15. Mirtis virš Augustavo, Plieno šalmas; ir
16. Pulko žiedas, Nero.

Kai kurie iš aukščiau išvardintų veikalų arba jų dalys tiktų spausdinti „Kary“, žinoma, jei autoriai su tuo sutiktų ir susitartų su „Kario“ redakcija.

Laisvoji mūsų jūra ir Klaipėdos švyturys.

Laisvajai jūrai

Banguoki, o jūra,
Banguoki galingai,
Banguok, kaip laisvoji lietuvių krūtinė.
Te himną nemarų
Tėvynei užgaudžia
Tavoji banga sidabrinė.

Seniai tavo veidas
Linksmi bebangavo,
Nes vokiečio nešė vergiją.
Ir bangos suniūrę
Vis daužės į krantą,
Kaip vergas - lietuvis gimtoje šalyje.

Bet trūko kantrybė,
Lietuvis pakilo
Ir svetimą jungą sutraukė.
Apsiverkei, jūra,
Ir žuvusių kapą
Gintarų karoliais aptraukei.

Jau dešimtis metų,
Kai laisvė suspindo,
Kai vergas - lietuvis valdovu paliko;
Kai skausmas nuo veido,
Kai širdgėlos gilios,
Kaip aukuro dūmai išnyko.

Banguoki, o jūra,
Banguoki, laisvoji,
Į saulę tenužia bangos!
Nuo Nidos, pro Kuršius,
Pro Klaipėdą seną,
Tu krantą skalauki Palangos!...

Ant. Bernotas.

Mes ir jūra

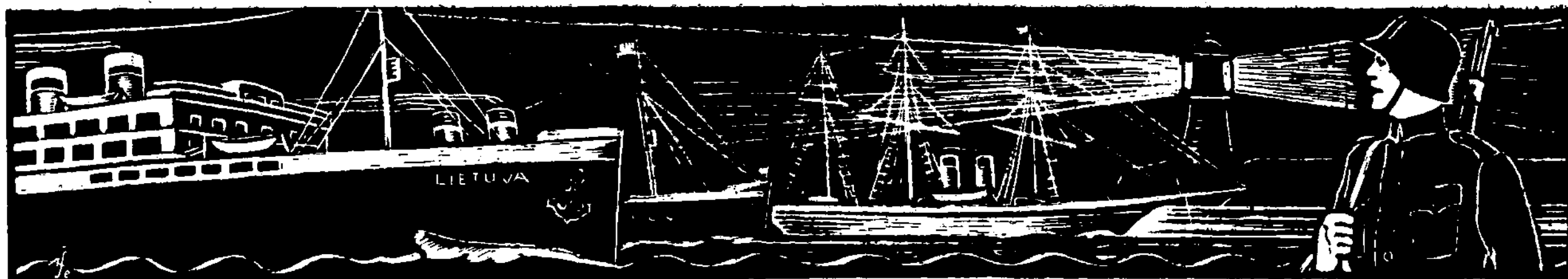
Prie mūsų šono mėlyna jūra,
Bučiuoja bangos Lietuvos žemę;
Kur norim plaukiame iškelę būres,
Visur mums laisvas, atviras kelias.
Karštai pamilom mes savo jūrą,
Kaip tik lietuviai mylėti gali. —
Po mažais kryžiais ne vienas guli
Už jūrą kritęs jaunas bernelis.
Jau dešimts metų pajūrio broliai
Sudaužė pančius sunkios vergijos,
Nurimo Baltijos neramūs toliai,
Lietuvos būrės jūroj iškilo.

Stasys Daunys.

Būrės

Mes iškelę baltas būres,
Kaip tas sakalas padange,
Drąsūs plaukiame per jūrą,
Supa laivą savos bangos.
Kaip balti sparnai žuvėdrų
Mūsų būrės baltos, naujos.
Neseniai dar jas iškėlėm
Tik per mirtį, tik per kraują.
Jūra — kelias į pasaulį.
Baltijoj jau mūsų būrės,
Dešimts metų bangas saugom,
Dešimt metų mūsų jūra.
Engė priešai mūsų šalį,
Būvom atkirsti nuo jūros,
O šiandien ir vėl jau galim
Mes iškelti savo būres.
Ritas šaltos, rūsčios bangos,
Baltija įbingus šniokščia. —
Klaipėdoj ir ties Palanga
Mūsų būrės baltos klostos.

Stasys Daunys.

Klaipėdos kraštas

(Geografiška apžvalga)..

Versalės taikos sutartimi 1919 m. liepos mėn. 28 d., be kitų žemių, buvo atskirta nuo Vokietijos ir Rytprūsių dalis, esanti Nemuno dešiniajame krante. Atskirtoji žemė buvo vadinama prancūziškai „Territoire de Memel“ — Klaipėdos kraštas. Šis vardas ir prigijo, nors geriau būtų jį vadinti Mažąja Lietuva,

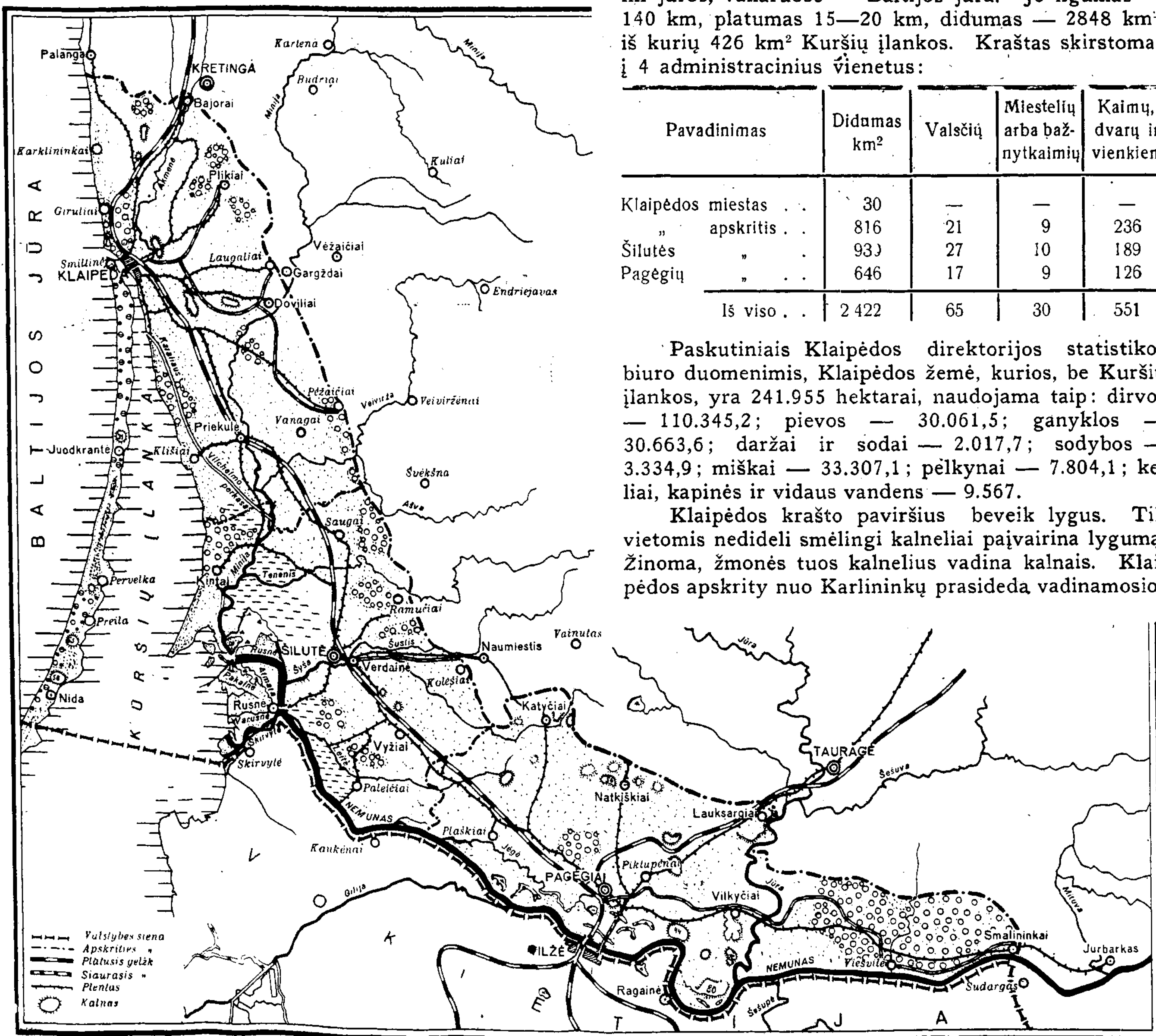
kurios dalis iš tikrųjų ir yra dabartinis Klaipėdos kraštas.

Klaipėdos krašto sienos: šiaurėje ir rytuose — buvusi Rusijos Vokietijos siena tarp Baltijos jūros ir Nemuno (Nemerzatė — Smalininkai), pietuose — Nemunas ir jo šaka Skirvytė, toliau siena eina tiesia linija per Kuršių įlanką ir Neringą (4 km. už Nidos) iki jūros, vakaruose — Baltijos jūra. Jo ilgumas — 140 km, plotumas 15—20 km, didumas — 2848 km², iš kurių 426 km² Kuršių įlankos. Kraštas skirstomas į 4 administracinius vienetus:

Pavadinimas	Didumas km ²	Valsčių	Miestelių arba bažnytkaimių	Kaimų, dvarų ir vienių
Klaipėdos miestas	30	—	—	—
„ apskritis	816	21	9	236
Šilutės „	933	27	10	189
Pagėgių „	646	17	9	126
Iš viso	2 422	65	30	551

Paskutinais Klaipėdos direktorijos statistikos biuro duomenimis, Klaipėdos žemė, kurios, be Kuršių įlankos, yra 241.955 hektarai, naudojama taip: dirvos — 110.345,2; pievos — 30.061,5; ganyklos — 30.663,6; daržai ir sodai — 2.017,7; sodybos — 3.334,9; miškai — 33.307,1; pėkynai — 7.804,1; keliai, kapinės ir vidaus vandens — 9.567.

Klaipėdos krašto paviršius beveik lygus. Tik vietomis nedideli smėlingi kalneliai pajvairina lygumą. Žinoma, žmonės tuos kalnelius vadina kalnais. Klaipėdos apskrity nuo Karlininkų prasideda vadinamosios

Braižė P. Česna.

Klaipėdos krašto žemėlapis.

Raitųjų Klaipėdos sukilėlių būrys.

Klaipėdos aukštumos, kurios eina į pietų rytus iki Pagėgių apskr. Aukščiausios vietos yra šios: Grambakalis (44 m.), Birbinčių kalnai (40 m), Kalotės aukštumos (40), Eketės ir Dovilų piliakalniai (28 m) ir Olandų Kepurė (24 m.) — pajūry ties Karlininkais. Šilutės apskrity aukščiausia vieta Alkų kalnas arba Dykkalnis (34 m) — tarp Juknaičių ir Maželių. Pagėgių apskrity nelygumų daugiau. Tarp Vilkyškių ir Šereiklaukių pagal Jūrą tęsiasi aukštumos, kurios dėl gražumo ir vaizdingumo vadinamos Lietuvos Šveicarija. Aukščiausios vietos — Obšrutų kalnas (80 m), Šereiklaukių kalnas (75 m.), Sidabrinis ties Kelneriškais, Opstė ir Pilkalnis ties Opstainiais, Kaskalnis ties Žukais, Šarkakalnis ties Kalėnais, Katyčių, Akmeniškių, Vartuliškių ir Gilandžių piliakalniai ir Rambynas. Apie visus šiuos kalnus ir piliakalnius yra gražių liaudies padavimų. Ypač lietuvių gerbiamas ir mėgstamas Rambynas. Jis yra ties Bitėnais ant Nemuno kranto. Jo viršūnėje seniau buvęs didelis akmuo su kardo, žmogaus delno ir pėdos, žvėries letenos ir dar kažin kokiais ženklais. Čia senovėje lietuviai degindavę savo dievams aukas. Šiandien nebėra sakyto akmens. 1811 m. malūnininkas Švarcas iš jo pasidirbo girkas. O ir pats kalnas beveik visas nuslinko į Nemuną. Bet jo vardas ir atminimas stipriai laikosi liaudyje. Kasmet per Jonines susirenka Mažosios ir Didžiosios Lietuvos jaunimas prisiminti senų laikų ir pasilinksminti.

Klaipėdos kraštas miško turi pakankamai tiek kurui, tiek statybai ($\frac{1}{7}$ viso ploto). Tačiau pramonės reikalams miškas gabenamas iš D. Lietuvos ir Rusijos. Daugiausia miškų priklauso krašto valdžiai. Klaipėdos apskrity didžiausios Klaipėdos miesto ir Klošių girios, Šilutės apskrity — Norkaičių giria ir Pagėgių apskrity — Šereiklaukio ir Jūros girios. Pastaroji viena turi 12.500 ha.

Netrūksta Klaipėdos kraštui ir pelkynų. Klaipėdos apskrity jie užima apie 7% viso ploto. Didžiau-

sios pelkės: Tyras, Švencelės pelkė ir Krakių pelkė. Bet daugiausia pelkių yra Šilutės apskrity. Čia jos užima apie 30% viso ploto. Be to, dideli pievų plotai užliejami vandens. Jiems saugoti yra susidariusi tam tikra bendrovė, kuri valdžios šelpiama padarė pylimą tarp Atmatos ir Pakalnės upių ir Kuršių įlankos. Vasarą iškastais perkasais ir grioviais vanduo subėga prie pylimo, o iš čia gariniais siurbliais jis išliejamas į kitą pusę. Žiemą ir pavasarį šios vietos apsemiamos ir apnešamos dumbly, kuris tręšia pievas.

Tarp Tenės ir Minijos upelių ir Kriokų lankos yra Aukštamolių pelkė. Jos vidury yra piliakalnis. Pelkei nusausti yra iškasti trys perkasai: ties Šyšgiriais į Aukštamolio upelį, ties Ruguliais į Kriokų lanką ir ties buv. Kiliškiais į Miniją. Netoli Saugų yra Išlūžės pelkė. Tarp Šyšos ir Leitės upių yra Rupkalvių pelkė. Tarp Rusnės ir Leitės upės yra Medžioklės pelkė.

Prūsų valdžia stengėsi pelkes nusausti ir jose apgyvendinti naujakurius. Naujakuriams paprastai išnuomodavo po 2 ha (8 margus). Per pirmutinius 3 metus nuomos neimdavo. Paskum kasmet imdavo po 10 markių už ha. Namus pasistatydavo patys naujakuriai. Gyvuliams ganyklas valdžia išnuomodavo atskirai. Aukštamolio pelkėje pradėjo kurtis nuo 1820 m. Dabar ten išaugo šie kaimai: Šyšgiriai I ir II, Rugeliai I ir II, Vabalai ir Aukštamoliai. Rupkalvių pelkė pradėta sausinti 1835 m., o 1861 m. joje apsigyveno naujakuriai ir tuo būdu atsirado Žalgiriai (Bismarkiškis).

Pagėgių apskrity žymesnių pelkių nėra. Tik tarp miškų yra durpynų.

Klaipėdos krašte yra daug vandens. Nekalbant apie Baltijos jūrą, kuri per 70 km. plauna visą vakarinę krašto sieną, vis dėlto verta paminėti vidaus vandenį. Kuršių įlanka, kurią žmonės vadina Kuršių marėmis, turi 98 km. ilgumo ir nuo $\frac{1}{2}$ iki 45 km. platumo. Lietuvai jos priklauso 426 km². Į ją subėga

Tokių Nerijos gyventojų galima pamatyti Juodkrantėj, Nidoj...

visas Nemuno upyno vanduo. Ji negili. Pietinėje dalyje gilumas svyruoja tarp 4—6 m., o šiaurinėje 1,5 — 3 m. Dugnas nevienodas, daug yra sėklumų, kurios kliudo laivams plaukioti.

Kuršių įlankos dugne guli daug gintaro. 1855 m. ties Juodkrante buvo įrengtos gintaro kasyklos, kurios veikė iki 1899 m. Kasmet jose vidutiniškai iškasdavo apie 75.000 kg. gintaro. Kai pučia smarkūs vėjai, o ypač ledų ėjimo metu, daug gintaro vandens srovė išneša į jūrą, o čia vakarų vėjams pučiant gintaras išmetamas į krantą.

Žymiausia upė, aišku, Nemunas, kuriuo tarp Smalininkų ir Rusnės eina Lietuvos Vokietijos siena. Čia Nemuno vaga sutvarkyta, išvalyta ir pagilinta. Nuo 1840 m. jame visada gali plaukioti nedideli laivai. Ties Tilže yra du geležiniai tiltai — Luizės ir geležinkelio. Prie Rusnės Nemunas išsišakoja į 4 šakas: Atmatą, Pakalnę, Vorusnę ir Skirvytę, kuria eina Lietuvos Vokietijos siena. Ant atmatos yra Rusnės tiltas. Į Nemuną įteka: Šventė, Viešvilė, Jėgė su Vilke ir Piktupė, Veržė, Leitė ir Šyša, o į Atmatą įteka Aukštamolė ir Minija su Aglona, Vievirža ir Tene. Tiesiog į Kuršių įlanką (Klaipėdoje) įteka Akmenė, kurią vokiečiai vadina Dange arba Danija.

Ežerų Klaipėdos krašte labai maža, o ir tie patys nedideli. Kiek žymesni ežerai: Kalotės, Aulankio (Šarlotenhofo) ir Pagėgių. Be to, Atmatos dešinėje pusėje yra vadinamoji Kriokų lanka. Senovėje ten buvusi didelė pieva, o dabar tik vanduo tyvuliuoja ir atrodo kaip ežeras.

Kalbant apie Klaipėdos krašto vandenį, pravartu paminėti ir Vilhelmo perkasą. Miško pirkliai, plukdydami Nemunu sielius, turėdavo daug nepatogumų, kai pasiekdavo Kuršių įlanką. Ypač būdavo pavojinga, kai pūsdavo smarkūs vėjai. Todėl Rusnėje sielius reikėdavo perišti, o kartais ir laukti visą žiemą. Todėl Klaipėdos pirkliai jau nuo 1765 m. ėmė rūpintis tarp Minijos ir Klaipėdos uosto prakasti perkasą. Pagaliau 1860 m. perkasas buvo pradėtas kasti, o 1873 m. rugsėjo mėn. 17 d. baigtas. 1870 m. kalbamą perkasą kasė 690 prancūzų karo belaisvių. Perkasas buvo pavadintas König-Wilhelm-Kanal. Jo ilgumas apie 25 km. Miško plukdymui jis yra turėjęs, o ir dabar turi didelės reikšmės.

Visiškai atskirą gamtos kampelį sudaro Neringa arba Kuršių užmaris. Tai yra siauras, ilgas pusiasa-

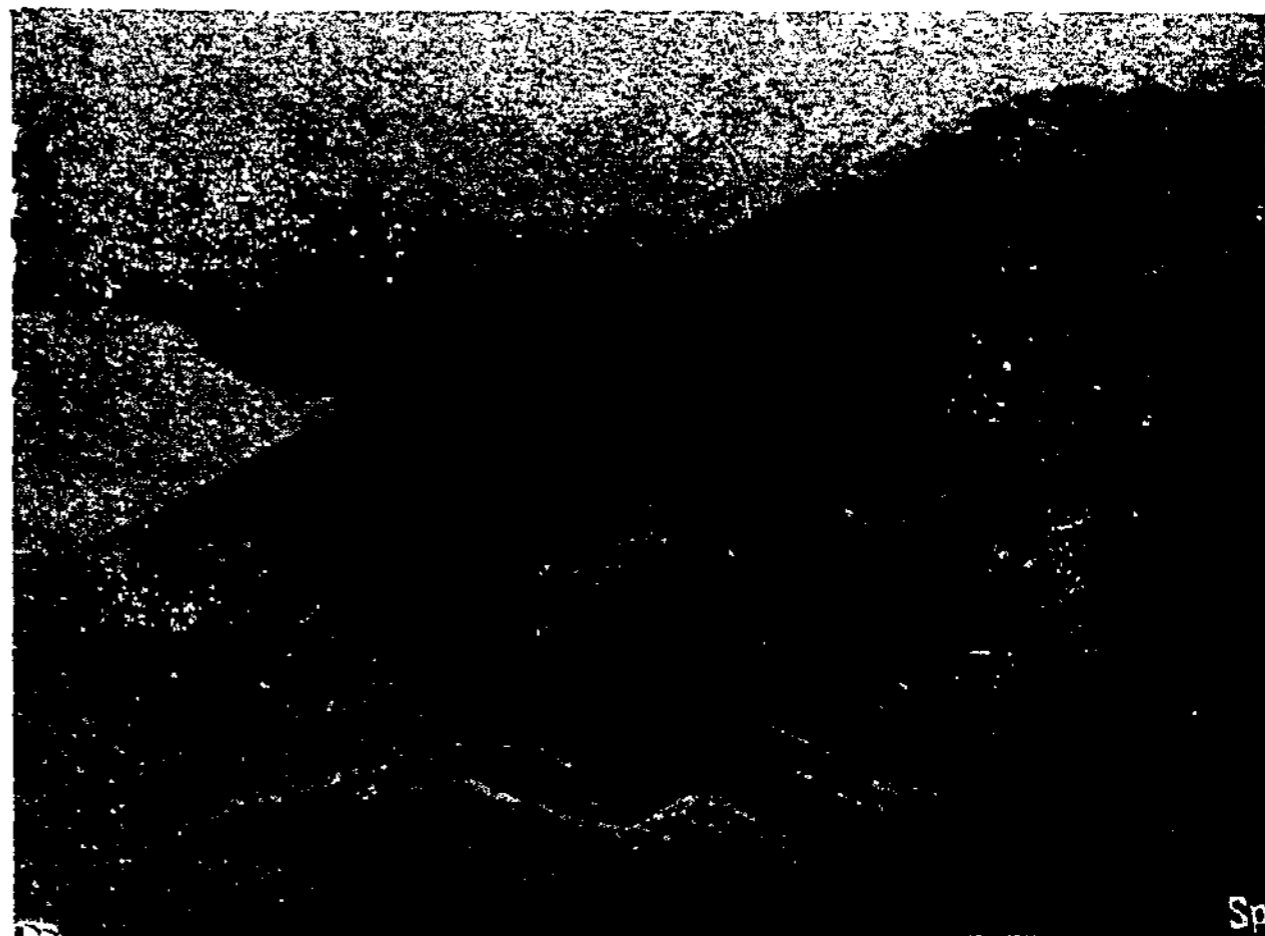
lis, kuris tęsiasi nuo Kranto (Cranz) iki Klaipėdos tarp Baltijos jūros ir Kuršių įlankos. Jo ilgumas 98 km., o plotumas nuo 1/2 iki 4 km. Plačiausia vieta prie Bulviškių rago, o siauriausia — prie Šarkuvos. Visas pusiasalis turi 17.405 ha, iš kurių 13,073 ha priklauso Lietuvai, o 4332 ha — Vokietijai.

Neringos atsiradimą tūli mokslininkai aiškina taip. Jūros bangos, nešdamos smėlį į krantą, o Nemuno vanduo, nešdamas žemyno samplovas į jūrą, susikryžiuo. Tuo būdu ant jūros dugno atsirado kupra, kuri ilgainiui išsijos eilės sąlų ir salelių pavidalu išlindo iš po vandens. Paskui šios salelės susijungė ir susidarė pusiasalis.

Kitados Neringa buvo apaugusi gražiu spygliuotu mišku. Tatai rodo randami po smėlio sluoksniu kelmai ir kai kurių vietų pavadinimai. Bet paskui jūros dugno smėlis, bangų nešamas ir vėjo pučiamas, apdengė beveik visą pusiasalį storu sluoksniu. Gražus pusiasalis virto dykuma. Daugybė smilčių kalnelių (iki 60 m. aukštumo), vadinamų kopomis, ant kurių nėra jokios žolelės, jokio medelio, primena sniego pūsynus, o dideli smėlio plotai be jokio gyvo padaro, be jokios gyvybės žymių, davė šiaurės Sacharos vardą. Vėjuotomis dienomis pakyla smilčių debesys. Sujuda kopos. Vienoje vietoje jos pranyksta, kitoje — atsiranda. Taip bekeliaudamos palaidoja augmenis, medžius, miškus, trobesius, kaimus ir bažnytkaimius. 18 amžiuje buvo užpiltos šios gyvenamosios vietos: Lotmiškis, Kuncai, Prėdė, Pilkopa, Nagliai ir Karvaičiai.

Jau nuo 16 amžiaus pradėta vartoti priemonių judančiam smėliui sulaikyti. Prūsų karaliaus Fridricho Didžiojo laikais buvo pasodinta keletas milijonų daigų. Sodinimas tęsiamas ir dabar. Tai yra sunkus darbas, reikalaujantis daug trūso ir lėšų. Bet žmonės nenuilsdami kovoja ir su gamta. Pajūry daro apsaugos kopas. Tam tikslui užtvėria žemę tvora, kuri sulaiko smėlio pūsnis. Pasidaro tarytum pylimas. Jį apsodina vadinamomis tyrų avižomis, kurios smėlio užneštos vėl išlenda, o šaknis taip giliai įleidžia, kad gali pasiekti drėgnesnį sluoksnį, iš kurio ima sau maistą.

Toliau smiltynas skirstomas į kvadratus po 16 m². Jų sienos išpinamos virbų tvorelėmis. Vienam hektarui reikia 50 m³ šakų. Paskum visas plotas ap-

Nida. Kopos.

dengiamas moliu arba dumblu, kasamos duobutės, pripilamos derlingos žemės ir sodinamos tam tikros veislės pušaitės. Jos didelės neauga, bet savo ilgomis šaknimis aprėpia didelį plotą ir tuo būdu sulaiko smėlį. Kopų apželdinimui tik nuo 1862 iki 1904 m. išleista 1.779.050 markių. Dabar kasmet išleidžiama po 60.000 litų.

Ties Nida yra gražių miškelių. Juose galima sutikti seną Lietuvos miškų karalių — briedį. Briedžių čia yra apie 50. Juos medžioti griežčiausiai draudžiama.

Per Neringą eina gražus ir geras vieškelis. Tai istoriškas kelias. Juo susisiekdavo kryžiuočiai su kardininkais. Iki 1833 m. šiuo keliu būdavo vežamas paštas.

Lietuvai priklausomoje Neringos dalyje yra šios gyvenamosios vietos: **Nida** — tylus, ramus miestelis su 1000 nuolatinių gyventojų, kurortas, yra paštas ir muitinė; **Preila** — žvejų kaimas su 250 gyventojų; **Pervelka** — žvejų kaimas su 125 gyv.; tarp Preilos ir Pervelkos seniau buvo Karvaičių bažnytkaimis, pastum smėlio užpūstytas; **Juodkrantė** — gražus kurortas, per 1000 gyventojų, puikus senas miškas, daug įdomių vietų; **Smiltynė** — kurortas su 300 gyv., yra daug gražių vasarnamių, jūros maudyklos, čia pat Koptaly yra 17 amžiuje statyta tvirtovė, kuri saugojo įėjimą į Klaipėdos uostą.

Vasarą į sakytas vietas iš Lietuvos, Vokietijos ir kitų kraštų atvažiuoja daug vasarotojų.

Klaipėdos krašto gyventojai daugiausia grynai arba suvokietėję lietuviai. 1925 metų surašinėjimo duomenimis buvo: lietuvių 37.626 (26,5%), vokiečių

64.158 (45,2%), klaipėdiečių 34.337 (24,2%), žydų, rusų ir kitų 1.457 (1,0%), nenurodžiusių tautybės 4.067 (3,1%) — iš viso 141.645 žmonės. Tie taria mieji klaipėdiečiai yra tikri lietuviai, tik tam tikrais sumetimais nedrįsta prisipažinti, kad jie lietuviai. Beveik visi krašto gyventojai evangelikai (apie 95%). Tik Didžiosios Lietuvos lietuviai ir tūli ateiviai vokiečiai katalikai. Kitų tikybų žmonių labai nedaug.

Pagal verslą gyventojų yra: ūkininkų 31,5%, darbininkų 29,3%, rentininkų 27,0%, tarnautojų 4,7%, pirklių, pramonininkų ir amatninkų 4,7%, valdininkų 2,4%, laisvųjų profesijų 0,4%. Daugiausia žmonių dirba žemės ūky. Ūkiai pavyzdinčiai tvarkomi. Pajūrio gyventojai verčiasi žvejyba.

Vienintelis Klaipėdos krašto miestas — Klaipėda. Gyventojų skaičium — pirmas po Kauno. 1932 m. pradžioje jame buvo 38.200 gyventojų. Klaipėdą įkūrė 1252 m. kardininkai.

Klaipėda — vienintelis Lietuvos jūrų uostas. Prieš didįjį karą Klaipėdos uostas buvo vienas didžiausiųjų medžio prekybos centrų. Per jį ėjo miško medžiaga iš Lietuvos ir Rusijos. Laivų atplaukdavo ir išplaukdavo apie 700.

Prijungus šį kraštą prie Lietuvos, Klaipėdos uosto judėjimas padidėjo. Per jį eina ne tik Lietuvos, bet ir Rusijos prekės. Uostas vis dar tobulinamas ir plečiamas. Jo reikalams kasmet išleidžiama po kelėtą milijonų litų.

Klaipėda yra vienas didžiausiųjų Lietuvos pramonės centrų. Čia yra celulozos fabrikas, laivų dirbuvės, trašų fabrikas, vagonų fabrikas, bravaras,

Gražus Nidos vaizdas.

„Maisto“ skerdyklos, keletas lentpiūvių, faneros fabrikas, ryžių malūnas, gintaro dirbtuvės ir k. k.

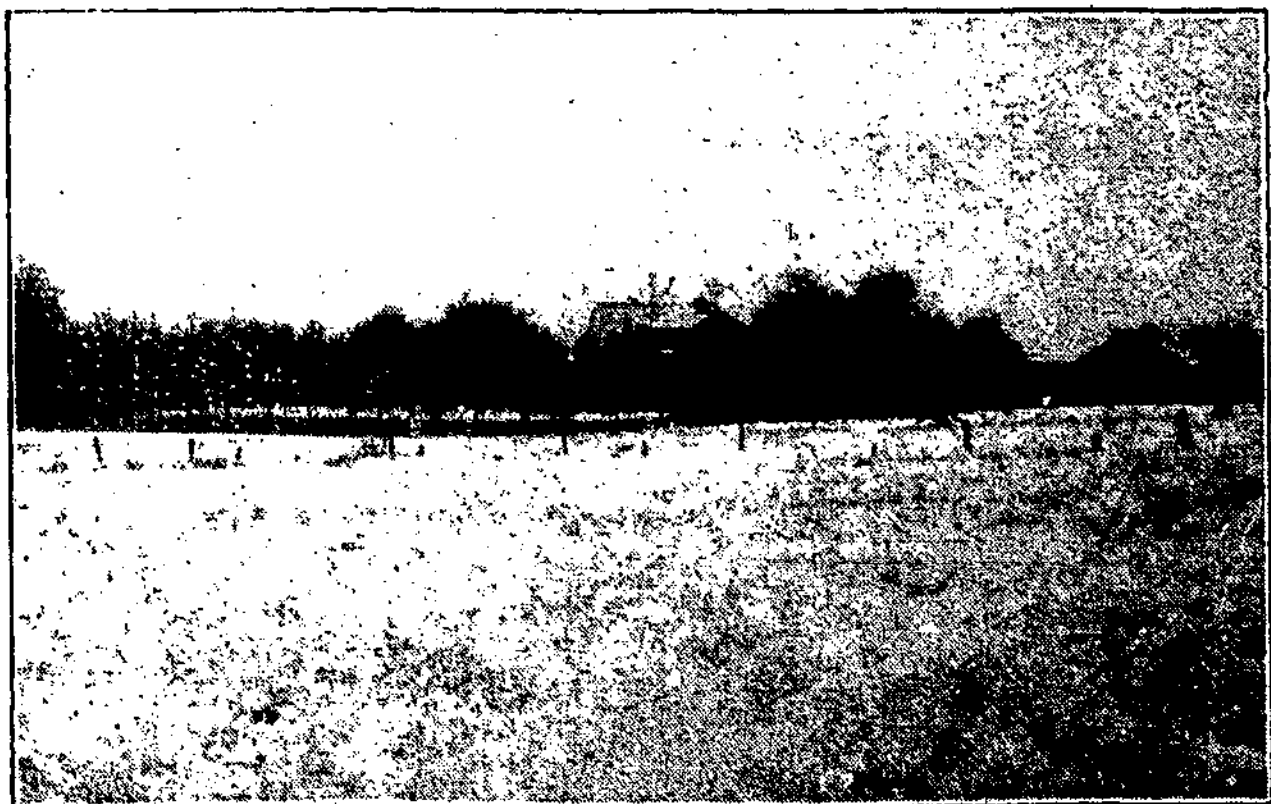
Klaipėdos apskrity yra 9 bažnytkaimiai: Priekulė, Kretingalė, Plikiai, Dvilai, Karklininkai, Kairiai, Vanagai, Juodkrantė ir Nida. Dvilų parapijos Kisinių kapinėse palaidotas Mažosios Lietuvos rašytojas ir pirmojo lietuvių laikraščio „Nusidavimai apie Evangelios Praplatinimą tarp Žydų ir Pagonų“ redaktorius ir leidėjas Fridrichas Kelkis ir lenkų generolas Antanas Gielgudas, kuris po nelaimingo sukilimo 1831 m. liepos mėn. 13 d. su savo kariuomene perėjo ties Šnaukštais sieną ir pasidavė prūsams. Jį nušovė vienas lenkų karininkas. Ant jo kapo stovi akmeninis kryžius su lenkišku ir lietuvišku parašu: „Antons Gielguds isz Lietuvos Waldonu Gimines, Lenku Waisko Wadowas, mires 13 Lepos 1831.“

Šilutės apskrity yra šie miesteliai ir bažnytkaimiai: Šilutė, Verdainė, Rusnė, Kintai, Saugai, Vyžiai, Ramučiai, Pašyšiai, Palaičiai ir Naujieji Ruguliai. Šilutė, nors ir apskrities miestas, bet jo teisių neturi. 1723 m. Prūsų karalius Fridrichas Vilhelmas I norėjo jai teises suteikti, bet trūko reikiamo skaičiaus gyventojų. 1910 m. prie Šilutės prijungti Žibų ir Cintoniškių kaimai. Žibuose yra katalikų bažnyčia ir našlaičių prieglauda, vienuolių vedama. Greta Šilutės Traksėdžių kaime 1882 m. yra įsteigta Rytprusių pelkių kraiko fabrika, kuri medžiagą ima iš Aukštamolių pelkės. Čia pat prie Šilutės yra Verdainė, bažnytkaimis, įkurtas 1550 m.

Rusnė — didžiausias Šilutės apskr. miestelis. Nuo 1792 m. turi turgavietę. Čia yra teismas. 1850 m. Rusnėje buvo įtaisytas pirmas garinis tartokaš.

Pagėgių apskrity yra šie bažnytkaimiai: Katyčiai, Plaškiai, Rūkai, Natkiškiai, Piktupėnai, Lauksargiai, Vilkyškiai, Viešvilė ir Smalininkai. Pats apskrities centras Pagėgiai yra kaimas. Bet dabar sparčiai auga. Pereitais metais pastatyti moderniškai lietuvių gimnazijos rūmai. Netoli Natkiškių Ropkojuose yra katalikų bažnyčia. Piktupėnuose 1807 m. gyveno Prūsijos karalius Fridrichas Vilhelmas III su žmona. Viešvilėje yra teismas ir katalikų bažnyčia. Ant Nemuno kranto netoli Rambyno yra Bitėnų kaimas. Ten gyvena žinomas Mažosios Lietuvos veikėjas Martynas Jankus. Jis seniau čia buvo įrengęs spaustuve, kurioje lietuvių spaudos draudimo metu buvo spausdinami lietuviški laikraščiai ir knygos.

P. J.

Rumpiškiiai, kur buvo susirėmimų Klaipėda vaduojant.

Kauno komendantūros metinė šventė

Sausio 5 d. Kauno miesto ir apskrities komendantūra kukliai paminėjo savo įsteigimo XIV metų sukaktį. Iš ryto 10 val. įgulos bažnyčioje buvo pamaldos. Karo kapelionas kun. Sabaliauskas savo turiningu pamokslu apibūdino kariuomenę; kaip visų valias, sudėtas vienon vieton.

11 val. 30 min. karo policijos mokyklos kareivinių kieme įvyko paradas. Įgulos viršininkas II p. div. vadas pulk. Skučas perdavė mokyklai krašto apsaugos ministerio ir vyriausio štabo viršininko linkėjimus ir pasveikino mokyklos karius pats. Po to gražūs, augaloti mokyklos kareiviai praėjo iškilmės maršu.

Paradui pasibaigus svečiai su mokyklos karininkais, puskarininkiais ir kareiviais susėdo prie ilgų kareiviškos valgyklos stalų pasistiprinti gardžiais kareiviškais kopūstais, paragauti alučio. Griežė gusarų pulko orkestras.

Pulk. Skučas, kreipdamasis į susirinkusius, priminė komendantūros kariams ir svečiams, kiek gyvybių padėta, kiek laimių paaukota tam, kad mes dabar galėtumėm laisvai kalbėt lietuviškai. Priminė kariams, kuriems šiemet teks išvykti iš mokyklos neribotų atostogų, kad mūsų kadrinė kariuomenė tai yra ginkluotos lietuvių tautos griaučiai. Išėję į atsargą kariai yra tokie pat mūsų šeimos nariai. Pašaukti į kariuomenės eiles, jie stos kaip vienas tėvynę ginti. Kariauti turi visa tauta. Komendantūrai įsikūrus 1919 m. sausio 5 d., teko pergyventi sunkus metas. Administracija buvo visai silpna, krašte pilna buvo svetimųjų ginkluotų gaujų, priešai tykojo iš visų pusių. Dabar darbas lengvesnis. Karo tarnyba nėra lengva. Viršininkai tai supranta. Viršininkai gali atjausti kareivių vargus ir atjaučia. Mokyklos kariams tenka eiti garbingiausias pareigas, saugoti mūsų brangiausią Tautos Vadą. Šias pareigas mokyklos kariai eina pavyzdinčiai. Tuo jie turi didžiulis. Šventės iškilmės turi dar daugiau užgrūdinti komendantūros karių pasiryžimą. Atiduokite savo valias į viršininko rankas, tuomet viršininkui bus lengvai valdyti. Kumštis bus stiprus, jei visų valia bus viena. Drausmė turi giliai įsišaknėti mumyse. Tai turi būti vidaus drausmė, kai karys gražiai elgiasi, nežiūrint į tai, ar mato jį vadas ar nemato. Garsingas „valio“ palydėjo divizijos vado ir buv. komendantų pulk. Skučo žodžius.

Kareiviai gražiai ir sutartinai sudainavo keletą dainų. Svečiams ypač patiko „Gale lauko toli“.

Miesto ir apskrities komendantas pulk. leit. Saladžius, kreipdamasis į susirinkusius, nurodė, kad dabar mūsų komendantūros šeima maža, mūsų garsas nedidelis. Sudainuota ir patikusi visiems daina turi tradicijų. Tai Vilniaus komendantūros karių daina, kurią jie dainavo Vilniaus gatvėse. Norėčiau, kad mums tektų sulaukti tų gražiausių dienų, kad vėl sudainuotumėm „Gale lauko toli“ savo sostinėje. Mes dirbame dėl Tėvynės ir dėl Vilniaus. Mūsų nedidelė kuopa turi būti galinga. Savo buveinėje mes turime Tautos didvyrių atvaizdus. Garbingai žuvs kareivis Eimutis rodo mums, kaip reikia atlikti savo pareigas. Pasižadame dar smarkiau, su didesniu pasiryžimu dirbti ateityje. Valio mūsų mylimajam divizijos vadui.

Po komendantų kalbos mokyklos kareivių stygų orkestrėlis, tikroji kaimiška „kapelija“, gražiai sugrojo keletą maršų ir kaimiškų valsų.

Vakare mokykloje buvo vaidinimas ir vakarėlis.

Klaipėdos krašto atvadavimas

(Šis tas iš sukilėlio minčių ir atsiminimų)

Prašvito Aušra,
Toli už kalnelių,
Ir naujajį amžių
Tėvynei apsaško...

Iš „Prūsų Lietuvių balso“.

Mažosios Lietuvos vaidmuo lietuvių tautos atgijimui yra labai didelis. Juk šešioliktojo amž. šventraštį lietuvių kalba turime iš tenai, kiek vėlesnių laikų lietuvių būrų dainius Kristijonas Duonelaitis yra Mažosios Lietuvos sūnus. Pagaliau pirmas tautinės krypties laikraštis „Lietuviška Ceitunga“ dar prieš „Aušrą“ yra išleistas Klaipėdoj. „Aušra“ ir kita Lietuvos atgijimo draudžiamoji literatūra turėjo prieglaudą Tilžėj ir Bitėnuose, pas Martyną Jankų, šalia senovės Rambynų ir plataus Nemuno...

Prieš didįjį karą lietuviškumas bei tautinis kultūros darbas Mažojaj Lietuvoj buvo daug intensyviau važomas, negu Didžiojoj. Ten jis buvo įgavęs tiesiog masinio pobūdžio, nes lietuvių vakarai, vadinami šventėmis, turėdavo po keletą šimtų ir po tūkstantį lankytojų, o jaunimo organizacijų dygo viena po kitos, kaip grybai po lietaus.

Didžiosios Lietuvos žmonės per maža žino ir vertina šitą darbą, o taip pat ir Mažosios Lietuvos lietuvių rolę Klaipėdos išsivadavimui. Mažajai Lietuvai visada trūkdavo ir dabar tebetrūksta inteligentų, ten mažiau aukštų teorijų, bet realus lietuviškasis darbas ten buvo visada tirštesnis, labiau koncentruotas. Viena priežastis gal ir ta, kad Mažosios Lietuvos plotas nedidelis, ir lietuviai ten gyveno savotiškai uždaramame siaurame rate.

Po didžiojo karo, įsikūrus Lietuvos nepriklausomybei, dar ištisus penkeris metus Mažosios Lietuvos dalis, dabartinis Klaipėdos kraštas, buvo svetimųjų valdomas.

Tik pagaliau trūko vietos gyventojų kantrybė ir patys klaipėdiečiai, kurie, nugirdę gausus apie lenkų užsimojimus, neišskiriant nė vokiečių, riantai susirūpino dėl savo likimo. Į metų pabaigą tasai susirūpinimas virto aštriu bruzdėjimu bei vieša akcija už prisiglaudimą prie Lietuvos, kuri pagaliau perėjo į organizuotą formą.

Artinosi paskutinė valanda. Reikėjo skubių ir griežtų žygių. Tam netiko jau esamos krašte ramaus

Vyriausias Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komitetas ir jo artimiausi bendradarbiai. Vidury (x) Martynas Jankus, jam iš dešinės — J. Lėbartas ir V. Šaulinskis, iš kairės — Jonas Vanagaitis. Stovi (iš kairės į dešinę): amerikietis lietuvis St. Darius ir Ant. Ivaškevičius, L. š. S. atstovas Alek. Marcinkevičius ir žurnalistas J. Pronskus.

MANIFESTAS

Visiems gyventojams Klaipėdos Krašto.

Per ilgus Švietimečių mūsų Krašto vergavo Švietimėms. Per Versales Pasaulius Sutarį mes tapome atskirti nuo Molietijos, kaip šieno lietuvistis Kraštas. Bet ir šiandien mes Švietimėjų spaudžiami ir varginami, vien tik užtat, kad Lietuvintais gimę, leis ir būti no-ime. Mūsų Krašto Valdžiai, neatšimę mūsų Krašto reikalų ir prieš mūsų norą, visoms Galoms dirbe, ypač iš mūsų Krašto visiemis įmonoms, freštą sudarius ir mus amšiams galutinai pavergus. Mūsų Viešpatavimas jau daugia mūsų Krašto Gaspadorištai pašandint; ant mūsų yra užtrauktas Miliardas Stalos, nestojant ty Milionų, furuos už apstatymą Baisio reiks moteli Moleščių ir viso Gyventimo našta be Gimines ir Sieno atitumo spaudžia Gyventojus lašdien vis daugiau. Kadangi delišo dieny mūsų Krašto Švietimėms išduoti ir galutinai išprojudyti. Mūsų Krašto Istorijoj mūsų dvyšiltioji Valanda. Todel pašutiname Atimirtinje.

Mes, Vyriausis Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komitetas, sąjiningai pildydami Jūsų uždėtus Pareigas, iškvištąs dideliosios Susirinkimose, Protestuose ir Nutarimuose, remdami Jūsų iškvištąs Gelbėjimo Komiteto Štariais didesnėse mūsų Krašto Vietose ir atmindami Istorinius nuo seniausių Laikų čia išgyvenimus Lietuvos Gimines Mierius prie vienos Lietuvos Valstybės, šiuo mūsų Manifestu—po viso Pasaulio Ulių garbingai pranešame:

1. Nuo šiandien visa šio Krašto Galvė ir vyriausią Valdžią paimame į savo Rankas.
2. Vig hioi būvusią Krašto Direktoriją su Steputaičiu Brišką ir Staatsratą skaitome atstatytą ir prašalintą, ir nieks neprivalo jų klausyti.
3. Nuo šiandien pat Klaipėdos Krašto Direktorijos Birmininku paširame, mūsų Krašto Gyventojų, būvusi šenos Direktorijos Rari, Erdmaną Simonaitį ir pavėdame jam nemėliaus trijų Dienų sudaręti Krašto Direktoriją iš 5 Žmonių.

Šis Manifestas duotas Szilokarcziamoje, 9 Januario diena, metų 1923-cijų

Vyriausiojo Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komiteto

Birmininkas

Martynas Jankus

1 Vyce Birmininkas
Jurgis Streckys

2 Vyce Birmininkas
Jurgis Lėbartas

Sekretaris

Vilius Szaulinskis

Komiteto Rarys ir Reikalų Wedepas
Jurgis Bruvelaitis.

MANIFEST

An die Bewohner des Memelgebiets!

Lange Jahrhunderte hindurch trug unser Gebiet das Joch fremder Herrschaft. Durch den Friedensvertrag zu Versailles wurden wir von Deutschland abgetrennt, weil unser Gebiet seit Urzeiten litauisch ist. Bis heute aber sind wir von den Eindringlingen bedrückt und verfolgt worden, nur deshalb, weil wir uns an unsere alten Sitten und Gebräuche hielten und nicht verschwiegen uns Litauer zu nennen.

Unsere Regierung arbeitete mit allen erdenkbaren Mitteln daran, das Memelgebiet zum Freistaate zu machen und mit Hilfe desselben uns in ewige Sklaverei zu stürzen. Die bishertige Regierung war nahe daran, unser Gebiet wirtschaftlich zu Grunde zu richten. Auf uns lasten Schulden, welche eine Milliarde übersteigen, ausschliesslich die Besatzungskosten. Die erdrückende Steuerlast und das daraus entstandene kaum ertragbare Wirtschaftsleben, machen das weitere Zusehen dem Laufe der Dinge unmöglich.

Nur noch einige Tage und wir wären wirtschaftlich und national vernichtet. In der Geschichte unseres Gebiets schlägt nun die zwölfte Stunde.

Im letzten Augenblicke erfüllen wir, Oberster Ausschuss zur Errettung des Memelgebiets, gewissenhaft die uns von Euch auferlegte Pflicht, wie Ihr durch die Zweigausschüsse im ganzen Gebiete in grossen Versammlungen und Protesten kundgetan habt.

Der Zeitpunkt ist gekommen, wo wir das Trachten des seit uralten Zeiten ansässigen litauischen Volkes verwirklichen und die drohende Polengefahr ablenken. Deshalb geben wir der ganzen Welt folgendes kund:

1. Von heute nehmen wir die Macht und die Regierung im Memelgebiet in unsere Hände.
2. Das bis heute gewesene Landesdirektorium unter der Leitung Steputats, wie auch der Staatsrat sind mit dem heutigen Tage abgesetzt und niemand darf ihren Anordnungen Folge leisten.

Heydekrug, den 9. Januar 1923.

Der Vorsitzende des Ausschusses
zur Errettung des Memelgebiets

Martin Jankus

I. Stellvertreter
Jurgis Streckys

II. Stellvertreter
Jurgis Lebartas

Sekretär

Vilius Schaulinskis

Mitglied des Ausschusses und Leiter
der Angelegenheiten

Jurgis Bruvelaitis

kultūriško pobūdžio viešos organizacijos. Dėl to reikėjo sukurti nauja. Ir štai, gruodžio mėn. 18 dieną įsi-

Mūsų krašto vaizdelis.

kuria Vyriausias Mažosios Lietuvos Gelbėjimo komitetas, kuris greitu laiku sukelia visą kraštą. Mažosios Lietuvos patrioto Martyno Jankaus vadovaujamas, Jonui Vanagaičiui, Viliui Šaulinskiui, Jurgiui Bruvelaičiui, Lėbartui ir kitiems energingai dalyvaujant, netrukus visas kraštas pasidengė komiteto skyriais, kur laikomi vieši susirinkimai ir priimamos rezolucijos už prisijungimą prie Lietuvos. Siunčiama atitinkama telegrama Tautų Sąjungai. Komiteto veikimas toks griežtas ir toks ūmus, kad trumpu laiku visas kraštas tiesiog suliepsnojo.

Varomas ir slaptas darbas. Čia veikia slaptieji Klaipėdos šauliai, jau po karo įsikūrusi slapta „jaunaliuvių“ organizacija ir atskiri asmens. Jau numatomas ir sukilimas. Visame krašte daromi slapti susibūrimai. Verbuojami savanoriai. Pagaliau 1923-ųjų metų sausio mėn. 9-tą dieną Vyriausias Gelbėjimo Komitetas išleidžia manifestą į gyventojus. Manifestas galingu senovės šauklio balsu nuaidi per Mažąją ir Di-

džiają Lietuvą, o sausio 10 dieną, dar prieš aušrą, prasideda sukilimas. Manifestas slapta sklaidžiamas po visą kraštą, o užimtose vietose, kaip naujosios valdžios pirmasis žodis į gyventojus, iškabinamas viešose vietose ir aikštėse. Štai jo tekstas:

Manifestas visiems gyventojams Klaipėdos krašto

Per ilgus šimtmečius mūsų kraštas vergavo svetimiems. Per Versalės pakajaus sutartį mes tapėme atskirti nuo Vokietijos, kaip iš seno lietuviškas kraštas. Bet šiandien mes svetimųjų spaudžiami ir varginami, vien tik užtai, kad lietuvininkais gimę, jais ir būti norim. Mūsų krašto valdytojai, neatšizvelgdami mūsų krašto reikalų ir prieš mūsų norą, visoms siloms dirba, idant iš mūsų krašto visiems žinoma „Freistata“ sudarius ir mus amžiams galutinai pavergus. Atėjūnų vespavitavimas jau baigia mūsų kraštą gaspadoriskai paskandinti; ant mūsų yra užtrauktas milijardas skolos, neskaitytų milijonų, kuriuos už apstatymą vaiko reiks mokėti mokesčių ir viso gyvenimo nasta be giminės ir stono skirtumo spaudžia gyventojus kasdien vis daugyn. Nedaug beliko dienų mūsų kraštą svetimiems išduoti ir galutinai jį pražudyti. Mūsų krašto istorijoj muša dvyliktoji valanda. Todėl paskutiname akimirksnyje,

Mes, vyriausias Mažosios Lietuvos gelbėjimo komitetas, sąžiningai pildydami jūsų uždėtas pareigas, išreikštas d. deliuose susirinkimuose, protestuose ir nutarimuose, remdami jūsų išrinktais gelbėjimo komiteto skyriais dadesnėse mūsų krašto vietose ir atmindami istorinius nuo seniausių laikų čia išgyvenusius lietuvių giminės mierius prie vienos lietuvių valstybės, šiuo manifestu — po viso pasaulio akių garbingai pranešame:

1. Nuo šiandien visa šio krašto galybė ir vyriausia valdžia paimame į savo rankas.

2. Lig šiol buvusią krašto direktoriją su Steputaičiu priešaky ir statsratą skaitome atstatytą ir prašalintą, ir nieks neprivalo jų klausyti.

3. Nuo šiandien pat Klaipėdos krašto direktorijos pirmininku paskiriame mūsų krašto gyventoją, buvusį senos direktorijos narį Erdmaną Simonaitį ir pavedame jam neveliaus trijų dienų sudaryti krašto direktoriją iš 5 žmonių.

4. Nuo šios dienos abiem mūsų krašto kalbom ir visiems gyventojams šio krašto duodamos lygios teisės.

5. Visiems politinai prasikaltusiems prieš buvusią valdžią liuosybę atiduodame.

6. Dėl sudovadijimo mūsų krašto dalykų komitetas rūpinasis, kaip veikiai galės, kad skubiausiai būtų rinkimai į Klaipėdos krašto seimą demokratišku būdu.

7. Visi krašto gyventojai kviečiami užsilaikyti ramybėje, urėdininkai ir tarnautojai privalo pasifikti savo vietose ir toliau savo pareigas atlikti. Urėdininkams, tarnautojams ir darbininkams algos ir darbas bus užmokama prisitaikant aukso valiutos.

8. Idant Klaipėdos krašte ramumą išlaikius gyventojus, jų gyvybę ir turtą apsaugojus nuo užpuolimų, plėšimų ir visokių pavojų, ir taip pat kad nuo vidujinių neprietelių apsaugojus, visam krašte skelbiame išimties stovį su visom jų pasekmėm.

9. Išimties stoviu esant visame krašte alkoholiniai gėrimai pardavinėti draudžiama.

10. Nusizengusiems prieš mūsų zokonus ir paliepiamus, prie krašto direktorijos yra sudaromas vyriausias išimties sudas.

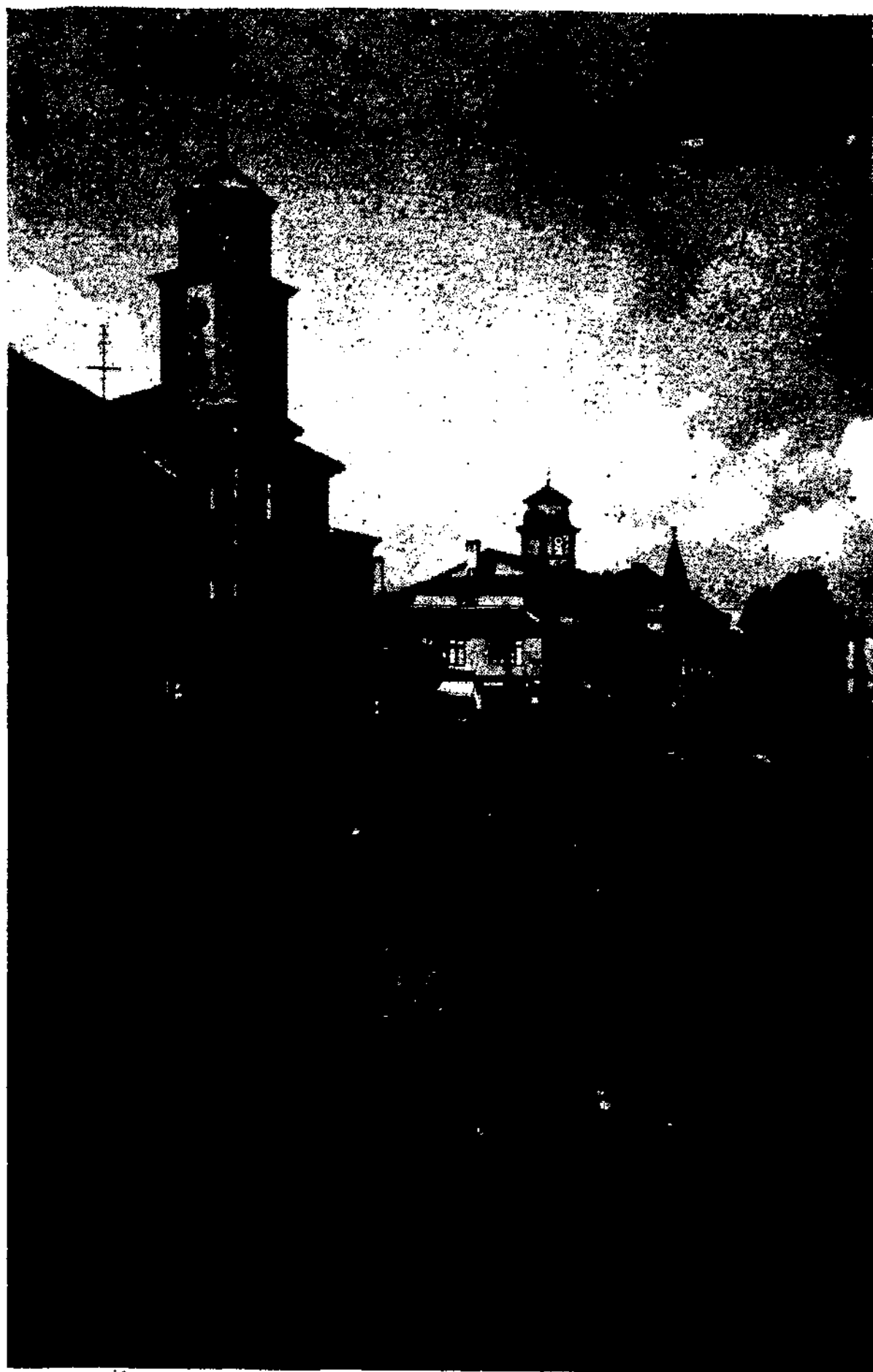
11. Visi, kurie ardys ramybę krašte, kurie naikins telefonus, tiltus ir kitą krašto turtą ir priešinsis naujos valdžios paliepiamams, bus atiduodami į išimties sudą ir baudžiami cuktuze nuo 3 mėnesių iki gyvos galvos, o už sunkesnius prasikaltimus bus nusudyti ant smerties.

12. Mes šitą didį darbą atliekam vardan teisybės, dėl gyventojų gerovės ir geresnės mūsų krašto ateities. Visus, kam rūpi gimtojo krašto laimė, kviečiame į bendrą talką ir visagalis D'ėvas šitame mūsų visų darbe tebune mūsų pagalba.

Šis manifestas duotas Šilokarčiame, 9 januario diena, metu 1923.

Vyriausiojo Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komiteto Pirmininkas Martynas Jankus, I Vice pirmininkas Jurgis Streikys, II Vice pirmininkas Jurgis Lėbartas, Sekretorius Vilius Šaulinskis, Komiteto narys ir reikalų vedėjas Jurgis Bruvelaitis.

Sukilėliai, vyriausio savo vado Budrio ir atskirų grupių vadų vadovaujami, netrunka užimti Bajorus, Smalininkus, Pagėgius, Šilutę ir pagaliau visą kraštą. Menkai apsilikę ir apsiginklavę, su dideliu pasiaukoji-

Dangės tiltas ir Klaipėdos birža.

mu ir pasiryžimu, kęsdami šaltį, alkį, vėjus ir darganas, jie atkakliai veržiasi į priekį, kad ir per skaudžias mirties aukas. Sukilėlių būriai kasdieną didėja. Tik ties Klaipėda keletą dienų tenka užtrukti, bet sausio 15 dienos rytą, drąsaus Bajoro vadovaujama grupė, po smarkios kovos, užima gubernatoriaus štabą, Prefektūrą, ir sukilėliai įžengia į miestą. Kareivinės ir dalis miesto paliekama prancūzų kariuomenės rankose, tačiau visų džiaugsmui ir entuziazmui nematyti galo. Gyventojai sveikina sukilėlius ir stebisi jų energija ir staigumu. Širdį suskaudino žuvusiųjų karžygių laidojimas. Tačiau aukos neveltui. Jau matyti išsivadavimo aušra.

Iš pat pirmos dienos prasideda derybos. Pasi-skirstoma zonomis. Laukiama atvykstant santarvės komisijos. Sukilimo veikėjai supranta, kad įvykdytam žygiui sustiprinti reikia visam kraštui viešai pasisakyti. Dėl to vyr. Gelbėjimo Komitetas sausio 19 dieną Šilutėje sušaukia vietos gelbėjimo komitetų ir kitų krašto organizacijų seimą, kuris pagirdamas sukilėlių darbus ir pasisakydamas už prisijungimą prie Lietuvos priėmė šią deklaraciją:

Klaipėdos krašto seimo deklaracija

Mes viso Klaipėdos krašto rinktu Vyriausiojo Gelbėjimo Komiteto Mažosios Lietuvos skyrių nariai ir krašto politinių ir ekonominių organizacijų atstovai, šiandien Januario 19-tą dieną metu 1923-čiu, suvažiavę Šilutėje į visuotiną Seimą, krašto gyventojų daugumos vardu su gilia pagarba lenkiame

savo galvas prieš Mažosios Lietuvos išvadotojus savorius karžygius, kurie liejo kraują ir žuvo už mūsų krašto valnybę. Taip jau sveikiname besioorganizuojančią mūsų krašto savanorių kareiviją, pasiryžusią ir toliau ginti krašto gyventojų valią.

Tvirtindami lig šio padarytus Vyriausiojo Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komiteto žingsnius vaduojant ir naujai tvarkant kraštą, reikšdami jam giliausios padėkos ir pasitikėjimo, viso teisingojo pasaulio akyvaizdoje, iškilmingai skelbiame:

1. Vienbalsiai nutarėme prisijungti prie Lietuvos Respublikos autonominės dalies teisėmis, tuomi pasilaikant pilną savivaldybą šiuose reikaluose: tiesioginių mokesčių ir akcizės, kultūros ir tikybos, teismo, žemės — ūkio ir miško, socialės apsaugos ir kitų vidaus reikalų, kaip tai atsikartotinai yra pareikšta Mažosios Lietuvos organizacijų ir patvirtinta Lietuvos St. Seimo nutarimu iš 1921 metų lapkričio 11 dienos.

2. Vyriausiam Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komitetui pavedame daryti visą, kas reikalinga, idant šitas prisijungimas kuo greičiausiai įvyktų ir juridiniai Santarvės ir kitų valstybių būtų pripažinti.

3. Mes kreipiamės į Lietuvos Respublikos valdžią prašydami išreikštos mūsų krašto valios vykdymą visais būdais paremti pirmoj eilėj teikiant militarinę ir finansinę pagalbą.

4. Vyr. Maž. Liet. Gelbėjimo Komitetą ir toliau įgaliojame būti mūsų krašto vyriausia atstovybe.

5. Vyr. Maž. Liet. Gelbėjimo Komitetui pavedame trumpiausiam laike sudaryti Klaipėdos Krašto Tarybą iš esamųjų šio krašto vyr. organizacijų ir grupių atstovų.

Šią nutarimą pasirašo visi M. L. G. Komitetų Pirmininkai ir šiaip dalyvaujantieji Seime atstovai.

Šilutė, 1923 metų Januario 19 d.

Vyr. Maž. Liet. Gelbėjimo Komitetas.—Originale pasirašė: Komiteto ir Seimo Pirmininkas: Martynas Jankus, nariai: Vilius Šaulinskis — Sekretorius, Jonas Vanagaitis, Jurgis Bruvelaitis, Jurgis Lėbartas.

Miestų, bažnyčių ir jų apylinkių skyrių nariai — atstovai iš Klaipėdos krašto:

Šilutės skyrius: Albertas Jonušaitis, Katrė Meyžytė, Jurgis Rupkalvis, Jons Toleikis, Vilius Bajoras, Jons Aušra, Jurgis Keratis. Pagėgių skyr.: Ewald Kasperaitis, Jons Konrad, Jurgis Jagomast, Rudolf Marks, Mikelis Mačiulis, Martinas Jan-

Žmonių skaito naujos valdžios skelbimus Klaipėdoje.

kuš, Kristups Bingys II., Augustas Mickaitis. Katyčių atstovai: Ermonas Brožaitis, Jurgis Margys. Lauksargiai: Jurgis Loratis, Jonas Skerys. Plaškiai: Martin Gailus, Jurgis Kožubas, Kristups Kalniškis, Jurgis Augustatis. Rukai: Mikelis Dauskardas, Mikas Deivik. Natkiškiai: Bernhard Adelsberger, Martinas Szautys, Mikelis Šimkus. Priekulė: Jurgis Naujoks, Martin Kuršat. Lankupiai: Mikas Šimkus, Jokubs Labrenz. Vanagų: Martin Peterėit. Rusnės: Mikelis Gailus, Martin Jurkait, Anskis Lekšas. Kintų: Adam Meškys, Anna Dreizytė, Jurgis Krauleidys. Vyžių: Mikelis Gružins, Johann Labeit, Jons Kikilus, Jons Pakirnis, Dovilų: Jokubas Bobys, Mikas Janeikis, Melaus Jurgis, Davils Jurgis, Jurgis Kalvis, Mikel Sakinis, Martin Reisgys. Kretingalė: Martin Labrenz, Janis Kapust, Martinas Jakuzaitis, Pirm. Palavykas. Klaipėda: Jokubs Peteraitis, Jons Vytė, Jurgis Gelžinis, Anas Szelvys. Smeltė: Mikelis Bertulaitis, Kristups Kikut, Mikelis Laukžem. Bomel-svytė: Jurgis Wésols, Endrutis Pods. Kairinė: Anas Joneleit, Jons Vytė, Jurgis Glazė. Smalininkai: Szuks Erdmann, Heinrich Gütner. Saugai: Jons Užpurvis, Mikelis Klečkus, Adol-fas Pusbačkis, Jons Lišišksys.

Ekonominių ir politinių Kl. Krašto Organizacijų įgalioji atstovai: Martynas Reišys, Jokubas Stiklorius, Gaigalaitis. „Dainos“ atstovas: Richard Storost. Kretingalės Jaunimo Draugijos atstovai: Arturas Trakis Pirmininkas, Mikelis Ais. Mažosios Lietuvos Jaunųjų Draugijų Organizacijos atstovai: A. Braks, L. Bajoraitė. Verdainės ir apylinkės atstovai: Wilh. Jonuschies, Dangelas Zebedies. Palečių apylinkės atstovai: Kristups Spudat, Richard Junkerys. Seimo Sekretorius: Vilius Šaulinskis.

Šilutės deklaracija labai sustiprino lietuvių pozicijas darbuose dėl Klaipėdos krašto, o taip pat sukilėlių budėjimas ir pasiryžimas kiekvieną valandą tęsti nutrauktą kovą ir Lietuvos diplomatijos bei visos visuomenės materiališka ir morališka parama privedė prie to, kad santarvė nusileido lietuviams. Derybų metu buvo sunkių valandų, kada rodėsi, kad vėl teks griebtis ginklo. Bet per penkerių metų Lietuvos Nepriklausomybės šventę Klaipėdoje, per iškilmingą spektaklį šaulių namuose 1923-čių metų vasario 16 d., dalyvaujant santarvės kariuomenės ir atplaukusių anglų laivų karininkams, buvo perskaityta telegrama apie santarvės sutikimą perduoti Klaipėdos kraštą Lietuvai. Sunku apsakyti visų džiaugsmą. Prancūzų ir ypač anglų karininkams buvo sukeltos ovacijos ir pagriežti jų tautiniai himnai.

Netrukus po to, vasario 19-tą dieną krašto valdžia perėjo sukilėlių vadui Budriui ir direktorijos pirmininkui Simonaičiui. Prancūzų ir anglų laivai išplaukė iš Klaipėdos, o sukilėlių kariuomenė užėmė prancūzų paliktas kareivines. Prefektūroje ėmė plėvėsuoti Lietuvos vėliava, o į miestą, gyventojų sveikinama, įžengė Lietuvos kariuomenė.

Pirmuoju Lietuvos komisaru buvo paskirtas dabartinis Lietuvos prezidentas Antanas Smetona, kuris, prieš pasitraukiant prancūzams iš Klaipėdos, vyriausybės buvo paskirtas Klaipėdai aukštuoju Lietuvos įgaliotiniu. Lietuvos konsulu Klaipėdoje sukilimo metu ir prieš jį buvo a. a. Jonas Žilius.

Taigi 1923-čių metų vasario 19-tą dieną Klaipėdos kraštą ėmė valdyti Lietuva, o tų pačių metų kovo 10 d. buvo panaikinta siena, kuri penkis šimtus metų skyrė Mažąją ir Didžiąją Lietuvą.

A. Martinaitis.

Kary, atmink, kad sunkioj kovoje dažnai pakanka vieno drąsos akimirksnio, kad kovą laimėtum ir pergalės džiaugsmo susilauktum.

Karys, netekęs savo vadų pasitikėjimo — visko netekęs; geriau jis būtų visai negimęs.

Savo žemėj

Frico didelis ir gražus dvaras. Važiuojant į Klaipėdą, už dešimties kilometrų baltuoja rūmai raudonus stogus viršuje gluosnių iškėlę, prie marmurinių vartų du liūtai saugo įėjimą, sakytum klausia praeivį, ko jis nori rasti senajam dvare.

Seniai Fricas gyvena dvare, sako ir jo senelis auginęs šitam dvare arklus ir labai gerus medžiojimo šunis.

Didelis Prudonių dvaras, galin-gas Fricas, tikras kaizerio karys, tarsi Vilhelmo II-jo kopija. Taip šelmiškai susukti narsūs ūsai, toks pat nepalenkiamas statusas, nes jis kilęs iš Prūsijos gilumos, kur ir šiandieną visa Frico giminė pavydi Fricui taip gerai gyvenančiam arti Klaipėdos, prie jūros ir derlingoj žemėj.

Buvo sausio pradžia. Dovydas Kalnius, senas dvaro darbininkas, eidamas pro vartų liūtus, sustojo, pakėlęs galvą pažiūrėjo, tarsi tie liūtai tik šlyt užkopė ant marmurinių stulpų. Valandėlę pagalvojęs pažvelgė į laukus, lengvu sniego kiodeliu apdengtus. Arimai, kaip putpelių nutūpti, juoduoja kupstais. Tas dirvas jis ir jo tėvas ir senelis išvaikščioję skersai išilgai, tačiau ar tai būtų tiesa?..

Jis susigriebė, gali pamatyti ponas, subars už stovinėjimą.

Eidamas eglių alėja užsidegė pypkę, žvilgterėjo į baltus rūmus. Taigi, vakar ponas susišaukė dvaro darbininkus ir beveik maloniai į juos prabilo. Vadinasi, jei dvarai ir laukininkai bus protingi, reikalui atėjus kovos už „freištata“, galės gauti dvarų žemės. Po sklypą.

Dovydą perliejo šilta srovelė. Po sklypą, tegu ir kojai padėti, bet, Dieve, juk tai bus savos žemės pėda. Jei dvarininkas sako, taip ir turi būti, argi jis meluos.

Tie Jonio vapaliojimai ir ruošimasis kažin kokiam sukilimui jam baisūs atrodo. Ką jie prieš senus, turtingus dvarininkus, ką jie prieš prancūzų karo laivus, kurie vamzdžius ištiesę ilsis uoste, tik ženkle laukdami.

— Gal žemės gavai, ką taip galvoji, — jį pasivijęs klausia Andrius, dvaro sodininkas.

— Gausiu, matai, ten, — Dovydas parodė į kirkės bokštus, išsikišusius tarp nuogų medžių šakų.

Sodininkas palingavo galvą.

— Ir aš manau, ne mums dvaro žemė, ne mums.

Dovydas nieko neatsakė. Ir jis, nois visa siela trokšta savo vieninteliui sūnui Joniui palikti nors pėdą savos žemės, tačiau...

— Neramumai, Dovydai.

— Čia kažin kas bus, — abu sustojo prie malkininko.

— Mano sūnus vakar buvo šilutėje, tai ką tu manai jis pasakė?

— sodininkas įsmeigė mėlynas akis.

— Eism, sako, tiesiog į Klaipėdą ir visą direktoriją ir visus laivus nusiųsim velniop.

— Taip ir pasakė!

— Ir negirtas, blaivas, kaip reikia.

— Fricas! — Dovydas, greit pridėdamas pirštą prie lūpų, nutraukė kalbą.

Abu, žemai nusilenkdami, pasveikino. Fricas, sukdamas nendrinę lazdelę, priėjo, apsidairęs paklau-

sė, kokia šventė esanti, jei jie darbo nerandą.

— Atidaviau piūklą galasti, — Dovydas patylomis teisinasi.

Nieko nebesakęs Fricas nuėjo į rūmus.

— Su mūsų vaikais visai blogai, — Dovydas kalba. — Mano padauža tik apie ginklus ir kažin kokius mūšius kalba.

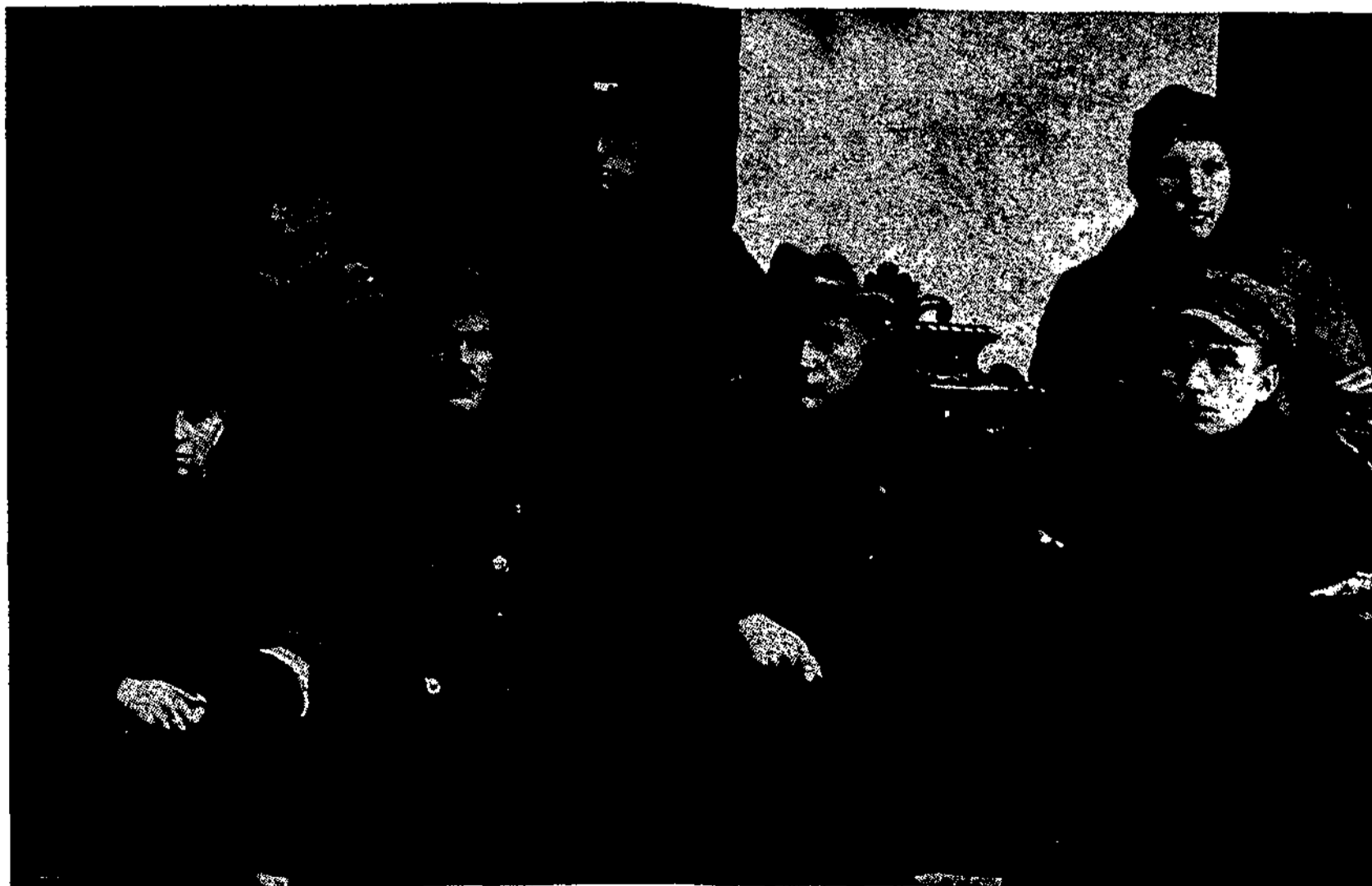
— Gerai nebus, — nueidamas sodininkas kaip pranašavimą pasakė.

Dovydas, skaldydamas malkas, vis galvojo apie žemę ir dvarininko pažadus. Nors senas Dovydas, 61 metai, bet jei galėtų, nors ir gyvybės kaina, įsigyti nors gabalą savo žemės, ar nenuplautų veido džiaugsmo ašara. Sūnui tą gabalą paliktų.

Bet ar susikalbėsi su vaikais, Fricas gerai sakė, nemelavo, „freištata“ įkūrus visi gautų žemės, o sūnus juokiasi visu žandų platumu ir nejuokais šlyt pasakė: „Aš pats savo žemę pasiimsiu. Fricas seniai čia gyvena, bet jo tėvynė Prūsijoje, arti Berlyno, o mano seneliai ir bōčiai nuo amžių šitą žemę prakaitu nupirko.“

Taigi žodžiai gražūs, bet kas iš tų žodžių.

— Tėvai, kur skrynios raktas,

Vyriausias Klaipėdos sukilėlių štabas.

Iš kairės į dešinę sėdi: 1) Bajoras, 2) Fricas, 3) Budrys, 4) Oksas. Stovi: 1) Juozapaitis, 2) Pridotkas, 3) Lacytis.

motina prašė, — atėjęs Jonis klausia.

— Kam jau išsireikė?

— Man duos baltinius ir rankšluostį. — Jonis kalba.

Tėvas žiūri, smarkiai sukandęs pypkės kandiklį.

— Į Šilutę einu.

— Tai ko ten?

— Pasikalbėsime dėl žemės.

— Nori žeme atsikloti?

— Gal ir taip.

— Neduosiu rakto! — tėvas aštriai pasako, perskeldamas rankoj laikytą pliauskę.

— Jau trečia diena tu nieko nedirbi. Sakė ponas, jei dar porą dienų, tai pagal sutartį, tave ir mane išvaro iš čia.

— Tėvai, mes sutarėm, negaliu palikti. Eina Andrius, eina Trakšo Martynas. Visi, — sūnus maloniai aiškina.

— Ir tu subliūdijai.

— Taigi, subliūdijau. Sudie. Iki pasimatymo. — Sūnus nuėjo pro rūmus, ties liūtais pakėlė kepurę.

— Pablūdo, — patylomis, lyg papratimu, kalba Dovydas, — pablūdo...

Po valandėlės Dovydas parėjo į pirkia.

— Tai ką? — klausia žmoną.

— Išėjo, — ji pro langą rodo Jonį nutolstantį vieškeliu. Vėjas neša su žemėmis sumaišytą sniegą, arimas dulka. Žiūri Dovydas į išeinantį sūnų, ūsus kramto. Baigta. Dvarininkas sužinos ir išvays iš dvaro. Su krepšiu už pečių ir kirviu už juostos — eik prie marių, at pas laukininkus, kas priims dyku rudenio metu.

Bajorų sukilėlių štabas.

— Į Šilutę, taigi, — kalba Dovydas, — eis jie į Didžiąją Lietuvą ar į Karaliaučių, gal ir susiburs pulkai, bet kas prieš prancūzus, kas prieš kaizerio generolus. Kaip dulkes nušluos.

— Ką gali žinoti.

— Sužinosi, — Dovydas, sėsdamas už stalo, pažvelgė į aprūkusį kaizerio paveikslą, voratinkliais ir sustingusiomis musėmis apkepentą.

* * *

Praėjo dvi dienos. Dovydas neapsirikio. Fricas ištesėjo savo žodį, jį ir sodininką iškraustė iš dvaro.

— Nereikia man maištininkų,

kurių vaikai eina į kažin kokias plėšikų gaujas.

— Ne, pone, apsirinki: jie nuėjo pas savus, — Kalnienė pasakė, braukdama ašarą su skarelės kampu, rinkdama savo skarmalus.

Dovydas, tylėdamas ir niūrus, viso amžiaus paklusnumo ir baimės kaizeriui ir ponui slėgiamas, nuvežė žmoną pas kampininką Trakšą, kurio sūnus su Joniu išėjo, o pats, užsikišęs už juostos kirvi ir tabako krepšį užantin, išėjo į Klaipėdą.

Po ilgo ieškojimo, gavo darbo vienoj lentpiūvėj, prie jūros tūnančioj.

Tarp piūklų diržgesio, taip krūvų medžių vaikščiojo neramūs darbininkai, o iš tolimos Vokietijos atėję meisteriai sekė piktomis akimis, rektarčiais susibūriuojančius darbininkus.

Dovydas dirbo, galvos nepakeldamas ištisą dieną, o vakare prisiglaudė vienoj žvejo lūšnoj.

Naktį, vėjui staugiant, Dovydas už miesto išgirdo šūvius, Klaipėdos gatvėse kažin koks nerimas pasiliejo. Prancūzų laivai stovėjo apšviesti, vamzdžius į miestą atsukę, lankstūs kareiviai rūpestingai triūsė uoste ir laivuose.

— Sukilimas! — pasakė lūšnos savininkas, gal ir pats nežinodamas, iš kur ir kam tas sukilimas.

— Ak taip, sukilimas, — Dovydas nuštebo, galvodamas apie savo sūnų Jonį, kuris, Dieve saugok, su savo kvailystėmis bežaisdamas paklos gyvybę.

— Tai koks čia sukilimas? — Dovydas teiraujasi.

Sukilėliai puola Klaipėdą.

— Sako, bus savi, lietuvininkai ateina, laukininkai ir miestelėnai. Bet kas prieš tokius laivus, prieš kaizerio generolus, — atsakė gulėdamas lūšnos savininkas.

Dovydas sutiko su jo žodžiais. Jis per visą naktį nesumerkė akių, galvodamas apie sūnų, taip neapgalvotai įsiplakusį į kažin kokį sukilimo sukūrį.

Dienos slinko. Ir Klaipėdos gatvėse pasigirdo šūviai. Nužilo lentpiūvės džiūzgimas. Dovydui atsakė darba. Prisiglaudė Dovydas žvejo lūšnoj, laukdamas kokio nors gafo.

Antrą dieną nutilo šūviai, gatvėse pasipylė žaliais raiščiais persišusių būriai, pasklido gandai.

— „Savieji“.

— Atėjo savieji, — tarė įėjęs lūšnos savininkas. — Nebėra prancūzų, nebėra vokiečių žandarų.

— Nebėra. Negali būti, — kaip pasakos klausosi Dovydas, audamas batus.

Pavakarėje Dovydas išėjo į pajūrį. Uoste tebestovėjo prancūzų laivai, supėsi vėliavos laivų stiebuose, kaip visada. Uoste maišosi būriai ginkluotų vyrų, keletą pažįstamų matė, besileidžiančios į jūrą saulės apšviestų.

— Tėti! — sušunka einančiam Dovydui iš užpakalio.

— Joni! Tai tu!

Sūnus apkabino tėvą viena ranka, antra prilaikydamas be diržo šautuvą.

— Tėvai, Klaipėda ir jūros ir žemė mūsų! — kalba sūnus.

— Kaip tai?

— Nebėra Steputaičio valdžios,

nebėra žandarų, mes čia! Matai, — rodo švyturyje plėvėsuojančią vėliavą.

— Mūsų.

— Mūsų, tėvai.

— Tai dabar kaizeris nebegriš.

Ir žandarų nebus.

Sūnus linktelėjo galvą:

— Jūra, mūsų jūra, — žiūrėdamas į saulėlaidos nušviestą jūrą, kalba Jonis. — Mūsų žemė tęsiasi nuo Vilniaus iki marių.

Tėvas patrynė akis, žiūrėdamas į lėtai plėvėsuojančią vėliavą, vėjo ar džiaugsmo išspausť ašarą sugavo veido raukšlėse.

— Tai čia mūsų, — neatitraukia akių nuo vėliavos.

— Mūsų, tėvai.

Atėjo pavasaris, nušvito laukai, arimuose iškilo diegas.

Frico dvaro vartai praviri, sakytum nuo tos dienos, kada Fricas išlėkė į Prūsiją, nieks jų neuždarė. Liūtai saugo vartus, tokie pat rimtai rūpestingi ir švariai balti.

Laukuose vaikšto matininkas, miškštam arimo juodžemyje įspausdamas savo koją. Jį seka dvaro darbininkai ir kumečiai.

Ant kalnelio, iš kur matosi Klaipėdos bokštai ir jūros mėlynas rūkas, stovi Dovydas su Joniu. Prieš juos išsitiesę 10 ha žemės, kurią Dovydas ir sūnus ir jų bočiai skersai išilgai išmynė.

— Mūsų, Joni!

— Mūsų, — sūnus atsako.

Tėvas apkabina sūnų, bučiuoja vėjo ir prakaito nuplautą veidą.

— Mūsų žemė, sūnau.

— Mūsų.

Kur Baltijos vandenys amžinai dainuoja...

(Skiriu pilkųjų sukilėlių šviesiam atminimui).

Dar senais, senais laikais gintariniame pajūry daug narsių kovų įvykdavo. Narsieji vikingai dažnai griovėsi į tą miškų ir gintaro žemę, kur narsios lietuvių giminės, kur gražios, lyg deivės, jų dukterys... Ir kovėsi lietuviai narsiausiai, ir skverbėsi vikingai atkakliausiai. Daug lietuvių garbingai žūdavo, dar daugiau vikingų amžinai nebegriždavo dainuojančiomis bangomis į pilkųjų uolų žemę, į Skandinaviją...

Ir pagaliau po daug, daug šiltų ir šaltų žiemų įvyko didėle kova Baltijos gintaro krašte. Tik jau nebe su vikingais. Jau buvo kitas galingas priešas, kopų gyventojams laisvę atėmęs. Sukilo garbingų senelių ainiai, uždainavo karo dainą... Ir prie amžinai dainuojančios Baltijos užgrojo šautuvų muzika. Narsiai, gal dar narsiau, negu su vikingais, anais pasakų metais, kovojo pilkos sukilėlių eilės. Jų veiduose iškaltas plieninis pasiryžimas, jų širdyse vienodas šūkis — į laisvę, vergaut gana! Spyrėsi priešas, spiaudėsi galinga ugnimi, bet slinko Smeltės baltais laukais sukilėlių grandinės vis pirmyn ir pirmyn. Ir pagaliau nutilo klaiki kanonada, ir priešas baltą vėliavą iškėlė... Tai buvo prieš dešimtį žiemų...

Nulenkime galvas pilkiesiems didvyriams. Susikaupkime vieną minutę prie tų kuklių kapų, nusilenkime gyviesiems garbingo žygio dalyviams. Ir sukaupkime naujų jėgų. XX amžiaus kryžėvis vėl tyko Klaipėdą, tą gintaro žemę...

Vladislovas Ragutis.

Isistiprinę Klaipėdos sukilėliai.

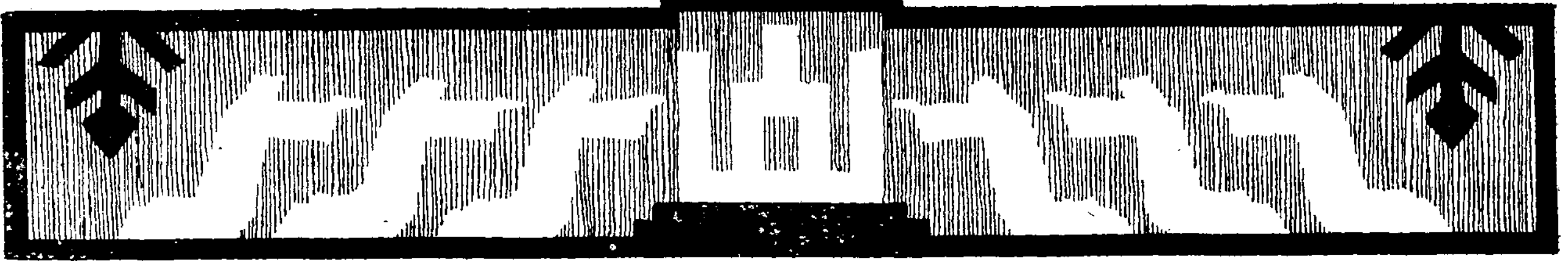
Tėvas atsiklaupė, kaip brangiausį tėvų paskutiniu žodžiu paliktą turtą, nuvožęs kepurę, širdingai pabučiavo. Atsikėlęs, patylomis pasakė:

— Mes turim savo žemę.

Dovydo troškimas išsipildė, jis turi žemės pėdą, kurios jis taip troško, kurią paliks sūnui.

Tolumoje matosi jūra, paskendusi danguj, iš aukštumos šildo gavi pavasario saulė.

V-lis.

Klaipėdos krašto praeitis

Istorininkų ir kalbininkų tyrinėjimai parodė, kad Baltijos pajūry seniausiais laikais gyveno aisčiai arba baltai. Tai buvo lietuviai, latvai, kuršiai ir prūsai. Kalbininkai, lygindami jų kalbas, aptiko, kad kadaise sakytų aisčių giminių kalbėta viena kalba. Tik paskum bendroji kalba suskilo atskiromis tarmėmis arba kalbomis.

XIII amžiuje dabartiniame Klaipėdos krašte gyveno šiaurinėje daly (maždaug nuo Rusnės) kuršiai ir žemaičiai, o pietinėje — skalviai, kurie, pasak kronikininko Dusburg'o, priklausė prie prūsų giminės. Kuršiai buvo aisčių padermė, kuri kalbėjo pereinama latvių ir lietuvių tarme ir paskum sumišo su latviais ir lietuviais. Skalviai, aišku, buvo lietuviai, nes kai kryžiuočiai žygiuodavo į Lietuvą, tai skalvius imdavo kaip vertėjus; paskutiniai buvo kryžiuočių pavergti ir kai kurie jų mokėdavo vokiškai.

Iki XIII amžiaus pradžios pajūrio gyventojai ramiai sau gyveno, ūkininkavo, žvejavo, medžiojo, pirkliaavo su kitų kraštų pirkliais ir tik retkarčiais juos užpuldavo atplaukę iš anos pusės jūros švedai ir danai. Tik 1201 m., įkūrus Rygą ir įsitvirtinus čia vokiečiams, prasidėjo amžinos kovos. Rygos vyskupo įsteigtas kardininkų ordenas, prisidengdamas Kristaus mokslo platinimu, sėkmingai žudė ir vergė lybius, latvius ir kuršius. Maždaug tuo pat metu nuo Vyslos žiočių slinko kryžiuočiai ir Kristaus vardu naikino prūsus, kol pasiekė Nemuną.

Kardininkai, norėdami susisiekti su kryžiuočiais, 1252 m. tarp Kuršių įlankos ir Akmenės įkūrė Klaipėdos pilį. Šalia pilies pradėjo steigti ir miestas, kurio du trečdaliai priklausė ordinui, o vienas trečdalis Rygos vyskupui. 1257 m. Livonijos ordino mistras suteikė Klaipėdos miestui vadinamąsias Liubeko teises.

Netrukus Rygos vyskupas ties Rusnės ir Atmotos žiotimis, Kuršių įlankos saloje — Perkūnkalvėje,

pastatė pilį. Tačiau ji XIII a. pabaigoje, kilus vaidams tarp vyskupo ir kryžiuočių, buvo sugriauta.

Klaipėdos pilį pradėjo pulti žemaičiai, norėdami ją sunaikinti. Pagaliau jiems tatai ir pasisekė. Bet 1279 m. kardininkai vėl ją atstatė. 1323 m. žiemą didysis Lietuvos kunigaikštis Gediminas paėmė Klaipėdą ir sudegino pilį.

Pagaliau kardininkai, nebepajėgdami atsiginti nuo žemaičių, 1328 m. Klaipėdą ir visą pajūrį iki Šventosios atidavė kryžiuočiams. Bet kovos nesiliovė. 1353 m. Kęstutis su savo kariuomene buvo atėjęs į Klaipėdą ir paėmė daug kryžiuočių į nelaisvę. 1379 m. vėl lietuviai sunaikino miestą. Nuolat naikinamas miestas, aišku, negalėjo augti ir turtėti. Todėl 1392 m. Rygos vyskupas, neturėdamas iš Klaipėdos jokio pelno, atsisakė nuo savo teisių, ir Klaipėdą ėmė valdyti vieni kryžiuočiai.

Kryžiuočiai nepasitenkino vien pajūriu. Jie norėjo pagrobti ir žemaičius. Kai kurį laiką žemaičiai jau buvo jų valdžioje. Tačiau Vytautas Didysis sutriuškino kryžiuočių galybę. 1410 m. liepos mėn. 15 d. Griunvaldo kautynėse buvo ordino galo pradžia.

1422 m. Vytautas Didysis sudarė su kryžiuočiais Melno sutartį, kuri nustatė sieną tarp žemaičių ir Klaipėdos krašto. Be abejo, Vytautas Didysis, palikdamas kryžiuočių valdžioje Klaipėdą, turėjo rimtų sumanymų. Deja, jis nebespėjo jų įvykdyti. Ir Melno sutarties nustatyta siena per 500 metų skyrė Didžiąją ir Mažąją Lietuvą.

Kryžiuočių ordino viduje prasidėjo vaidai. Keletas riterių sudarė vadinamąją „Driežų sąjungą“, iš kurios 1440 m. pasidarė „Prūsų sąjungą“. Sąjungininkai sukilo prieš didįjį mistrą ir šaukėsi didžiojo Lietuvos kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus Kazimiero pagalbos. 1457 m. Kazimiero kariuomenė paėmė ordino sostinę Marienburgą. Didysis mistras persikėlė į Karaliaučių.

Klaipėdos pilies įgula taip pat buvo prisidėjusi prie sukilėlių. 1459 m. lietuvių kariuomenė paėmė Klaipėdą. Bet tų pačių metų rudenį atėjo Livonijos ordino kariuomenė. Lietuviai pasitraukė. Kardininkai valdė Klaipėdą iki 1466 m. Sakytais metais Toruniuje buvo pasirašyta sutartis, pagal kurią kryžiuočiai atidavė lenkams vakarinius Prūsus ir Varmiją. Rytprūsiai pasiliko kryžiuočių valdžioje, tačiau turėjo pripažinti Lenkijos karaliaus globą. Lietuva nieko nelaimėjo.

Paskutinis kryžiuočių didysis mistras Albrechtas, paėmęs 1512 m. ordino vadovavimą, manė nusikratyti lenkų globos, bet tatai jam nepavyko. Tada Martyno Liuterio patariamasis, jis sumanė padaryti iš ordino žemių pasaulietišką valstybę. Jis 1523 m. priėmė Liuterio skelbiamą tikybą ir pasiskelbė Prūsų kunigaikščiu. 1525 m. sudarė su Lenkijos karalium Zigmantu sutartį, pagal kurią Prūsų kunigaikštystė turėjo pripažinti Lenkijos karaliaus globą.

Albrechtas pradėjo tvarkyti savo kunigaikštystę. Iš komtūrijų padarė amtmonijas. Valdininkai daugiausia liko tie patys kryžiuočiai, kurie, priėmę Liuterio tikybą, vedė žmonas ir pasidarė pasauliečiais. Tik Klaipėdos komtūras, Braunšveigo kunigaikštis Erichas, su tuo nesutiko. Tada Albrechtas su kariuomene atėjo į Klaipėdą. Bet pagaliau priešininkai susitaikė. Erichas, gavęs gerą piniginių atlyginimą, drauge su kitais ištikimais riteriais iškeliavo į Vokietiją.

Baudžiauninkų būklė, ir valdžiai pasikeitus, pasiliko ta pati. Dvarininkai juos spaudė, kiek galėjo. Prasidėjo ūkininkų sukilimas. Buvo sukilę ir Klaipėdos krašto žmonės. Bet, žinoma, sukilimas buvo numalšintas. 1528 m. ūkininkų bruzdėjimas galutinai nurimo.

Bet Albrechtas yra ir gera padaręs. Jis rūpinosi žmonių švietimu. Steigė bažnyčias ir mokyklas. Rėmė literatūrą. Jo rūpesčiu atsirado ir lietuvių literatūra. 1547 m. Ragainės klebonas kun. Mažvydas išleido pirmąją lietuvišką knygą. Mirdamas Albrechtas savo testa-

Žvejų tipai.

mente buvo paliepęs gyventojus paleisti iš baudžiatvės. Tačiau tai liko neįvykdyta.

Po Albrechto mirties (1568 m.) valdžią paėmė jo sūnus Albrechtas Fridrichas, tačiau jis buvo silpnas protis ir kunigaikštystę valdė jo globėjai. Kai jis 1618 m. mirė, Prūsija teko jo giminaičiui Brandenburgo kunigaikščiui Jurgiui Vilhelmui, kurio sostinė buvo Berlynas. Jam valdant Prūsiją, 1626 m. prasidėjo Lenkijos Švedijos karas. Švedai įsibrovė į Lietuvą. Nuo 1629 — 1635 m. jie valdė Klaipėdą.

Jurgiui Vilhelmui mirus (1640 m.), kunigaikščiu tapo jo sūnus Fridrichas Vilhelmas, kuris, susidėjęs su švedais, 1656 m. sumušė lenkus ties Varšuva ir nusikratė Lenkijos globos. Prūsija tapo nepriklausoma.

1678 m. švedai vėl paėmė Klaipėdą, o kitais metais — Tilžę, Ragainę ir Įsrutę. Bet Fridrichui Vilhelmui pasisekė juos greitai išvyti.

Jo sūnus Fridrichas, geras vokiečių imperatoriaus draugas, davė jam savo kareivių (tarp jų buvo daug ir lietuvių) kovoje su prancūzais, ir už tai buvo paskelbtas Prūsijos karalium.

1708—9 m. buvo labai šalta žiema. Iššalo žieminiai javai. Prasidėjo badas ir maras. Mirė daugybė žmonių. Klaipėdoje mirė 1177 žm., o Vitėje ir Smeltėje — 706 žm. Krašte pasiliko 871 ūkis be žmonių. Prūsijos karalius, norėdamas padauginti gyventojų skaičių, paskvietė iš Vokietijos, Šveicarijos

Prancūzijos ir kitų kraštų kolonistų ir davė jiems platesnių teisių.

Prūsijos karaliui Fridrichui II viešpataujant, kilo 7 metų karas. Po nelaimingų kautynių ties Gr. Jegersdorfu 1757 m. rugsėjo mėn. 30 d. rusai paėmė Klaipėdą ir Rytprūsius. Rusai Klaipėdos kraštą valdė nuo 1757 iki 1763 m. Jie žiauriai elgėsi, plėšė, žudė ir degino. Sunaikino Neringoje ir Klaipėdos pajūry girias. Rusijos carienei Elzbietai mirus, jos įpėdinis Petras III sugražino visus Rytprūsius Fridrichui.

Rusams pasitraukus, į lietuvių kraštą parėjo naujų kolonistų, vokiečių, kuriems buvo teikiama įvairių lengvatų. Tatai matydami lietuviai pradėjo nerimauti. 1775—76 m. Šilutės ir Priekulės gyventojai ėmė reikalauti, kad baudžiava būtų panaikinta, ir nebeklausė ponų. Jiems nuraminti buvo atsiųsta 200 kareivių. Ūkininkų vadai buvo suminti ir į Klaipėdos kalėjimą padėti. 1802 m. vėl Klaipėdos apskrities ūkininkai buvo atsisakę baudžiatvės eiti.

Fridrichui Vilhelmui III viešpataujant, Prancūzijos imperatorius Napoleonas I nugalėjo Prūsiją ir beveik visą okupavo. Karalius su savo šeima ir vyriausybe atbėgo į Klaipėdą ir, čia gyvendamas 1806—1808 m., patyrė daug lietuviško nuoširdumo ir nuolankumo. 1807 m. spalio mėn. 10 d. Klaipėdoje buvo išleistas įsakymas panaikinti Prūsijoje baudžiavą. O Prūsų lietuviams už ištikimybę buvo gražiai atsidė-

kota — buvo panaikintos lietuviškos mokyklos, o jų vietoje įsteigtos vokiškos. Pagaliau 1872 m. lietuvių kalba visiškai pašalinta iš mokyklų.

1812 m. prancūzų kariuomenė, žygiuodama į Rusiją, paėmė Klaipėdą. 1812 m. gruodžio mėn. 27 d. rusų generolas Paulucci išvijo prancūzus iš Klaipėdos ir su miesto valdyba sudarė sutartį prieš prancūzus.

1831 m. sukilimo metu į Klaipėdos kraštą perbėgo rusų kareivių, kuriuos paskum Klaipėdoje surinko gen. Paškevičius ir išėjo į Palangą kovoti su sukilėliais. Paskum čia atbėgo dalis sukilėlių su gen. Gielgudu.

1854 m. spalio mėn. 4 — 6 d. Klaipėdoje siautė didelis gaisras ir sunaikino beveik visą miestą.

1915 m. kovo mėn. 18 d. rusai buvo paėmę Klaipėdą, bet po 3 dienų jie buvo išvyti.

1919 m. liepos 28 d. Versalės sutartimi Klaipėdos kraštas atskirtas nuo Vokietijos, remiantis tuo, kad šio krašto gyventojai yra lietuviai, o Klaipėdos uostas yra vienintelis Lietuvos kelias į jūrą. Tačiau jo santarvininkai Lietuvai neatidavė, o pavedė prancūzams valdyti. 1920 m. vasario mėn. 15 d. santarvininkų vardu Klaipėdos kr. pradėjo valdyti prancūzų gen. Odry. Paskum jį valdė Petisnė. Iš Klaipėdos krašto norėta padaryti laisvą valstybę, lenkų globojamą. Tačiau 1923 m. sausio mėn. 9 d. krašto lietuviai sukilo ir to paties mėn. 15 d. krašto valdžią paėmė į savo rankas.

Sausio mėn. 19 d. Šilutėje susirinko viso Klaipėdos krašto lietuvių atstovai ir nutarė prisijungti prie Lietuvos. Pagaliau šį nutarimą pripažino ir Santarvės valstybės (Anglija, Italija, Japonija ir Prancūzija). 1924 m. gegužės m. 8 d. Paryžiuje pasirašyta Klaipėdos konvencija, pagal kurią Klaipėdos kraštas atiduodamas Lietuvai.

J. P.

Nors ir maža mūsų tėvynė, bet vis tik užtektinai plati mūsų meilei ir geriems darbams.

Didžiausia nelaimė pasauly — netekti savo tėvynės

Klaipėdos krašto lietuviai iš vokiečių į savo kariuomenę

Rusijai ir Vokietijai pasidalinus Lietuvą, prasi-
dėjo didysis lietuvių tautybės slopinimas. Laikui slen-
kant, rusų pavergtoji Lietuvos dalis pradeda va-
dinti Didž. Lietuva, o vokiečių pavergtoji dalis Maž.
Lietuva. Abiejų pavergtų dalių lietuviai, būdami
tvirtų sienų atskirti, pradeda savotiškai gyventi, kad
pasidaro daug smulkesnių ar stambesnių skirtumų.
Matom, kad Maž. Lietuvoj plinta evangelikų tikėji-
mas, atsiranda tikiybinis „Lietuviškasis Susirinkimas“
su tautiškai nusistačiusiais sakytojais. Sakytojų pa-
galba didinamas prisirišimas prie senovės, būtent:
vartoja gimtą kalbą, dėvi tautiškus rūbus, audžia rei-
kalingas drobes ir kambariams papuošalų, vartoja sa-
vo giesmes, melodinga lietuviška gaida parašytas. Tuo
būdu tikiybiškasis „Lietuviškasis Susirinkimas“ virsta
netiesiog tautiškumo ramsčiu. Be to, visuose tautiš-
kuose pasaulinio pobūdžio susirinkimuose neapsiei-
nama be giesmės ir trumpos maldos. Tuo keliu einant,
ypač daug pasisekimo turėjo veikėjai Kaitinis, Strė-
kys, Ambrozaitis ir k. Matom, kad visi Maž. Lietuvos
rašytojai savo raštuose prisimena Dievą, pav., Duone-
laitis, vėliau Dr. Girėnas ir dar vėliau Paukštelis.
Šis prisirišimas prie senovės neprileido prie lietuvių
svetimųjų ir naujenybių. Visos naujos pasilinksmi-
nimo priemonės, šokiai neranda pas lietuvius vietos.

Tuo tarpu Didž. Lietuvoj stiprėja katalikų tikėji-
mas, kuris neturėjo progos plačia forma tautiškai pa-
sireikšti. Berods, rusams verčiant lietuvius pravosla-
vais, pradeda reikštis mintis, kas katalikas, tas lietu-
vis, ir atvirkščiai, kas lietuvis, tas katalikas. Bet tas
nevirto tautiškumo paspirties akstinu. Tvirtai išlieka
gryna lietuvių kalba.

Smulkiai ištyrę abiejų Lietuvos dalių lietuvių
pasidariusius skirtumus, turėsime tvirtinti, kad vieni
ir antri skirtumai yra grynai lietuviški. Gal vienas ir
kitas dalykas bus iš lietuvių slopintojų paimtas, bet
tačiau ir tie jau yra sulietuvinti. Tą gryną įsisamo-
nėjusį lietuviškumą negalėjo jokia priespauda suga-
dinti, nes lietuviai vengė rusų ir vokiečių susibūri-
mų, kur jaunimas būt galėjęs silpnėti tautiškume. Bet
vieniems ir antriems lietuviams nebuvo išvengiama
viena nutautinimo įstaiga — būtent kariuomenė. Čia
turėjo lietuviai stipriai ir kantriai laikytis. Daugel
pavyzdžių rodo, kad ir čia jie buvo atsparūs. Šį kartą
teliesim pavyzdžius iš Maž. Lietuvos lietuvių atspa-
rumo. Tai buvo 1914 metais gruodžio mėn. 24 d. Kū-
čių vakarą. Vokiečių kariuomenė, būdama danų saloj
Alsensund, Sonderburgo mieste, iškilmingai šventė
Kalėdas. Kiekvienas skyrius turėjo savo eglaitę. Vie-
nas skyrius, kuriame buvo 22 vyrų, jų tarpe 7 lietu-
viai, prie eglaitės giedojo vokiškas giesmes. Visi 7 lie-
tuviai tylėjo. Kai vokiškos giesmės nustojo skambė-
jusios, lietuviai pasiėmė lietuviškus giesmynus ir iš jų
giedojo lietuviškai. Gražiai skambėjo balsai lietuviš-
kų gaidų. Kuopos vadui įėjus patikrinti, jie nenustojo
giedoje. Iš karto nustebo jis dėl jų drąsumo, bet, va-
landą pasiklausęs, buvo tiek sužavėtas, kad net atsi-
vedė savo žmoną pasiklaudyti. Abu klausėsi, kol ka-
reiviai baigė giedoti. Sujudęs pasakė kuopos vadas:
„Koks gražumas ir kokia man naujiena!“ Iš tų sep-

tynių dar ir šiandien tebėra gyvi: Mikas Ensius, Ve-
suls ir Klovs iš Klaipėdos; Pilozas ir Ermonys iš Sta-
riškės kaimo ir Tydeks iš Puodžių kaimo. Šis menkas
įvykis rodo, kokie atsparūs buvo lietuviai. Be to, kad
kuopos vadui lietuviškos giesmės buvo naujiena, rodo,
kad jos nebuvo vokiškos. Žinoma, tą kartą vokiečiai,
būdami įsitikinę, kad Lietuvos nebebus, praleido tą
įvykį pro pirštus, bet visai kitkas būtų įvykęs, jei jie
būt numatę šiuos laikus.

1915 metais generolas (vardo nebeatmenu), kuris
vadovavo vokiečių armijai prieš rusus, važiavo auto-
mobiliu iš Klaipėdos Gargždų link. Ties Danperų
kaimu sugedo jam automobilis. Kol automobilis buvo
taisomas, generolas užėjo Danperų kaime pas ūkinin-
ką Purviną pasilsėti. Purvinų šeimai bepietaujant
generolas buvo taip pat pakviestas pietų. Generolas,
apsižvalgęs ir pradėję valgyti, paklausė šeimininką:
„Wer hat das gemacht“ (kas tą pagamino). „Meine
litauische Frau“ (mano lietuviškoji žmona), atsakė
šeimininkas, rodydamas į savo žmoną. Staigiai pašoko
svetys, klausdamas: „Ar ir stalo ir lovos užtiesalus ir
kitus kambarių papuošalus Jūsų žmona pagamino?
Ar čion dar ir lietuvių gyvena?“ „Taip“, atsakė
p. Purvinas. „Leiskit ir manō palydovams lietuviškų
valgių paragauti ir lietuviškų audinių pažiūrėti“, pra-
šė generolas. Svečiai išbuvo pas ūkininką apie 1½ val.

Vienas ir antras pavyzdys leidžia tas pačias išva-
das padaryti, būtent: lietuvių ypatybės buvo grynai
lietuviškos, kadangi jos vokiečiams buvo svetimoms.
Žinome, kad daug svetimtaučių mokslininkų yra apie
lietuvius daug tiesos pasakę, bet tas neturėjo tiek
reikšmės, kaip kariuomenės vadų žodžiai, kurie kartu
buvo vyr. vokietinimo vadai.

Jau dešimt metų Maž. Lietuvos dalis — Klaipė-
dos kraštas — gyvena susijungęs su Didž. Lietuvos
dalim. Jau tris metus tarnauja klaipėdiškiai savo lie-
tuviškoj kariuomenėj ir nebeprivalo bijoti savo tauty-
bės pareikšti, bet, anaipol, gali tuomi didžiutis. Iki
1918 metų klaipėdiškiai lietuviai turėjo tarnaut vokie-
čių kariuomenėj, kurioj buvo vokietinami, o šiandien

Žvejų vaikai.

Klaipėdos krašto valdomųjų organų teisinės kompetencijos

Senaisiais feodalizmo laikais valdovas buvo tikras savo krašto viešpats. Jo nevaržė jokie įstatymai, jis galėjo valdyti taip, kaip jam jo protas ar jausmai diktavo. Tačiau moderninėj valstybėj jau yra kitaip. Čia valdo įstatymas. Įstatymai nustato ne tik teises ir pareigas askiriems gyventojams, bet ir pačiai vyriausybei.

Paprastai beveik kiekviena šių dienų valstybė turi konstituciją arba pagrindinį įstatymą, kuriuo yra nustatoma pagrindiniai principai piliečių politinių ir civilinių teisių, jų pareigos ir laisvės ir, be to, valstybės konstrukcija ir kompetencija.

Klaipėdos kraštas nėra atskira valstybė. Jis yra tik Lietuvos provincija su tam tikromis autonominėmis teisėmis. Autonomija suprantama kaip tos srities tam tikros savarankaus valdymosi teisės. Klaipėdos kraštas tokią autonomiją gavo tik vėlybo mūsų valstybės nepriklausomybės susikūrimo dėka. Pasirašant taikos sutartį Versalėj 1919 m., Klaipėdos kraštas buvo atskirtas nuo Vokietijos, kad vėliau būtų perduotas Lietuvai. Iš pradžių jį užėmė sąjungininkų kariuomenė. 1923 met. įvykęs prolietuviškas sukilimas privertė Klai-

pėdos kraštą greičiau perduoti Lietuvai. Kadangi tas kraštas kai kuo skiriasi nuo Didž. Liet., tai santarvės valstybės nutarė perduoti su tam tikromis sąlygomis, kurios yra išdėstytos 1924 m. gegužės m. 8 d. pasirašytoj Klaipėdos konvencijoj.

Ši konvencija susideda iš keturių dalių: 1) pačios konvencijos, 2) Klaipėdos krašto statuto, 3) Klaipėdos uosto ir 4) tranzito.

Klaipėdos konvencija nustato Lietuvos santykius su Klaipėdos kraštu. Pagal 2 § nuostatus, Klaipėdos kraštas sudaro Lietuvos suverenumo vienetą, kuris naudosis įstatymų leidimo, teismų, administracijos ir finansų autonomija statuto ribose, kuris sudaro konvencijos I priedėlį. Konvencija kituose savo nuostatuose jau kalba tik apie perdavimo sąlygas, o apie pačios autonomijos turinį nusako Klaipėdos statutas.

Kaip iš šio statuto matyti, jame išdėstytas teisės suteikė Klaipėdos kraštui Lietuvos vyriausybė, kad savarankiškai galėtų plėsti šio krašto kultūra. Anksčiau dauguma Vokietijos šalininkų buvo linkusi manyti, kad šio statuto tikslas yra aprėžti Lietuvos vyriausybės kišimosi teises į Klai-

dos krašto reikalus. Tačiau Tarpautinis Hagos Tribunolas, nagrinėdamas praeitą vasarą mūsų ginčą su vokiečiais dėl Klaipėdos krašto, aiškiai nustatė, jog šis statutas yra tik tam; kad nustatytų Klaipėdos krašto savarankum ribas, t. y., kad Klaipėdos autonominiai organai per plačiai nesinaudotų jiems duotomis teisėmis ir nenusižengtų prieš Lietuvos suverenumą.

Autonominės teisės minėtu statutu suteiktos įstatymdavystės, administracijos ir teismų tvarkymo srityje. Jame taip pat yra numatyta ir valdymosi organai, kuriuos sudaro gubernatorius, seimelis, direktorija ir ūkio taryba.

Gubernatorius yra skiriamas Lietuvos Respublikos prezidento. Jis yra kaip priežiūros organas: stebi, kad autonominiai krašto organai laikytųsi statuto ir valstybės konstitucijos; nes statutu yra taip reikalaujama, kad nebūtų nusižengiama prieš konstitucijos nuostatus. Kad šias jam pavestas pareigas atliktų, kaip mes vėliau pamatysime, gubernatorius skelbia įstatymus ir kai kuriuos gali vetuoti, skiria direktorijos pirmininką ir reikalaujant jį atleidžia. Jis, susi-

jie nuo to laisvi ir, tarnaudami savo kariuomenėj, gali savo tautišką nusistatymą stiprinti. Nors jau dešimt metų nuo Klaipėdos kr. prisiglaudimo prie Lietuvos, nors jau treji metai tarnauja klaipėdiškiai savo kariuomenėj, tačiau anksčiau minėti skirtumai tebėra. Kaip anksčiau vokiečių kariuomenė buvo lietuvių vokietinimo įstaiga, taip dabar Lietuvos kariuomenė turi būt įstaiga pasidariusiems skirtumams subendrinti. Subendrint tebus galima tada, kada vienos ir antros Lietuvos dalių lietuvių skirtumai bus žinomi. O juos gausime pažinti, kai jie atvirai pasireikš. Esant savųjų tarpe — savo kariuomenėj — vieni ir antri gali pareikšti ypatybes atvirai, kaip tie septyni Sonderburgo mieste ir kaip anas ūkininkas Dauperų kaimė. Vienas telieka; būtent: mokėti skirtumus tinkamai įvertinti ir pagerbti. Įvertinkim, kaip anas kuopos vadas ir generolas. Tada, susiartinę vieni antrų ypatybėmis, savaiame nejučiom jausimės artimesni. Tokiu keliu einant, gausis vėl visuose dalykuose viena bendra Lietuva. Be abejonės, bus ir tokių skirtumų,

kurių nebus lengva subendrinti. Bet, ir į šiuos skirtumus žiūrėdami giliomis pastabumo akimis, įvertinsim juos lietuviškais. Tad kariuomenė tebūna vieta, kurioj pasidarę skirtumai susibendrintų. Bendrai, galima pasakyti, kariuomenėj teismoksta vieni ir antri lietuvių vyje atrasti lietuvių. Šiandien sukanka dešimt metų nuo Klaipėdos kr. prisiglaudimo prie Lietuvos. Ta proga tebūnie pasiektos čia pareikštos idėjos.

*Nors amžiais mus skyrė rusų-vokiečių siena,
Ir amžiais mus slėgė rusų-vokiečių letena,
Tačiau kantrios tautiškumo dvasios nieks
nenuslopino,*

*Ir lietuviškų jausmų nieks, nieks nepagadino.
Šiandien mūs nebevaržo nei siena, nei letena,
Tik drąsiai mus lydi laisvės amžinoji aušra.
Valio Klaipėda, Tu jau dešimt metų po naštos vėl
valna,
Valio Lietuva, Tu vėl viena—amžiams nepriklausoma!*

Kar.-asp. A. Purvinas.

taręs su direktorija, sušaukia seimelį paprastai sesijai ir gali sesiją uždaryti. Tais atsitikimais, kai seimelio darbuose jis įžiūri ką nors nusikalstamo prieš centrinę vyriausybę, turi teisę seimelį paleisti ir paskelbti naujus seimelio rinkimus.

Valstybėj paprastai vyriausybė susideda iš įstatymų leidžiamos, vykdomosios ir teismo valdžios. Nors Klaipėdos kraštas ir nėra valstybė, tačiau ir ten yra visos trys minėtos valdžios. Seimelis yra įstatymų leidžiamoji, direktorija vykdomoji valdžia ir teismas, kurio teisėjus skiria direktorija.

Seimelis leidžia įstatymus tam tikrose statuto nustatytose ribose. Jam priklauso: politinė savivaldybė, t. y. jis gali pakeisti bendra įstatymų leidimo tvarka net statutą; ekonominė savivaldybė — gali leisti įstatymus, tvarkančius krašto ekonominius santykius; tikiybinių ir švietimo reikalai; viešoji sveikata ir socialė apsauga; vietinės reikšmės geležinkeliai, plentai ir viešieji darbai; civilinė, baudžiamoji, žemės ūkio, miškų ir prekybos įstatymdavystė; vietos gyventojų požymio igijimo, t. y. seimelis savo įstatymais nustato kokiomis sąlygomis įsigyti Klaipėdos krašto lyg ir pilietybę (Didž. Lietuvos gyventojai Klaipėdos krašte turi išgyventi tam tikrą laikotarpį, kad įsigytų politines teises, kad galėtų rinkti seimelį ir savivaldybės organus); teismų organizacija ir kompetencija; krašto viešieji turtai ir finansai ir kitos sritys, kurios neprieštarauja konvencijos ir statuto nuostatom.

Seimelio įstatymai neturi prieš-

tarauti valstybės konstitucijai, t. y. būtinas jų konstitucingumas. Todėl įstatymus skelbia tam tikra tvarka gubernatorius. Jei įstatymas yra prieštaraujantis konstitucijai, tai gubernatorius gali grąžinti seimeliui persvarstyti arba neskelbti. Tokia įstatymų kontrolė neleidžia veikti prieš centrinę vyriausybę.

Seimelis yra renkamas visų pilnatiesių Klaipėdos krašto gyventojų tiesioginiu, slaptu, betarpišku ir lygiu balsavimu. 5000 gyventojų tenka vienas atstovas. Seimelio rinkimų įstatymo principai atitinka Seimo rinkimo įstatymą.

Direktorijai priklauso vykdomoji galia panašiai, kaip pas mus ministerių kabinetui. Direktorija susideda iš pirmininko ir keturių direktorijos narių. Direktorijos pirmininką skiria gubernatorius, o direktorijos pirmininkas kviečia sau kitus keturius narius. Todėl direktorija yra priklausoma nuo gubernatoriaus. Jei direktorijos pirmininkas peržengia savo kompetenciją, tai gali gubernatorius jį pašalinti taip, kaip yra buvę su Betcherio direktorija. Direktorija yra taip pat priklausoma ir nuo seimelio: ji turi turėti seimelio pasitikėjimą. Jei seimelis išreiškia jai nepasitikėjimą, tai direktorija turi atsistatydinti. Tokiu būdu direktorija yra priklausoma ir nuo gubernatoriaus ir nuo seimelio.

Direktorijai, kaipo vykdomajai galiai, priklauso šie dalykai: krašto atstovavimas santykiuose su valstybės organais, t. y. ji visais bendrais valdymo reikalais turi tartis su centrine vyriausybe, sakysim, dėl finansų atsiskaitymo,

tvarkant laivininkystės reikalą ir kt., valdininkų, teisėjų ir uosto direktijos nario skyrimas; politinė ir ekonominė savivaldybių, bažnyčios ir vietinio susisiekimo priežiūra; privalomų įsakymų ir policijos taisyklių leidimas, t. y. jai priklauso priežiūra, kad būtų laikomasi įstatymų, kurie veikia Klaipėdos krašte ir kurie yra bendri visai respublikai.

Direktorija taip pat turi įstatymų sumanymo teisę. Ji gali į seimelį įnešti svarstyti projektus, tik, žinoma, seimelis gali jų nepriimti.

Statutas dar numato ir ūkio tarybą, kuriai turima duoti apsvartyti visus ūkio klausimais įstatymų sumanymų projektus. Bet ši taryba yra ne esminis dalykas, ją seimelis gali ir panaikinti.

Prie konvencijos, kaip minėjau, priklauso uosto statutas (II priedelis). Klaipėdos uostas yra laikomas tarptautinės reikšmės, todėl į jo tvarkymą kišasi Tautų S-ga. Uosto pryšaky yra uosto direktorija, kuri sudaryta iš trijų narių: Lietuvos vyriausybės, Klaipėdos krašto ir Tautų S-gos tranzito komisijos atstovo. Uosto direktorijai priklauso uosto administracija, uosto eksploatacija, uosto vidaus reguliavimo nustatymas ir vedimas atskaitomybės su Lietuvos vyriausybe, nes jai priklauso uosto išlaikymas.

Trečiasis konvencijos priedelis, kuriame kalbama apie tranzitą, reguliuoja judėjimą jūromis, viešais vandens keliais ir susisiekimą geležinkeliais su Klaipėdos kraštu ir tranzitą per Klaipėdą. Be to, nustato tam tikrus reikalavimus uostui tvarkyti, įrengti sandėlius ir t. t.

Klaipėdos krašto kai kurios valdymo sritys priklauso centro valdžiai, būtent: santykiai su užsieniu: sutartis su svetimomis valstybėmis gali daryti tik centro vyriausybė (Klaipėdos krašto autonominiai organai gali daryti tik tokias sutartis, kurios išplaukia grynai iš vietos reikalų ir tai tik su centro vyriausybės žinia); krašto apsauga: tvarko karinę prievolę (nuo trisdešimtųjų metų Klaipėdos krašto vyrai, kaip ir Didž. Lietuvoj, turi atlikti karinę prievolę paprasta tvarka), pasienio apsauga ir kt.; valstybės saugumas: žiūrima kad būtų laikomasi nustatytos tvarkos ir neveikiama prieš valstybę; tam reikalui yra užlaikoma kriminalinė policija ir t. t.; piniginiai reikalai, t. y., pinigų leidimu rūpinasi tik centro vyriausybė; paštas, telegrafas, telefonas, geležinkeliai ir bendros

Klaipėdos uosto kránai, kuriais pakraunamas ir iškraunamas laivas.

reikšmės plentai: šios visos įstaigos priklauso centrinei valdžiai; muitai, akcyzai ir vartojamieji mokesčiai: ten veikia tie patys muitų tarifai ir yra ta pati muitų kontrolė, kaip ir Didž. Lietuvoj; pilietybės, emigracijos ir imigracijos tvarkymas, seimelio rinkimų tvarkymas, statuto pakeitimas ir, apskritai, visi tie dalykai, kurie turi bendro pobūdžio abiem kraštams.

Tokiu būdu Klaipėdos krašto valdžią sudaro ne tik autonominiai organai, bet taip pat ir centrinė vyriausybė. Bendrus valstybės reikalus tvarko centrinė valdžia, remdamosi valstybės konstitucijos principais, o autonominius krašto reikalus — krašto organai, remdamiesi statuto įvesta konstitucine tvarka.

Kalbant apie autonomines Klaipėdos krašto valdomosi įstaigas, tenka šiek tiek plačiau paminėti teismų sutvarkymas. Pagal statuto nuostatus, Klaipėdos krašto teismai yra autonominiai organai. Teisėjus skiria direktorijos pirmininkas. Tačiau mūsų Vyr. Tribunolas taip pat apima ir Klaipėdos kraštą. Tam reikalui statutas numato Vyr. Tribunolo skyrių Klaipėdos krašte, kaip aukščiausią instanciją. Be to, Klaipėdos krašte veikia ir kariuomenės teismas, kuris yra visiškai nepriklausomas nuo autonominės valdžios. Bet tam tikrais atsitikimais, sakysim, neramumo laikais, į kariuomenės teismo sritį pereina iš-tisa eilė bylų, kurias sprendžia dabar vietos teismai. Tuomet vietos teismų sritis dar daugiau sumažėtų. Likėtų tikta civilinės bylos ir mažesnės kriminalinės, nes kitos visos pereitų kariuomenės teismo kompetencijon.

Tai tokios yra Klaipėdos krašto valdomų organų kompetencijos. Visur mes matome autonominių ir valstybės organų bendradarbiavimą. Tas duoda progos Klaipėdos kraštui daugiau susiartinti su Didžiąja Lietuva. Per septynis šimtus metų Klaipėdos kraštas priklausė svetimos tautos valdžiai, todėl gyventojai daug kuo skiriasi nuo savo tautiečių, kuriems buvo lemta gana ilgą laiką būti po priespauda kitos tautos. Ilgainiui reikia laukti, kad šie kraštai dar arčiau susigyventų ir tie autonominiai organai, kurie šiandieną gana dažnai turi tendencijos veikti prieš pačią valstybę, taptų paprastais savivaldybės organais. Reikia palinkėti, kad šia kryptimi eitų tolimesnė Klaipėdos krašto ir Lietuvos santykių raida.

K. S-tis.

Klaipėdos krašto ūkiška būklė.

Klaipėdos krašto ūkis atitinka Didžiosios Lietuvos ūkį. Vyraujantis yra žemės ūkis. Kad kitos krašto gamybos šakos galėtų plėstis, reikalinga geležis ir anglis. Klaipėdos krašte nei geležies nei anglies kasyklų nėra. Todėl kitoms pramonės šakoms nebuvo palankių sąlygų prigyti.

Šiame krašte labiau yra išsiplėtęs pieno ir kiaulių ūkis. Didž. Liet. 1000 hektarų naudojamos žemės plotui tenka: arklių — 17, galvijų — 33, kiaulių — 42, avių — 35, vištų — 80. Tuo tarpu Klaipėdos krašte: arklių — 17, galvijų — 42, kiaulių — 64, avių — 7, vištų —

mai yra didesnis. Didž. Lietuvoj nuo vieno hektaro prikuliama: rugių — 15 cent. (aš čia imu vidurinį skaičių, nes kai kuriuose apskrityse derlius yra didesnis, bet kai kuriuose žymiai mažesnis), kviečių — 22 centn., miežių — 24, avių — 22, mišinio — 25, žirnių — 18, vikių — 22. Tuo tarpu Klaipėdos krašte nuo vieno hektaro prikuliama: rugių — 18 centn., kviečių — 27, avių — 30, miežių — 33, mišinio — 32, žirnių — 31.*)

Nuo javų derlingumo taip pat priklauso ir kokybė: juo javai bus geresni, juo jų kokybė bus geresnė.

Klaipėdos krašte gana žymia vi-

Žvejojimas mariose

160. Tik, žinoma, gyvulių kokybė yra aukštesnė. Prieš karą Klaipėdos krašto žemės ūkiui plėstis buvo daug palankesnės sąlygos. Vokietija yra žymus industrijos kraštas, maisto produktų visuomet daug importuodavo iš užsienių, todėl žemės ūkio produktai buvo brangūs ir susidarė palankios sąlygos ūkiui tobulėti. Be to, mūsų žemės ūkiui daug sunkumų sudarydavo ir pati prekybos sistema. Mūsų javai pirma turėdavo būti nuvežami į Rusijos gilumą, o paskui tik būdavo eksportuojami kur nors į užsienį. Bereikalingas transportas sudarydavo nemažą išlaidų, ir javų kainos turėjo būti net žemesnės, kaip Rusijos gilumoj.

Nors žemė Klaipėdos krašte yra blogesnė už kai kurių Didž. Lietuvos sričių žemę, sakysim, Biržų-Pasvalio, Vilkaviškio apskr. žemę, tačiau žemės našumas nepalygina-

so krašto gamybos dalį sudaro žuvininkystė. Jau nuo senų laikų žvejyba šiame krašte yra daug žymiau išsiplėtusi, kaip pas mus. Pas mus dabar tik raginama užsiimti žuvų ūkiu, tam reikalui valdžia duoda ir paramą, bet gyventojai, papratę tik verstis iš javų ir arklių, į žuvų ūkį žiūri su nepasitikėjimu. Tik pajūryje randasi gyventojų, kurie vien tik iš žvejybos verčiasi. Krašto viduje tik vienas kitas dvarininkėlis laiko kultūringus žuvų ūkius.

Klaipėdos krašte 1931 met. Baltijos jūroj buvo sugauta 523.400 kilogramų žuvies už 469.500 litų. Kuršių įlankoje — 115.680 klg. už 798.600 lt. vertės ir vidaus vandenyse — 6.731.700 kl už 656.600 lt. ver-

*) Vienur ir kitur aš čia imu 1931 m. našumo derlių, kuris nepasizymėjo ypatin-gu.

tės. Iš viso Klaipėdos krašte buvo 1931 met. pagauta žuvis 2.353.900 kl. už 19.241.700 lt. vertės.

Maždaug tiek žuvis yra sugaunama kas metai. Pati žuvininkystė rodo tendencijos augti. Juoba, kad šiandieną pradedama daug planingiau tvarkyti žuvų ūkį, nes tai yra gana pelninga gamybos šaka.

Pramonė Klaipėdos krašte taip pat stovi pirmoj vietoj. Pramonei augti šiame krašte padeda ir palanki šio krašto geografinė padėtis. Klaipėda yra uostas, todėl galima žemomis kainomis atsivežti iš kitų kraštų reikalingos žaliavos ir, priešingai, eksportuoti savo gaminius. Nemunas taip pat daug lengvatų sudaro plėstis medžio apdirbamajai pramonei, nes mažomis transporto sąlygomis galima gauti miško medžiagą iš Didž. Lietuvos. Klaipėdos krašte daugiausia išsiplėtusi medžio apdirbimo pramonė, nes, kaip anksčiau buvo minėta, kitoms pramonės šakoms plėstis užkerta kelią žaliavos trūkumas. Be to, šios krizės laikais yra sunku surasti gaminiams rinkas, mums, lietuviams, trūksta kapitalų ir, be to, kvalifikuotų darbininkų. Kad pramonė galėtų augti, reikalinga žaliava, darbas, kapitalas ir mokslas. O šių dalykų mes kol kas neturime. Jei kur pas mus atsiranda koks nors fabrikėlis, tai pačius svarbiausius darbininkus tenka atsiųsdinti iš užsienio. Tas gana daug kaštuoja ir dėl to mūsų gaminiai turi būti palyginamai brangesni už užsienio ir nesusilaukia sau pirkėjų. Pas mus dabar gali plėstis tik toji pramonės rūšis, kuriai mes turime žaliavos, nereikalauja didelių kapitalų, nereikalingi įgudę darbininkai ir, be to, kurią mes patys vartojame. Todėl ir Klaipėdos krašte tik šios rūšies pramonės šakos ir plečiasi.

Paminėtinos Klaipėdos krašte yra šios pramonės šakos: kasyklos, kurių yra 2, dirba 69 žmonės (prie kasyklų čia yra priskaitytos durpi-nyčios, kitokių kasyklų mūsų krašte nėra), žemės ir akmens pramonės — 16 įmonių, dirba 407 žmonės; metalų ir mašinų pramonės — 28, dirba — 495 žm.; chemijos pramonės — 8, dirba — 341 žm.; odų ir kailių pramonės — 2, dirba 60 žm.; medžio pramonės — 35, dirba 2441 (šių įmonių gana žymi yra faneros fabrika Klaipėdoj, kurioje dirba 503 žm.); tekstilės pramonės — 7, dirba 831 žm.; popierio ir poligrafijos pramonės — 7, dirba 1048 žm.; maisto produktų pramonės — 35, dirba 1127 žm.; drabužių ir ava-

linės pramonės — 14, dirba — 174 žm.; elektros stočių, dujų gamybos, vandentiekio — 6, dirba — 133 žm., higienos verslai — 6, dirba — 43 žm. Viso Klaipėdos krašte yra 182 įmonės, kuriose dirba 6300 darbininkų. Bet čia išvardinta tik tos įmonės, kuriose dirba nemažiau kaip trys žmonės. Bet gana didelis skaičius yra ir paprastų dirbtuvių, kuriose dirba mažiau minėtų skaičiaus žmonių.

Klaipėdos krašto gyventojus verslo atžvilgiu galima taip suskirstyti: verčiasi žemės ūkiu — 41.054, arba 43,76% visų gyventojų; pramonė — 9.068, arba 10,52% prekyba — 4.839 arba 5,16%; susisiek. ir transp. — 2.544, arba 2,71%; administrac. — 2.937, arba 3,13%, kitais užsiėmimais — 32.571, arba 34,72%. Tuo tarpu Didžiojoje Lietuvoje žemės ūkiu verčiasi apie 70% visų gyventojų.

Kalbant apie Klaipėdos krašto ūkį, tenka paminėti ir Klaipėdos uostas. Jis yra vienintelis mūsų išėjimas į jūrą. Kiekviena valstybė stengiasi turėti išėjimą į jūrą. Šiais laikais gana tobulai jūrai yra išsiplėtęs susisiekimas vandens keliais. Į Ameriką nuplaukti tetrunka tik savaitė laiko. Todėl vandens susisiekimas yra ne lėtesnis už sausumos susisiekimą. Kas svarbiausia, kad vandens susisiekimas yra daug pigesnis, todėl didžiausia transporto dalis eina tik vandens keliais. Todėl kiekviena valstybė žiūri, kad kokiu nors būdu surasti sau kelią išeiti į jūrą. Šie motyvai buvo svarbiausi, atiduodant Lenkijos protektoratan laisvą Dancigo uostą. Mes dėl Klaipėdos ko-

vojame ne tik dėl to, kad ten gyvena mūsų tautiečių dalis, bet ir dėl to, kad Klaipėdos uostas palengvina plėtimąsi mūsų krašto prekybai ir padidina tranzitą mūsų krašto geležinkeliais. Susisiekimą su Klaipėdos uostu mums palengvina Nemunas, kuriuo kas metai yra plukdoma beveik visas mūsų miško eksportas. Vėliau, suregulius Nemuno vagą, bus galima pigiau vandens susisiekimu ir kitas mūsų krašto prekes transportuoti į Klaipėdą, o iš ten jūromis į kitus kraštus.

Prieš karą Klaipėdos uostas buvo nereikšmingas. Jį nustelbė Dancigo, Karaliaučiaus, Rygos ir Leningrado uostai. Jis buvo nepritaikintas dideliems prekybos laivams, mažai apšviestas, apleistas. Tikrai mažais laiveliais būdavo per Klaipėdos uostą transportuojama malkos ir miško medžiaga. Todėl malkų ir miško medžiagos transportui šis uostas tebuvo pritaikintas.

Po karo, kai Klaipėdos kraštas atiteko Lietuvai, pasikeitė ir paties uosto reikšmė. Jis tapo Lietuvos vienintelis uostas, todėl daugumas prekių į Lietuvą buvo pradėta transportuoti per šį uostą. Atsirado gyvas reikalas šį uostą praplėsti, pagilinti, pritaikinti didesniems prekybos laivams. Buvo reikalas atlikti visa eilė patobulinimo darbų: pagilinti įvažiavimą į uostą, sutvarkyti krantines ir kt.

Praeitais metais buvo užbaigti patobulinimo darbai. Padidintas švyturio apšvietimas iki 31.620 HK šviesos stiprumo, ir švyturys nuo 16 jurių mylių atstumo yra ižiūri-

Klaipėdos žiemos uostas.

Vilniečių kongresas

Šio mėnesio 5 ir 6 d. susirinko visi Vilniaus, Trakų, Gardino, Suvalkų sričių lietuviai, gyveną Nepriklausomoje Lietuvoje, į kongresą Kaune. Susirinko apie 500 netekusių turto, tėvų, brolių, giminių ir teisės grįžti į gimtąsias pastoges. Susirinko visi į vieną vietą — profesoriai, mokytojai, valdininkai, paprasti darbininkai ir kiti, prisiglaudę Lietuvoje, savo reikalų apsvarstyti ir tarti savo žodį.

Kongresas buvo pradėtas pamaldomis Vytauto bažnyčioje, kurias laikė ištremtas iš Vilniaus krašto vyskupas J. Kukta. Po pamaldų kongreso dalyviai nuėjo į Baziliką aplankyti jos rūsiuose palaidotą didžiųjų kovotojų už lietuviškumą Vilniaus krašte P. Vileišio ir arkivyskupo J. Matulevičiaus kaulų.

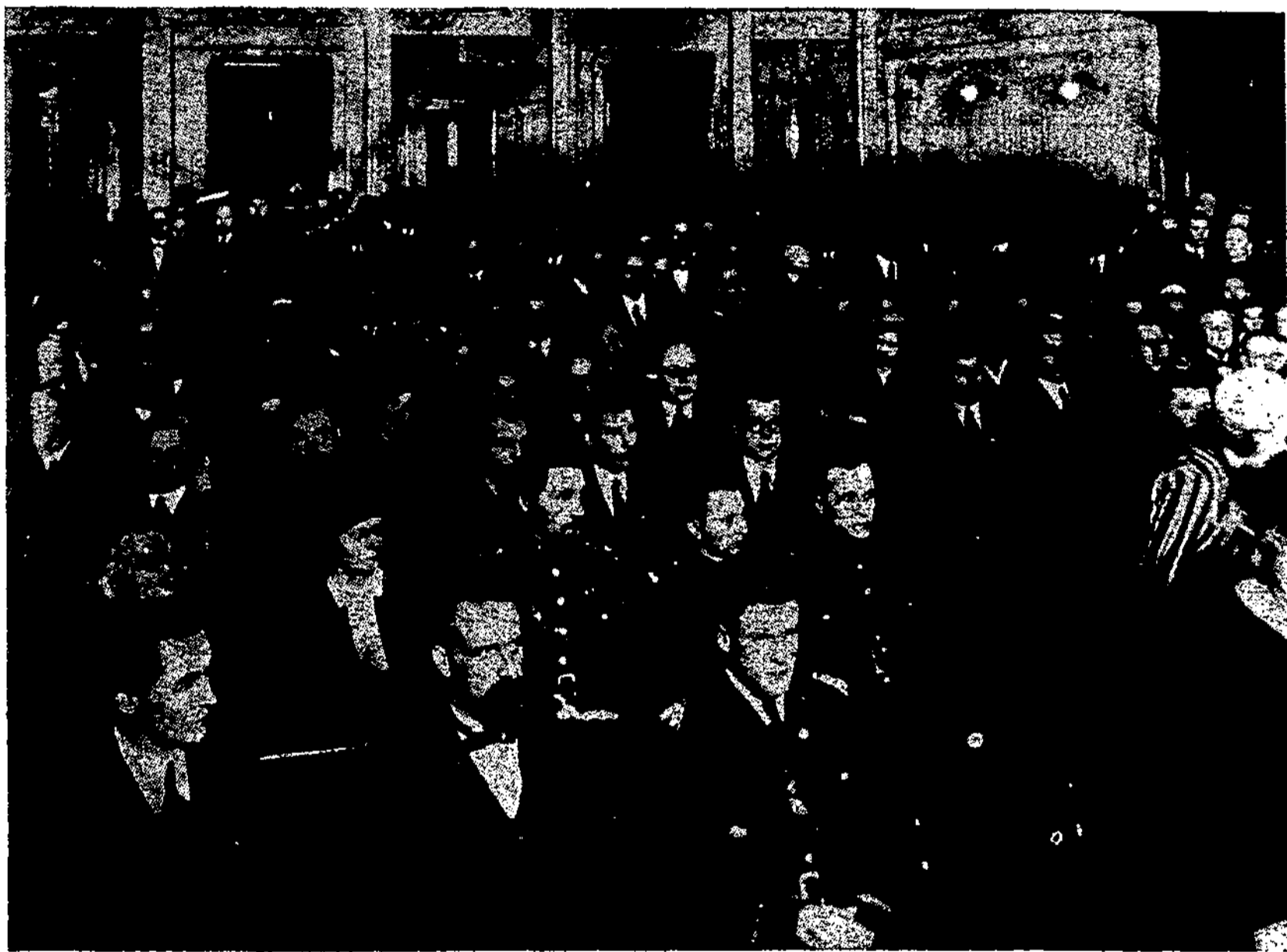
Kongresą atidarė organizacinio komiteto pirmininkas prof. Žemaitis. Jo žodžiais tariant, kongresas sušauktas tam, kad pasakytų pasauliui tai, ko negali dabar pasakyti lenkų okupuotų kraštų žmonės, kad praneštų pasauliui lenkų daromas ir darytas tų kraštų žmonėms skriaudas.

Kongresą sveikino Kauno miesto burmistras, Šaulių sąjunga, ukrainiečiai, gudai, žydai, kelios de-

šimtys organizacijų ir atskirų asmenų. Visi linkėjo sėkmės ir ištvėrmės darbe, visi linkėjo kuo greičiausiai sugrįžti į gimtąjį kraštą. Kongreso delegatai, nuėję pasveikinti Respublikos Prezidento, atnešė linkėjimus ir nuo jo. Respublikos Prezidentas pareiškė, kad jam, ne tik kaip Respublikos Prezidentui, bet ir vilniečiui, Vilniaus reika-

lai ypač rūpi, ir užtikrino, kad Vilniaus klausimas yra aktualiausias valstybės rūpestis.

Pasibaigus gausiems sveikinimams, kongresas išklaušė trijų paskaitų. A. Rūkštelė papasakojo apie teisinę ir materialinę vilniečių būklę Nepriklausomoje Lietuvoje; V. Raginis — apie dabartinę okupuotų kraštų padėtį ir prof. Žemaitis — apie vilniečių vaidmenį ir pareigas Nepriklausomoje Lietuvoje.

Vilniečių kongreso dalyviai

mas. Buvo sutvarkytas ir molų apšvietimas. Pagilintas įvažiavimas ir t. t.

Uosto aptarnavimui yra įtaisyta aštuoni laivai ir motorinės valtys, 1930 metais buvo pastatyta ledlaužis „Perkūnas“, kuris apsaugo uostą nuo ledų susigrūdimo ir užšalimo.

Negilus žiemos uosto baseinas buvo praplėstas. Baseinų gylis turi apie 8 metr. Visas patobulinimo darbas valstybei kaštavo apie dešimt milijonus litų.

Klaipėdos krašto ūkis, kaip matome, daug kuo prašoksta Didž. Lietuvos ūkį. Didž. Lietuvos ūkio raidai daug pakenkė prieškarinė Lietuvos padėtis. Rusai nesistengė plėsti ūkį. Beveik du trečdaliu

visų Rusijos žemių priklausė aristokratijai, kuri ūkiu visiškai nesidomėjo, o valstiečiai buvo neturtingi ir nesumanūs, todėl apie joki ūkio patobulinimą visai nė negalvojo. Vokietijos buvo visai kita tvarka. Bismarko laikais kaip tik buvo stengiamasi kelti visų valstybės ūkio šakų produktingumą. Buvo nesigailima pinigų, kurių Vokietija gavo iš Prancūzijos po 1871 metų karo. Prievarta vertė lankyti žemės ūkio mokyklas, lengvomis sąlygomis bruko kreditus, teikė nemokamai patarimus ir nurodymus, kaip tvarkyti ūkį.

Šiandieną mes iš klaipėdiečių galime pasimokyti. Pas to krašto ūkininkus beveik visi gyvuliai grynakraujai, ir mes iš to krašto ga-

lime sau parsigabenti veislinių gyvulių. Sėklos taip pat yra atrinktos, jų kokybė daug geresnė už mūsų. Be to, iš klaipėdiečių mes galėtume pasimokyti ir kaip reikia pats ūkis tvarkyti. Tik reiktų ruošti daugiau mūsų ūkininkų ekskursijų į šį kraštą.

Didžioji Lietuva yra prieinamos rinkos Klaipėdos krašto pramonės dirbiniams. Jų dirbiniai yra geros rūšies ir lengvai nukonkuruoja užsieninius. Tokiu būdu šių dviejų kraštų susijungimas išėjo į naudą ir vieniems ir antriems. Atsirado dirva ūkiškai tobulėti. Reikia laukti, kad ateityje šių dviejų Lietuvos kampų ūkiniai santykiai dar daugiau suartės be nuostolių vieniems ir antriems.

K. S-tis.

Iš tų kalbų paaikėjo, kad Lietuvos valstybės kūrimo laikais į kovotojų eiles stoji žmonės ne vien iš dabartinės laisvosios Lietuvos. Partizanų daug buvo ir iš Vilniaus, Trakų, Gardino bei Suvalkų kraštų. Karą nutraukus, visi jie ten pasilikti negalėjo, nes grėsė jiems mirtis. Jie slinko kartu su lietuvių kariuomene, palikdami šeimas ir viską. Likimas ne ką lėmė, kaip ir visiems kitiems, kuriuos lenkai ištrėmė arba patys iš okupuotų kraštų pašalino. Jie nebuvo palaikyti savų žmonių ir sutiko daug kliūčių. Valdžia su jais elgėsi labai atsargiai, nes lenkai, išnaudodami progą, siuntė į Lietuvą būrius šnipų, kurie vadinosi taip pat nukentėjusiais lietuviams. Reikėjo tad atskirti vienus nuo kitų, todėl suprantamas tas valdžios atsargumas. Paskutiniu laiku vilniečių materialinis būvis gerėja, nes yra žmonių, kurie jais jau rūpinasi.

Iš antros paskaitos paaikėjo, kad dabartinė okupuotų kraštų padėtis yra baisi. Žmonės kenčia ir ekonominiu ir kultūriniu atžvilgiu. Žmonės smaugia daugybė įvairių mokesčių, fabrikai nedirba, viešpatauja nedarbas ir skurdas. Vilniuje neklesti net menkiausia pramonė. Ūkiai parduodami iš varžytynių, o pirmoje eilėje tie, kuriuos valdo ne lenkai, o lietuviai ar kiti kurie. Mokyklos baigiamos naikinti. Už poros metų, greičiausiai, lenkai nebeleis lietuviams atidaryti nė vienos mokyklos. Lenkai nori kad žmonės būtų neapsišvietę, nes tokius lengviau sulenkinti. Lenkinimo darbas varomas ir per bažnyčias. Daugumoje Vilniaus krašto bažnyčių lietuviškos pamaldos panaikintos. Grynai lietuviškose parapijose dirba kunigai lenkai, o lie-

tuviai yra nustumiami į gudiškas parapijas. Lenkų policija ir valdininkai tyčiomis mėto nelegalius leidinius, kad paskui galėtų kaltę primesti lietuviams ir prikibti. Lietuvių jokie prašymai nieko negelbsti, dargi už prašymus ir savo reikalų gynimą yra baudžiami pinigėmis bandomis ir kalėjimu.

Prof. Žemaitis savo kalboje nurodė tas sąlygas, kuriose lietuviai dirbo prieš karą. Jis nurodė, kad ta vieningumo dvasia viešpatautų ir dabar.

Kongresas, išklauses visų kalbų ir apsvaistęs viską, pareiškė prieš lenkų terorą griežčiausią protestą. Be to, nutarė siųsti raštą Tautų Sąjungai. Tame rašte bus išdėstytos visos lenkų padarytos Lietuvai skriaudos ir prašymas atkreipti į tai reikiamą dėmesį. Toksai pat raštas bus nusiųstas dar nusiginklavimo konferencijai ir Žmogaus bei piliečio teisėms ginti lyga. Okupuotų kraštų gyventojams pareikšta užuojauta ir palinkėta ištvermės, primenant, kad visa Lietuva jų darbus intensyviai seka. Be to, kongresas kreipėsi ir į vyriausybę, prašydamas, kad ji Vilniaus bylą energingai vestų ligi galo, o vilniečius, buvusius partizanus, sulygintų teisėmis su savanoriais.

Kongresas nutarė dar kreiptis į Popiežių raštu, nurodant kuriems tikslams lenkai naudoja bažnyčias ir kaip baisiai šiuo atžvilgiu skriaudžia lietuvius. Dėl nekaltų žmonių šaudymo, ypač dėl Šimkaus ir Bakanausko, pareikštas protestas.

Baigdami darbus, kongreso dalyviai susirinko Karo Muziejaus sodnely. Prie paminklo žuvusiems už Lietuvos laisvę buvo padėtas vainikas. Čia kalbėjo prof. Ruokys. Paskui visi nuėjo prie Juodojo paminklo, pastatyto priminti šlykščiam lenkų elgesiui, sulaužant Suvalkų sutartį. Prie jo kalbėjo prof. Biržiška, nupasakodamas Suvalkų sutarties istoriją ir primindamas faktą, kad toksai paminklas tėra vienintelis visame pasauly. Po kalbos orkestras sugriežė „Mes be Vilniaus nenurimsim“. Kongresas buvo baigtas prie Basanavičiaus paminklo, kur pasakė kalbą prof. Žemaitis, kviesdamas visus prie vienybės ir ragindamas dirbti dėl Vilniaus, kur tik galima. Orkestras sugrojo Tautos himną, kuriuo metu prabilo Laisvės varpas, lyg žadindamas visų širdyse pasiryži-

mą ir priesaiką nors mirti, tačiau Vilniaus neužmiršti.

Iš Karo Muziejaus kongreso dalyviai nuėjo pas vyriausį mūsų vadą — Respublikos Prezidentą prašyti kad užgrobtą sostinę nebūtų pamiršta. Respublikos Prezidentas, išklauses kongreso pageidavimus, užtikrino, kad viskas bus taip, kaip jie nori ir kaip nori visa tauta. — Aš esu jums dėkingas, — jis kalbėjo, — už tuos žodžius, kuriuos išgirdau. Aš esu taip pat vilnietis ir dėl to rečia yra diena, kad nepagalvočiau apie likimą brolių, vargstančių lenkų naguose. Vilniaus byla nėra be vilties. Patys autoritetingiausi žmonės Haagos Tribunole pripažino mums teisę, kas pateisina mus mūsų užsispyrimu be Vilniaus nerimti. Dėl Vilniaus abejoti nereikia nė vienos minutės, nors klausimas ir kyla, kada tos sritys bus atvaduotos. Mes nežinome nei dienos nei valandos, kaip nežinomė, kada bus atstatyta nepriklausoma Lietuva. Atplūdo didysis karas ir iš chaoso išėjo Lietuva laisva. Mano vadovaujama vyriausybė remis vargstančius brolius, kaip rėmė, ir seks pasaulinius įvykius, kaip sekė. **Momentas yra artesnis nekąp manome.** Tikrai visi turime eiti vienu keliu.

Kongresas praėjo labai gyvai. Gal nė vienam susirinkime Vilniaus reikalas nebuvo taip karštai atjaustas, kaip šitame. Šis kongresas sujungė visus netekusius gimtojo krašto į vieną vienetą ir paskatino dirbti toliau. Kongreso nutarimams vykdyti išrinktas vykdomasis komitetas iš p. Kubiliūtės, p. J. Vileišio ir dr. Kauzos. Šis komitetas rūpinsis visais vilniečių reikalais.

Mrs.

Jaunieji, rūpinkimės savo Klaipėda

Mums tenka laimė švęsti Klaipėdos atvadavimo dešimtmečio sukaktį. Brangia kaina atvadavome tą septynis amžius vergavusią pajūrio žemę. Sunku buvo vaduoti, nes priešas kietai valdė; o Santarvė juk galinga. Tik pilkųjų sukilėlių plieninis pasiryžimas, sujungtas su šventu laisvės idealu, privertė nusilenkti išdidų komisarą ir iškelti baltą vėliavą. Ramiau atsikvėpė lietuvis, ir jūra lyg triumfavo... O toje „mažųjų kryželių žemėje“ išdygo nauji paminklai.

Bet žinome, kad ir dabar laisvoje Klaipėdoje ne visai šviesu. Vokietis tyko Klaipėdą. Vokietis nervina autonominės Klaipėdos lietuvišką padangę — kasa, palengva rausia, lietuviškumui miną. Ir mes, jaunieji, turime šios garbingos sukakties proga gyviau, kiek mums galima, susidomėt tais vartais į pasaulį. Klaipėdos problema ir mums turi būt svarbi. Nes vokiečių jaunuomenė, pavyzdžiui, irgi Klaipėda serga. — Jai kiekviena proga begėdiškai pūpuojama, tikinama, kad Klaipėda vokiečių — ji, girdi, esanti atplėšta nuo vaterlando. Tad nenuostabu, jei kasmet vokiečių jaunuoliai būreliais lanko Klaipėdą.

Pirmiausia, gerbiamieji, turime gerai įsigyventi į tą gintaro kraštą, — jį pamilti turime. Geriausiai kraštą pažinti, jį pamilti padeda dažnas apsilankymas, ekskursavimas po įvairias objekto vietas. Na, kaip su Klaipėda? Atvirai pasisakant, permaža tesidomime dar tuo gražiuoju Baltijos pajūriu. Tiesa, paskutiniu laiku vasaromis jau daugiau mūsų jaunųjų ėmė būreliais keliauti „gintaro krantu“. Čia skautai pramynėtakus. Bet visi, visi moksleiviai turi pasistengt bent po kartą aplankyti dainuojančią Baltiją, aukštąsias kopas ir geruosius žvejus. O mokyklos, kurios dažnai rengia kolektyves ekskursijas, turi pasukti Klaipėdon. Štai kasmet (ir šiemet sausio „7 ir 8 d.“) žemaičių korp. „Samogitia“ surengė didelę studentų iškilų Kalėdų atostogų metu į Klaipėdą. Ir patenkinti klaipečiai, kada išsitiesia studentų eilės gatvėse, kada užtraukia lietuvišką dainą. Susidaro nuoširdus susigvenimas, pamato vokiečiai, kad mums Klaipėda brangi. Pamato jauną, dinamišką jėgą, kuri ateis karių pulkams į pagalbą, jei Klaipėdą drįs pulti.

Galime taip pat suruošti Klaipėdos klausimų įvairiomis temomis referatų, galime padiskutuoti. O mokytojai, patys — kaip Vilniaus, taip ir Klaipėdos atžvilgiu — įsisąmoninę, turi padėti ir moksleiviams. Paskaitomis, apskritai, savo nuoširdžiu atjautimu tautos reikalų mokytojai, žinoma, užkrės ta nuotaika ir auklėtinius.

Tik, eidami petys į petį, ir palaikydami visada ryšius su budinčiais ginklo broliais-kariais, išlaikysime, kas krauju atpirkta, ir atgausime, kas pavergta. Budėkime!

Vidutis.

Graži ir naudinga informacinė knygelė.

Kaip jau buvo minėta pr. metų „Kario“ 52 nr. 1047 pušl., spaudos ir švietimo skyrius išleido 1933 metams karių kišeninį kalendorių.

Į šią knygelę norėčiau atkreipti ypatingą dėmesį moksleivių, o ypač tu, kurie eina mok. jaun. kariško paruošimo kursą ir ruošiasi netrukus stoti į kariuomenės eiles. Čia jis ras daug jam būtiniausių žinių ir kariuomenė bus jam pažįstama ir visai artima organizacija. Tai žymiai palengvins jo karo tarnybą. Ir šiaip kalendoriuje yra apščiiai straipsnių iš įvairių mokslo sričių ir įvairios statistinės medžiagos. Tie straipsniai ir statistika padės moksleiviams greit orientuotis tėvynės pažinimo reikaluose (istorijoje, geografijoje, valstybinėj santvarkoj ir p.). Be to, čia randame ir įvairių informacijų, užtinkamų ir kituose tos rūšies rimtuose leidiniuose. Kalendoriaus formatas tiek patogus, kad jį galima nuolat nešiotis su savim kišenėje. Kalendoriaus kaina visiems prieinama, nes moksleiviams tik vienas litas.

Kalendoriaus pavyzdžiai išsiuntinėti į visas mokyklas, kur moksleiviai gali iš pagrindų susipažinti su jo turiniu.

S. K.

Graži proga.

13 Raseinių valsčiaus šaulių būrio II Beržytės grandis suruošė gražų Naujųjų Metų sutikimą, kokio apylinkės gyventojai dar nebuvo matę...

Buvo suruoštas vakarėlis, į kurį galėjo iėti visi apylinkės gyventojai be bilietų. Iš Raseinių buvo atvažiavęs būrio vald. pirmininkas mok. P. Jančys, kuris nupasakojo svarbiausius 1932 m. pasaulio ir Lietuvos politikos įvykius ir šaulių sąjungos svarbą mūsų tautai.

Paskui apylinkės gyventojai, kurių buvo pilnutėlė salė, matė gražų vaidinimėlį, kurį paruošė vaidinti tos pačios grandies senas šaulys, būrio vald. išdmininkas Vaitkus. Lygiai 12 val. buvo sugiedotas Tautos himnas, sukelta karštų ovacijų valstybės vadams, šaulių sąjungos vadovybei ir t. t.

Buvo atsilankę ir tokiu, kurie anksčiau į šaulius žiūrėjo šnairomis, tačiau dabar jie tapo šaulių draugais.

Apylinkės gyventojai dėkingi šaulių grandžiai už tokią gražią pramogą, ypatingai, kad buvo ruošta be tikslo pasipelninti, bet arčiau susipažinti ūkininkams su šaulių sąjunga ir jos reikšme tautos gyvenime.

St. Vilbėnas.

Vilkaviškis.

Mokiniai labai nepatenkinti, kad šiemet neveikia gimnazijos skaitykla. Labiausiai mokinių buvo mėgstamas „Karys“. Todėl ir dabar ne vienas prisimėna praėjusius laikus.

Šiemet visai kas kita. Vienas kitas vyresnysis gali „Kari“ pasiskaityti, o pernai visi galėdavo, be išimties.

Einu kartą gatve ir sutinku skubantį penktoką.

— Kur taip skubi? — paklausiau. Tās man atrėžė: — Skaityklon! — Kokion skaityklon? — aš vėl klausiu. Juk gimnazijoje nėra skaityklos. Gal į miesto skaityklą skubi? — Jau ir miesto skaitykla uždaryta. — Tai kur gi? Gal jau nauja skaitykla kur nors atidaryta? — susirūpinęs vėl klausiu, nes ir man ne pro šalį būtų ši tą pasiskaityti.

— Visai atspėjai! Jau yra atsidariusi nauja skaitykla, tik nedidelė. Vienas penktokas gauna kas savaitė „Kari“, todėl ir vykstu pas jį. Ar ir tu nori eiti! — paklausė jis manęs.

— Noriu! — nē nemirktelėjęs atsakiau. Taip ir gavau perskaityti naują „Kari“.

Zy-ka.

A. T. M. aviacijos būrelis.

Sausio mėn. 3 d. aukštesniosios technikos mokyklos aviacijos būrelis pradėjo savo darbą mokyklos dirbtuvėse. Tuo tarpu mano padaryti liemenį ltn. Skurausko ir kpt. Milevičiaus padovanotam aviacijos būreliui sklaidytuvui, kurio senas liemuo jau baigė savo dienas. Į naują liemenį įnešta kai kurių pakeitimų. Liemuo bus dirbamas kiek galima patvaresnis, kad galėtų atlaikyti „ožius“. Sparnai paliekami tie patys. Šis sklaidytuvas bus skiriamas pirmiesiems pavasario „virtuozam“ — mokiniams, kurie tik pirmus sklaidymus atliks.

Mūsų pernai dirbtasis T. I reikalingas truputį pataisyti apatinę dalį liemens, ant kurios nutūpiama. Mat, per paskutinę pripagandos dieną Panevėžyje, esant mažai aikštei ir nepalankiam vėjui, sklaidytuvas truputį „susirgo“.

Viktoras A.

KARIUOMENĖS GYVENIMAS

P. L. P. Karo mokykla.

— Naujųjų Metų sutikimui kariūnai aspirantai surengė vakarą. 5 minutės prieš dvyliką į pas linksminimo salę atėjo mokyklos virš. gener. leit. Jackus. Maršą sugriežus, p. generolas drauge su kariūnais pasveikino Naujais Metais taip pat ir visus svečius.

— Sausio 1 d. buvome nuvesti į „Forumo“ kiną, kur buvo demonstruojama vienas iš svarbių praėjusio pasaulinio karo momentų, būtent, Tanenbergo kautynės. Nors kai kuri mūsų periodika šį veikalą pasmerkė, bet vis dėlto šios kautynės kariams turi daug auklėjamos medžiagos. Milžiniškos Samsonovo armijos žlugimas dar kartą patvirtina, kad kariuomenėje svarbiau kokybė, negu kiekybė. Pasiryžusi ir gerai paruošta maža kariuomenė, energingai atlikusi savo uždavinius, visada nugalės, nors ir žymiai stipresnį priešą. *Kar. N-as.*

1 pėst. D. L. K. Gedimino pulkas.

— Gruodžio mėn. 21–22 d. mokomiečiai buvo egzaminuojami iš mokomos kuopos kurso. Trys išlaikė labai gerai ir buvo pakelti į jaunesniojo puskarininkio laipsnį: 1) Grigaliūnas Bronius, 2) Povilavičius Vladas ir 3) Sakalauskas Alfonsas. Gerai išlaikė 33 ir jie pakelti į grandinuos. Neišlaikė tik 4 asmenys, kurie gražinti į savo kuopas. Gruodžio mėn. 26 d., parvykę iš parapjos bažnyčios, mokomiečiai išsirikavo pulko sporto aikštėje. Pulko vadas ir komendantas pasakė kalbas ir palinkėjo daug gero ir būti patvariais ir neįveikiamais kariais — mokytojais. Geriausiai išlaikiusius apdovanojo laikrodžiais, skustuvais ir kitokiais reikalingais daiktais.

— Sausio mėn. 4 d. I-imo bataliono rinktinė kuopa atliko bandomąjį žygį per 20 km. Žygio tikslas susipažinti, apsisaugoti ir žygiuoti tokia tvarka, kad mažiau nukentėtų nuo priešo aviacijos. Maršrutas — Deltuva, Vėprijai ir Ukmergės

Mirė.

1932 m. gruodžio mėn. 26 d. dr. Jono Basanavičiaus karo ligoninėje plaučių ir širdies ligomis mirė atskiros artilerijos grupės jaun. puskarininkis Jonas Didelis, kilęs iš Zarasų apskr. Antazavės val., Ajočių kaimo. Velionis palaidotas A. Šančių karių kapinėse.

plentu grįžo į Ukmergę. Žygis truko tik 4 val. Per žygį susirgusių ir su nutrintomis kojom nebuvu, bet visų karių veiduose buvo matyti maloni šypsena ir geriausia nuotaika.

— Naujų metų sutikimo proga liktn. pusk. savo klube surengė šeimynišką šokių vakarą-balių. Į minimą balių atsilankė, be puskarininkių, jų šeimų ir giminių, gan daug Ukmergės inteligentų. Paskutinėmis senų metų minutėmis į klubą įėjo pulko vadas, adjutanto lydimas. Vadas pasakė gan gražią, įdomią ir jaudinančią kalbą. *San. pusk. M. Grinius.*

1 gusarų D. L. Etm. K. J. Radvilos pulkas.

— Gruodžio 28 d. gusarų salėje karininkų šeimų moterų draugijos pastangomis buvo suruošta Kauno igulos dalių likt. puskarininkių vaikams eglutė. Vaikų dalyvavo apie 60. Programą atliko patys vaikai. Pirmiausia scenoje vaidino veikaluką (dialogą) „Sargyba“. Po to ant medinio arklio (ant lazdos) zovada išėjo būsimas gusaras, dainuodamas dainelę, kurioje mažas raitelis vaizduoja save geru ir greitu raiteliu. Vaikams šis triukas labiausiai patiko. Tai parodė vaikų igimtą raiteliškumo pamėgimą. Toliau buvo pasakyta keletas eilių. Po to vienas gusaras, apsirengęs Kalėdų seneliu, užimponavo gražiu monologu.

Antrą programos dalį sudarė Kalėdų senelio ir vaikų pasikalbėjimas, įvairūs tautiški žaidimai ir suktinis. Baigiantis skurtam eglaitės laikui, Kalėdų senelis padėkojo vaikams už atsilankymą ir kartu paragino juos kitų metų eglaitei kiekvienam išmokti nors po vieną trumpą eilutę. Pagaliau vaikai, gavę loterijos būdu gražių dovanų, su savo auklėtojais patenkinti išsiskirstė.

Dialogą „Sargyba“, raitelio dainelę ir monologą parašė gusarų ats. vyr. pusk. L. Dovydėnas, gi kitos eilės buvo jų savos.

Reikia pabrėžti, kad vaikai savo eilėraščiuose charakterizavo įvairių dalių gyvenimą.

— Gusarų likt. vachmistrai ir puskarininkiai šiuos Naujus 1933 metus sutiko susibūrę į vieną jaukų šeimynišką raitelį, kurio tarpe dalyvavo ir puskarininkių svečiai — giminės bei pažįstami. Pastarųjų daugumą sudarė atsargos gusarai.

Puskarininkiai su savo šeimomis bei svečiais pradėjo burtis į pulko gražiai papuoštą salę jau nuo 21 val. Salėje grojo

Aviacijos puskarininkių ramovėje Naujųjų metų sutikimas.

orkestras ir buvo šokiai bei žaidimai. Tačiau, paskutinę senųjų metų minutę, žaidimų sukūrį staiga sustabdė išpūdingas senųjų metų paskutinis maršas. Staiga pasigirdo trimtai, salėje kartu su senaisiais metais užgeso šviesa, 12 kartų sudundėjo būbnas — įvyko gilaus susikaupimo minutė. Po jos su Naujais Metais sušvito visi salės žiburiai. Tada, vienas iš puskarininkių, visų savo draugų vardu, su Naujais Metais pasveikino svečius; visi sušuko galingą valio, orkestras sugrojo Himną. Po to jau prie atskirų staliukų buvo pasikeičiama širdingomis kalbomis, kuriose dažnai buvo minimas Vilniaus vardas.

Puskarininkiams suteikė garbės savo atsilankymu jų mylima vadovybė su pulko vadu priešaky. V. P.

5 pėst. D. L. K. Kęstučio pulkas.

Pulko liktiniai puskarininkiai su savo šeimomis ir kvietais svečiais sutiko Naujuosius metus gražiai ir linksmai. Iš pradžių visi gražiai paslinksmino pulko salėje, paskiau susirinko į pulko liktinių puskarininkių ramovę, kur besisvečiuodami prie bendro stalo padėjo senuosius metus. Po pulko vado padėjėjo kalbos ir pasveikinimo, Naujieji 1933 metai buvo sutikti garsingu „valio!“

— Naujųjų Metų dieną pulko aikštėje buvo išrikuotas visas pulkas, kurį pasveikino pulko vadas.

Sausio mėn 1 d. 19 val. pulko salėje buvo vakaras su gražia ir linksma programa. Buvo parodyti keli baletų numeriai, įdomūs fakiro Joe-Kuli-Ali-Be (tai jo slapyvardė, bet iš tikrųjų, jis yra lietuvis) šposai. Sunkioji atletika ir dviejų kupletistų linksmi kupletai ir dainuškos. Programai pasibaigus, prasidėjo šokiai. St. R.

Prasidėjus sausesniam ir šaltesniam orui, jauni kareiviai atliko pirmąjį šaudymo pratimą. Šaudymo išdavos geros ir viršininkai savo darbo vaisiais patenkinti.

Sausio 1 d. ir 7, 8 d. d. pulko salėje buvo daugiau jumoristinio turnio vakaras papildytas įvairiais artistų šokiais ir kitomis įdomiais numeris. Kareiviai tokiu jiems teikiamu malonumu su noru naudojasi. Taip pat buvo demonstruota pora filmų. Viena su Čaplinu. Ši kaip linksma, kareiviams sukėlė daug juoko ir patenkinimo. Kareiviai patenkinti švietimo vadovo tvarka ir ateity nori turėti tokių pramogų. Kerutis.

9 pėst. L. K. Vytenio pulkas.

— Puskarininkių klubas yra pavyzdingai prižiūrimas ir tvarkomas. Iki šiol klube buvo pastebima smulkių trūkumų, kaip rimto turinio laikraščių bei žurnalų, žaislų, knygoms spintos ir t. t. Šiems trūkumams papildyti numatyta 1933 metų samatoj 800 litų su viršum.

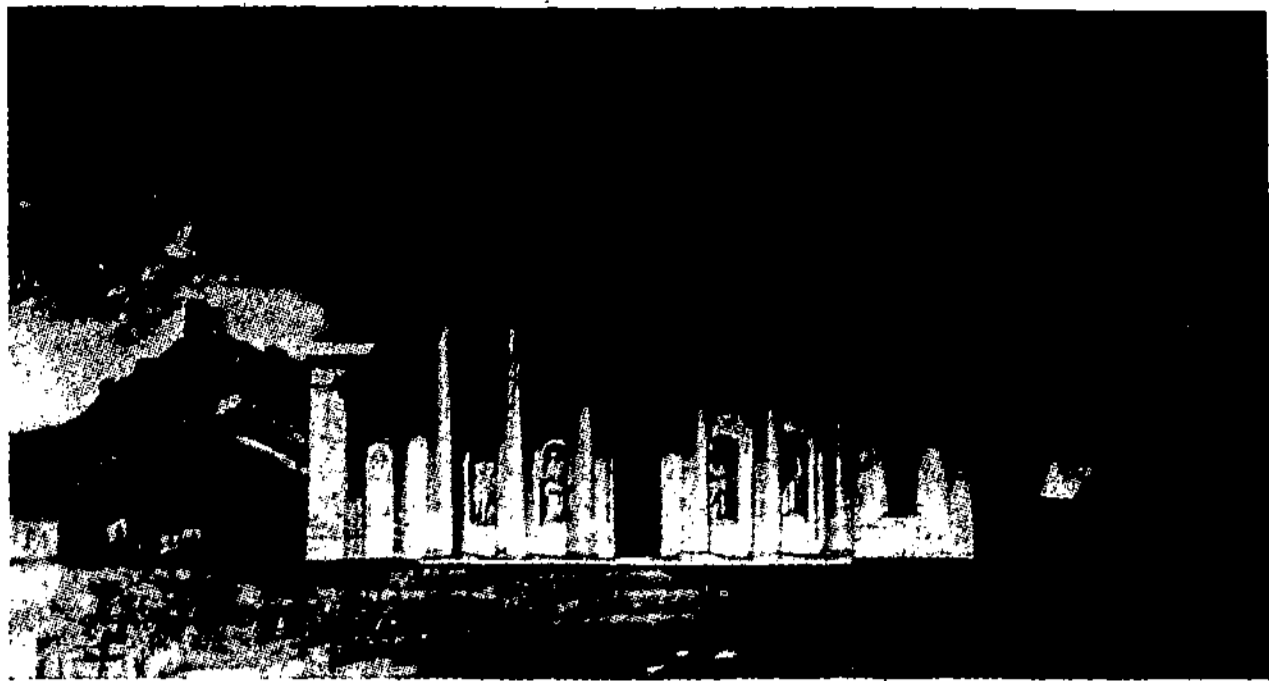
Visuotiniame puskarininkių susirinkime nutarta išrašyti klubui šiuos laikraščius bei žurnalus: „Mūsų Žinyta“, „Vaira“, „Kultūra“ ir vertingesnių dienraščių ir savaitraščių. Iš žaislų numatyta pirkti: šachmatai, šaškės, loto ir t. t.

Pirmiau iš klubo puskarininkiai laikraščius išsinešdavo į namus, bet susirinkime nutarta išsinešimą uždrausti. Šiais metais numatyta visus klube gaunamus laikraščius rinkti ir rišti į komplektus. Tam tikslui numatoma nupirkti spintą.

Be aukščiau išvardinto inventoriaus, numatyta nupirkti ir kitas inventorius. — Mokomoj kuopoj tarnauja jaun. pusk. Dagilis. Iš profesijos jis yra dažytojas. Nors jis nėra baigęs specialio paišybos mokslo bet paišo ypatingai gražiai ir savo rankų darbu labai gražiai išpuošė mokomos kuopos patalpą. Jo pieštais paveikslais gali kiekvienas pasigrožėti. Pasak jo: „Žmogui reikia tik pasiryzimo ir atsidėjimo kiekviename darbe, o tuomet gali viską padaryti.“

Kareivinių menininkai: j. psk. Dagilis (X) su savo mokymais prie darbo. Ratnerio foto.

J. psk. Dagilio pieštas paveikslas — dekoracija: Vilniaus katedra ir Gedimino pilis. Ratnerio foto.

Gruodžio 23 d. buvo mokomosios kuopos mokinių išleistuvės — egzaminai.

Iš baigusių mokomą kuopą, egzaminus išlaikė: 1 labai gerai, 12 žmonių gerai, o kiti patenkinamai. 5 žm. egzaminų neišlaikė.

Baigusieji labai gerai pakelti į jaun. pusk. laipsnį, o baigusieji gerai į grandinio. Vytenietis.

4 artilerijos pulkas.

— Nors ir kryžiškai, bet vis dėlto atitinkamai karininkai savo ramovėje ir liktiniai viršilos ir puskarininkiai savo klube su artimašiais sutiko Naujus Metus.

Nors vaisės rengtos kuklios, bet linksmintasi gera nuotaka lig vėlybos nakties.

Pulko vadas pasveikines karininkus Nauju Metų proga, atsilankė su žmona pas puskarininkius ir palinkėjo laimingų kitų metų.

Naujų Metų vakare, 16 val., liktinių puskarininkių klube jų ir civilių tarnautojų vaikučiams bei jų tėvams buvo surengta Kalėdų eglutė su dovanomis mažiesiems. Vaikučius aplankė pulko vado žmona ir Kalėdų senelis. Iš senelio mažieji gavo kiekvienas įvairių dovanų. Visų ceremonijų metu linksmino juos pulko orkestras ir viena mergaitė pašoko plastikos šoki.

— Per paskutinius metus pulkas isigijo nemažą įvairių kariams mokinti priemonių ir ūkio darbams atlikti mašinų.

Seniau karininkų ir puskarininkių užsiėmimo klasėje buvo vos viena smėlio dėžė ir rašomoji lenta. Klasė karo mokslo priemonėmis buvo visai neturtinga. Nebuvo nors ir pačių reikalingiausių daiktų. Dabar joje yra kelios smėlio dėžės. Vienoje dėžėje esąs pagamintas poligono vaizdas, o kituose — Vilkavškio apylinkės. Tereno vietos smėlio dėžėje labai natūraliai atvaizduotos. Vietos nelygumos smėlio supiltos; upės, pletai keliai spalvuotomis kalkėmis pravesta. Miškai samanomės, o miestai ir kaimai mažomis medžio trobikėmis, specialiai pagamintomis. Visa keliskart padidinta, negu žemėlapis yra. Pažvelgus į smėlio dėžę, tuoj krinta į akis lyg iš tikrųjų, matytum visą vaizduojamą apylinkę iš oro ar bent iš aukštesnės vietos.

Tarp kitų priemonių yra pačio pulko jėgomis pasigamintas šaudymo aparatas.

Kadangi klasė užima du ervokus kambarius, tai čia yra mažas artileristų muziejus. Apink sienas spintose ir spintelėse po stiklas yra įvairių granatų, šrapnelių pusiau pautų pavyzdžių. Specialiai pagamintuose stovuose, atitinkamuose rėmuose įsątyta įvairių rankinių ginklų ir pabūklų brėžinių. Vadinas čia kiekvieną ginklo ar pabūklo dalį gali išstudijuoti net ir pačio ginklo neardydamas. Visa tai pasigaminta pačio pulko jėgomis ir priemonėmis.

Tas priemones panaudoja kasdien klasėje vykstančius užsiėmimus.

Iš įgytų ūkio įrankių pažymėtina bulvėms skusti mašina ir sviestą lygiomis porcijomis dalinti ir ducnai raikyti mašinėlės. Pirmoji pavaduoja kelis kareivius nuo to paties jų nemėgiamo darbo, o sviestui dalinti mašinėlė kur kas teisingiau negu artelninkai visiemis lygias porcijas atpiauna. Neskirto maitintoju į „geresniusius“ ir „blogesniusius“, kaip mūsų artelninkai.

Iš ūkio darbu pažymėtina rajono medeliais pagražinimas. Vėl, kaip kiekvienais metais šen ten pasodinta medelių. Pagal kiekvieno trobesio paskyrimą pagamintos ir iškabintos atitinkamos iškabos. Prie visų trobesių pastatyta po keletą atmatoms ir sąslavoms pilti dėžių. Padaryta prie arklidžių

nemaža grindino. Žodžiu, kiekvienais metais pulkas turtėja irankiais ir kultūreja išvaizda, kiek leidžia aplinkybės ir lėšos.
Benas Jablonskas.

7 pėst. Ž. K. Butegeidžio pulkas.

Tradicinis Naujų Metų sutikimas pulke praėjo gana kukliai. Iš vakaro puskarininkių ir kareivių klubuose buvo pilna besilinksminančių žmonių. Kareivinės iliustruotos įvairiomis šviesomis. Baigiantis 24 val., iš klubų visi susispaustė prie pulko vartų. Gatvėje jau nekantravo didžiausia žmonių minia, kurie pradėjo rinktis prieš kelias valandas, nes Klaipėdoj tik čia Nauji Metai iškilmingai sutinkami. Lakrodžiui mušant paskutines senų metų sekundes, skardus trimto balsas paskelbė prasidedančius Naujus Metus. Iš kareivinių paspylė įvairiaspalvės raketos. Minioje — šūviai, šūkavimai, džiūgavimai... Pulko orkestras pagrojo vieną po kito keletą maršų.

V. Rūkas.

Ryšių batalionas.

— Nemažoj, išpuoštoji įvairiais paveikslais salėj yra bataliono skaitykla. Didelis stalas išdėstytas įvairiais laikraščiais ir žurnalais. Pasieniais šachmatų ir kitų žaidimų staliukai. Tai jaukus poilsio kampelis, ypatingai dabar, žiemos metu. Užtat kareiviai mielai skaityklą lanko. Ča pat yra gausinga biblioteka su nemažu skaičium uolių lankytojų.

Visose kuopose yra radio ruporai. Šventadieniais veikia visą dieną, o darbo dienomis — po vakarienes. Dar įdomu, kad kiekvieną dieną, rytą šešiomis, kuopai keliantis, kartu su dežuro skambučiu pasigirsta ir užsienio muzika. Tai labai linksma. Prablaivo iš mėgėjų. Ir tai tęsiasi 15 minučių.

— B-no liktiniai puskarininkiai ir viršilos, švietimo vadovui padedant, įsteigė bendro lavinimo kursus. Visi neturi 4 klasių cenzo, didžiausiu uolumu lanko tuos kursus, o pavasari laikys egzaminus.

V. p. Kastečka.

Sveikinimai. Naujųjų Metų proga kariuomenės ugniagesių inspektorius gavo sveikinimų iš Prancūzijos, Belgijos, Latvijos, Vengrijos, Čekoslovakijos, Estijos ir Suomijos. Sveikino šių kraštų ugniagesių sąjungos ir atskiri veikėjai.

Kauno ugniagesių apdovanojimas. Savivaldybės komanda suruošė kuklią arbatėlę Naujų 1933 metų proga. Verta pažymėti, kad kiekvienus naujus metus ugniagesiai pradeda darbu: tenka budėti prie karo muziejaus. Padangė nušviečia tūkstančiai gražiausių raketų, bet mažai kas galvoja apie tų raketų pavojingumą. Tai gi patį muziejų bei kitus namus ir šiemet saugojo miesto savivaldybės, miesto savanorių, Vilijampolės savanorių, 1 gusarų pulko, ryšių bataliono ir aviacijos ugniagesiai.

Vakare visų komandų atstovai susirinko miesto ugniagesių rūmuose. Čia pulk. Birontas, kariuomenės ugniagesių inspekcijos tarėjas, įteikė kariuomenės ugniagesių ženklus miesto brandmajorui Šimkui ir ugniagesiams Čikotai, Adomaičiui, Butkui, Skirbui, Sidlauskui, Filipavičiui ir Tomkevičiui. Savo kalboje pulk. Birontas aiškiai pabrėžė savivaldybės ir karių ugniagesių giminingumą ir artimus, glaudžiausius ryšius. Savivaldybės komandos ugniagesiai yra tikri karių bėčiuliai ir mokytojai. Gaisrų metu kai kurie iš apdovanojimų mūsų ženklų savivaldybės ugniagesių jau dalyvavo 1000—1500 gaisrų gesinime Kauno mieste. Tai tikrieji šios komandos veteranai.

Vokiečiai apie prancūzų ir italų manevrus.

„Militär - Wochenblatt“ žurnale magrinėjami 1932 m. įvykę prancūzų kariuomenės manevrai ir naujų technišku priemonių tinkamumas kautynėms. Naujieji Šneiderio 75 mm ir 105 mm kalnų pabūklai nepatogūs, nes reikia sugaišti daug laiko statant pabūklus į poziciją.

Motorizuota kavalerijos divizija per parą gali atlikti 100—150 klm. žygį. Tačiau jei divizija tenka pereiti upes su silpnais tiltais tai divizija gali būti sulaukyta ilgam laikui, iki 12—15 val. Motorizuota kavalerijos divizija reikalauja itin stiprių tiltų. Tuo būdu reikia daugiau laiko ir trigubai daugiau medžiagos, negu anksčiau reikėdavo.

Pėstininkai parodė savo galingumą. Tai yra aukštos vertės apsaugos jėga. Tuo atveju mechanizuotos kariuomenės dalys pėstininkų nepralenkė. Ir toliau pėstininkai pasiliks kariuomenės pagrindu.

Prieš lėktuvus žygiuojant daugiausia tinka vartoti stambaus kalibro kulkosvaidžius (Amerikos kariuomenės pavyzdžiu).

Dabartinėse kautynėse išleidžiama labai daug šaudmenų. Todėl prancūzai norėtų pritaikyti lengvus šarvuotus traktorius („Chemillet“) šovinijams atvežti prie pat pirmosios linijos.

Ir apie italų kariuomenės 1932 m. manevrus parašė tas pats žurnalas „Militär - Wochenblatt“.

Italų sunkvežimiai „Autonaretta“ ir kiti automobiliai įrodė savo tinkamumą karui. Italų artilerijai daugiau tinka traktoriai su ratais, o ne su vikšromis.

Tačiau 6 ratų transportiniai automobiliai pėstininkams negali pakeisti dviratinių dalių. Dviratinių dalių duoda progos rodyti daugiau iniciatyvos atskiriems kovotojams, leidžia jiems lengviau pasislėpti nuo lėktuvų puolimo.

„Greitųjų divizijų“ organizacijoje bus pakeitimu. Kavalerijos skaičių numatoma mažinti, tankų ir dviratinių skaičių didinti.

Per manevrus vadovybė stengėsi išaiškinti ir išnagrinėti svarbiausius 3 klausimus: 1. kaip panaudoti „greitosios divizijos“ (mechanizuotos) artileriją; 2. kaip apsaugoti motorizuotą autą iš dalies motorizuota vorą nuo lėktuvų puolimo; 3. kaip geriau organizuoti pėstininkų ir artilerijos bendradarbiavimą kalnuotose vietose. Tačiau tuo tarpu dar nepaskelbta išvadų šiais reikalais.

Didieji Metai Klaipėdos kraštui.

Klaipėdiečiai Naujuosius Metus sutiko keliose organizuotose vietose. Klaipėdos šauliai su giedotojų draugija Naujuosius Metus sutiko šaulių name, muzikos mokyklos mokiniai su kitais chorais — konservatorijoj; kita lietuvių inteligentija — Lietuvių klube, „Viktorijos“ viešbuty.

Prieš šias šventes ir per šventes Klaipėdos krašte įvyko keli svarbūs lietuvių judėjimo faktai. Gruodžio 22 d. Šilutėj „Deimso“ viešbuty buvo giedotojų draugijos atstovų suvažiavimas. Priimti nauji įstatai. Nustatyta aktingesnio veikimo gairės ateičiai, ypač artinantis III dainų šventei Klaipėdoje. Šių draugijų chorai Klaipėdos krašte jaunimo tarpe daro didelę evoliuciją kultūros srity. Aktingu choristų krašte yra 800.

Gruodžio 27 d. irgi Šilutėj „Germanijos“ viešbuty buvo Klaipėdos rinktinės šaulių būrių atstovų suvažiavimas. Jame buvo suderintas visų būrių bendras veikimas šiais dešimtmečio metais jubiliejinės šventės rengiant ir t. t.

Kaip giedotojų draugijos, taip ir šaulių būriai čia jaunimo tarpe vaidina bene svarbiausį vaidmenį. Krašte dygsta nauji gausingi chorai, nauji šaulių būriai ir senieji stiprėja, turi nusistovėjusias tradicijas. Jaunimo kultūros ir pasaulėžvalgos horizontų praplėtimo reikalu jaučiamas lietuviškų knygų trūkumas: istorijos, geografijos ir šiaip lengvo turinio specialių knygų. Mat, siauras arba net labai stiprus Lietuvos praeities ir dabarties pažinimas vietos jaunimui neleidžia drąsiau pasireikšti aiškiais lietuvišais ir naujos dvasios žmonėmis. Čia jaučiamas troškimas. Reikia kraštui duoti bent skrajojama bibliotekų. Negalim laukti, kol kiekvienas lietuviškų knygų savo pinigais įsigyti susipras.

Pirmasis dešimtmetis Klaipėdos krašte praėjo visokių bandymų ir nepasisekimų šviesoje. Tuo tarpu prieš kelis metus buvo desorganizuoti vokietininkai, sustiprėjęs užnėmė, eventualiai susigrįbo ir, pamatę mūsų silpnąsias puses, dar žymiai sustiprėjo mūsų sąskaiton. Prieš Kalėdas Klaipėdoj „Viktorijos“ viešbuty buvo visų Klaipėdos krašto lietuviškų organizacijų valdybų bei seimelių (krašto, apskričių bei miesto) frakcijų atstovų suvažiavimas tarėsi padares tam galai. Pagal anksčiau išdėbtus nuostatus prie Lietuvių Susivieninimo, šis aukštas susirinkimas pasivadino lietuviško judėjimo tarvba (Lietuvių Tarvba) ir išsirinko sau prezidiumą valdybą. Į valdybą įėjo žymiausi krašto senesni ir jaunesni veikėjai, kaip dr. **Stikliorius**, dr. **Trūkanas**, buvęs krašto prezidentas **Reiševs**, taip pat **Simaitis**, mokytojas **Šlaža**, šaulių vadas **Bruvelaitis** ir uosto pirmininkas **Borchertas**. Šio lietuvių vienybės centro tikslas koordinuoti visą visuomeninį lietuvių judėjimą — politinį ir kultūrinį — krašte saugoti kad norintieji sąžiningai dirbti nebūtų atstumti, šalinti kliūtis, kurios trukdo lietuviška krašto pasireikšimui.

Turėkim vilties, kad mūsų geros viltys šiais metais čia pradės iškūnyti. Yra geru norų ir taip pat norinčių dirbti neatsižvelgiant į jokių asmeniškų nesusipratimus. Ligi šiol dėl asmeniškų nesusipratimų taro vietos lietuvių (intelligentų) nukentėdavo tautos ir valstybės reikalai.
Ed. Pakuršis.

„Kariui“ talkon.

Kasmet vis labiau pastebimas mūsų jaunimo susidomėjimas „Kariui“. Kariai, atsargos kariai, šauliai, moksleiviai ir kt. „Karij“ ne tik išsirašo, bet, kas malonu pabrėžti, niekieno neraginami net savo artimųjų tarpe platina. Tai yra džiuginantis reiškinys ir jis parodo, kad tiek kariškas, tiek kaimo ir besimokąs jaunimas gerai suprato „Kario“ tikslus ir idėjas, ir ne tik patys jomis gyvena, bet ir kitiems nori tai įdiegti. Tai yra labai gražus ir garbingas darbas ir tokiu pavyzdžiu reikėtų pasekti ir kitiems. Taip pat parodo, kad „Karys“, kaip seniausias ir gražiausias mūsų savaitinių laikraščių, tikrai yra įdomus ir prasmingas.

Todėl kviečiame ir kitus mūsų skaitytojus „Kariui“ talkon, nes tik iš vieno dirbdami pasieksime tai, ką esame užsibrėžę. Kiekvienas „Kario“ talkininkas, platindamas jį, tuo pačiu prisideda prie mūsų visuomenės ugdymo bei stiprinimo tėvynės meilės, pasiryžimo kovoti dėl pavergto Vilniaus ir kitų okupuotų sričių atvadavimo, kariško mūsų jaunimo paruošimo ir t. t. Švenčių, atostogų ir kitą atliekamą laiką naudingai sunaudokime spaudos platinimui.

Toks kilnus idėjinės spaudos platintojo darbas, be abejo, teikia jam morališko pasitenkinimo ir malonumo. Tačiau „Kario“ redakcija, visa tai įvertindama, kitais metais yra nusistačiusi „Kario“ platintojams dar atsilyginti, būtent:

1. Surinkęs 10 metinių „Kario“ prenumeratų, gaus nemokamai „Karij“ per visus metus su priedais, arba įvairių knygų 10 lt. sumos.
2. Surinkęs 5 metines „Kario“ prenumeratas arba 10 pusmetinių, gaus „Karij“ pusei metų, arba knygų 5 lt. sumos.
3. Kas nenorės naudotis dovanomis 1 ir 2 p. p., tam nuo kiekvienos prenumeratos sumos bus mokama 10 procentų.
4. Be to, daugiausia surinkę „Kario“ prenumeratų gaus burtų keliu knygų 50 lt. sumos.

Tad visi „Kariui“ talkon, tiek skaitydami jį, tiek platindami!

Kas norės tą darbą dirbti, galės laišku ar pats kreiptis į „Kario“ administraciją, kur gaus nurodymų ir kvitų knygelių su lapais. Pageidaujama, kad tie asmens, kurie „Kario“ redakcijai nėra gerai žinomi bei pažįstami, turėtų su savimi arba atsiųstų rekomendacijų (savo viršininkų arba kitų daugiau žinomų žmonių).

Prašome savo platintojų, siurčiant paskutines surinktas prenumeratas, pažymėti kokį atlyginimą pasirenka (čia minimas 1, 2 ir 3 p. p.). Neprarešus, redakcija negali žinoti, ką platintojas pasirenka ir tuo būdu negali savo pažado ištesėti.

„Kario“ redakcija ir administracija.

Kariuomenės leidiniai.

Mjr. S. Barkauskas. Ligtumas ir mirtingumas Lietuvos kariuomenėje 1929—1930 mt. Išleido Sp. ir Šviet. skyrius. Kaunas, 1932 mt. 150 egz., išspausdinta iš „Mūsų Žinyno“.

„Kariūnas“. Pirmojo Lietuvos Prezidento karo mokyklos kariūnų laikraštis. 1932 m. 2 nr. Redaguoja jaun. ltn. Urbanavičius, leidžia P. L. P. karo mokyklos kariūnų klubo fondas. Kaina 1 lt.

Šis numeris prasideda ilgoku kariūno Namajūno straipsniu „Kariškojo tautos auklėjimo problema“, kuriame įrodinėjamas karškojo auklėjimo reikalingumas ir nauda. Jaun. ltn. Gužaitis plačiai aprašo XIV laidos išleistuves, kurios buvo pereitų metų spalio mėn. 31 d. Kar. asp. Zemgalių Jau nutis Laimingas duoda župsnelį atsiminimų iš pulko gyvenimo. Jaun. ltn. Bulota duoda trumpą šių dienų ginklų apžvalgą. Be to, yra sutrumpintas latvių karininkų žurnalo „Kadets“ straipsnio vertimas „Stipriokime kariuomenės jėgas“ ir „Kadeto“ 8—9 nr. recenzija.

Žinoma, netrūksta ir eilėraščių. Kar. asp. Dedonis dainuoja apie karo mokyklą, kar. Šukys — apie Vilnių, kar. Rudolfas — apie pirmąją valandą su šautuvu, nežinomi autoriai — apie šautuvą ir Gaižūnų poligoną.

Šis „Kariūno“ numeris turinio pažangos nerodo. Stilius aukštas, bet turinys jaunuoliškas. Tūni autoriai, matyti, mėgsta tarptautinius žodžius pav.: „Propaguodami karišką tautos auklėjimą galimų konfliktų perspektyvoje, remiantis šalies laisve ir nepr.klausomybe, turime racijos“. Tą pačią mintį galima būtų pasakyti ir paprastais lietuviškais žodžiais. Jeigu kas mano, kad tokie žodžiai yra moksliskumo požymys, tas labai apsirinka.

Paviršutnei „Kariūno“ išvaizdai nieko prikišti negalima. Popierius geras. Spauda aiški. Daug yra gražų paveikslų.

Nauji leidiniai

Akademikas. Dvisavaitinis mūsų universiteto studentų laikraštis „Studentų Balsas“ nuo š. m. sausio 1 d. persiformuoja į dvisavaitinį akademinį kultūros žurnalą vardu „Akademikas“. Pirmasis šio žurnalo numeris išeina sausio 15 d.

Miguel de Unamuno. Ūkanos. Romanas. „Naujo Žodžio“ leidinys. Iš ispanų kalbos vertė Ant. Barčius. 158 pusl. Kaunas, 1932 m.

„Ūkanos“ yra perdėm psichologinis romanas. Turtingas advokatas Perez išimtyli panelę Eleonorą, kuri susižiedavusi su Mauriciju. Gminių noras išleisti dukterėčią už turtingo advokato smarkiai atsmuša į Eleonoros užsispyrimą. Pagaliau Eleonora tai ramiai sutinka ištekti už advokato, bet tris dienas prieš vestuves pabėga su pirmuoju sužadėtinu.

Romane labai vykusiai atvaizduoja šuns, vardu Orfėjus, ištikimybė savo ponui, kuris visose savo pono nela mėsė lieka ištikimiausias draugas. Žmogaus ir gyvulio ištikimybės nagrinėjimas raudonu siūlu eina per visą romaną ir išdavo antrojo ištikimybė praneša visus moters, dėl pinigų, visuomeninės padėties ir kt. priežasčių, tariamos ištikimybės apsišėkimus.

Miguel de Unamuno yra ispanų rašytojas, todėl ir romane aprašytieji herojai yra ispanai, su visu savo pietų krašto temperamentu, staigi uzsidedimu ir begaline aistra. Nežiūrint to, specifinio romano ispaniškumo, vis dėlto šią knygą su malonumu perskaitys ir mūsų skaitytojas.

Vertimo kalba gyva, sklandi.

Jau XV n Valgyvuoja
„KA“ 2 K 66

Kas tik vieną „Kario“ numerį gavo pamatyti, tas jau niekad nebesiskyrė su „Kariu“, nes „Karys“ yra įdomus, pigus ir gausiai iliustruotas savaitinis karių laikraštis. Kaina: 12 mėn. — 8 lit., 6 mėn. — 4 lt., 3 mėn. — 2 lt., 1 mėn. — 1 lt.

Adr.: Kaunas, Nepriklausomybės aikštė „Karys“.

Galvosūkių 52 nr. sprendimas.

1) Iš duotų raidžių karikatūrų eilėje, pagal išėjusių „Kario“ nr. nr., galima išskaityti: „Drąsa, pasiryžimas ir tėvynės meilė atidarys mums kelią į Vilnių“.

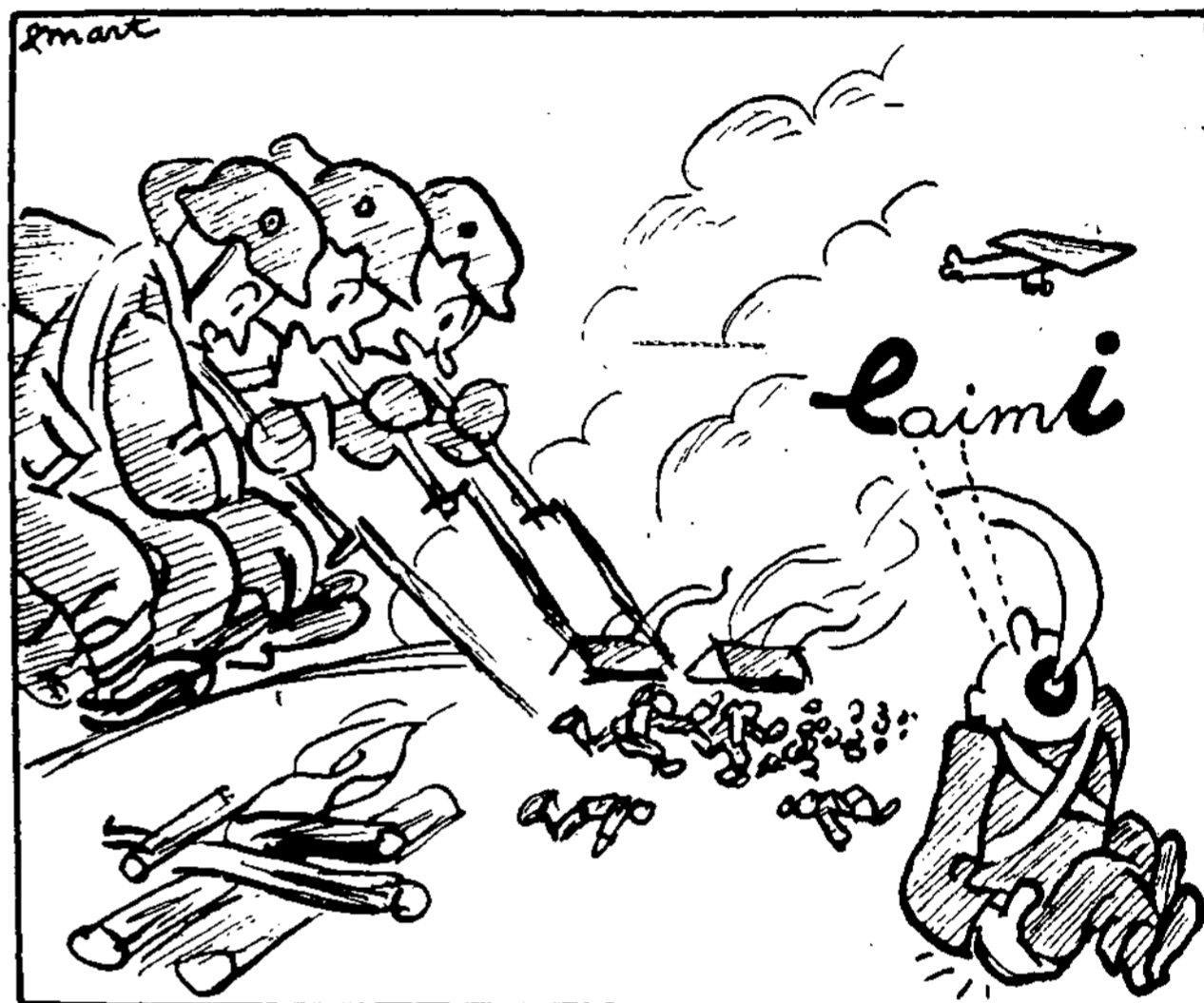
2) Ištraukos paimtos iš 33 karikatūrų (iš šių 1932 m. „Kario“ nr. nr. 1, 2, 4, 5, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 19, 20, 21, 22, 25, 28, 29, 30, 32, 34).

Gerai išsprendė šie asmens: 1) J. Metrikis (Skp.); 2) Bern. O-tas (Pšš.) ir 3) J. Sakalauskas (Drsn.).

Šiame rate pirmą vietą laimėjo Antanas Bernotas iš Spudžių kaimo, Padubysio val., Šiaulių apskr. Jis gauna dovanų visų 1932 m. „Židin o“ komplektą.

Galvosūkis 2 nr.

(Vert. 2 tšk.).

Pirmas atsiuntęs teisingą šio galvosūkių sprendimą gaus dovanų J. Martinaičio spalvotą karikatūrą. Kitiems bus įskaityti taškai.

Gydytoja E. Rabinavičiūtė - Levitanienė
moterų ligų ir venerų ligų mot. sugrįžo. Priima 11—1 ir 5—8 val.
Kaunas, Vasario 16 g. 3 nr. (Duonelaičio g-vės kampe). Tel. 10-16.

Didelės dovanos mokytojams!

Mokytojos, mokytojai, skubėkit užsiprenumeruoti 1933 metams seniausią, jau penkioliktus metus einantį, Lietuvoje pedagogikos laikraštį

„LIETUVOS MOKYKLA.“

„LIETUVOS MOKYKLA“ eina du kartus per mėnesį. „LIETUVOS MOKYKLA“ geriausiai supažindina mokytoją su visais pedagogikos mokslų laimėjimais ir rimčiausiai nagrinėja praktinį mokymo-auklėjimo darbą Lietuvoje.

„LIETUVOS MOKYKLA“ plačiausiai informuoja apie užsienio pedagoginį gyvenimą.

„LIETUVOS MOKYKLA“ uoliai gina visus mokytojo reikalus.

Visi metiniai „LIETUVOS MOKYKLOS“ skaitytojai, kurie iki 1933 metų sausio 15 dienos atsis visus prenumeratos pinigus, gaus dovanų mokytojams labai svarbią V. Ruzgo knygą „Gamtos metodikos pagrindai“. Be to, pirmieji iš jų 400 gaus dar įdomiausią mūsų pedagoginėje literatūroje veikalą profesoriaus Dr. St. Šalkauskio knygą „Visuomeninis auklėjimas“. Perkant kiekviena šių knygų kainuoja po 6 litus. Dovanos bus išsiustos iki vasario mėn. 20 d. Taigi mokytojos-mokytojai paskubėkit!

„LIETUVOS MOKYKLOS“ kaina: Liet. Kat. Mok. S-gos nariams: metams — 15 litų, pusei metų — 8 litai. Nenariams: metams — 20 litų, pusei metų — 10 litų.

„LIETUVOS MOKYKLOS“ Redakcijos ir Administracijos adresas: Kaunas, Višnio-kio g 16.